

פני המנורה

מסכת ראש השנה

דרך חדשה בלימוד הגמרא

שאול יונתן וינגורט

www.peneyhamenora.com

מהי שיטת "פני המנורה"?

התלמוד הוא ערוך.

אחרי עשרות שנים של חיפוש נוסחאות שונות של התלמוד, ניתן לומר בבירור, שלא היה תלמוד שונה בבתי מדרש שונים. הבסיס זהה בכל מקום, וגם אם ניתן להבחין בין בתי מדרש שונים, הרי זה רק בדרך העברת הדברים, ולא בתכני הלימוד. מטעם זה, ברור גם שאין בתלמוד רק 'הקלטה' של מה שהיה בבית המדרש, ובכל סוגיה ניתן לראות כיצד יש דברים שנכנסו לתוכה, ודברים שנותרו בחוץ.

אם כן, עלינו לשאול את עצמנו מהי התבנית בה ערוך התלמוד?

מתוך עיון במאות סוגיות עולה, שהתבנית בה ערך רב אשי את התלמוד היא תבנית אחידה – בתחילה ובסוף כל סוגיה הוא העמיק ופירש את דברי המשנה, ואילו מרכז הסוגיה עוסק בדברים אחרים, שעל אף שיש ממשק בינם לבין המשנה, או לביאור הגמרא במשנה, עומד המרכז בפני עצמו.

כדי לעמוד על הסוד בו ערוכה כל סוגיה בתלמוד הבבלי צריך, קודם כל, להגדיר מהי סוגיה – היכן היא מתחילה והיכן היא מסתיימת. לא כל קטע לימוד הוא סוגיה, וניתן להגדיר את ראשה וסופה של הסוגיה רק דרך לימוד טוב של המשנה עליה נסובה הגמרא.

בלימוד המשנה – ההלכה – ניתן להבחין במבנה בו היא בנויה, כולל התקבולת בין הרישא לסיפא שלה, ורק מתוך כך להבין את מה שהוסיף רב אשי במרכז הסוגיה, וכיצד מרכז זה משליך על הסוגיה כולה. כדי להבין טוב את חלוקת המשניות – צירפתי בתחילת כל סוגיה את המשניות בהן הסוגיה עוסקת.

עיון בסוגיה כולה מראה על כך, שהדברים לא באו רק בדרך 'גלגול' – מתוך שעסקנו בנושא מסוים עוברים לדבר על נושא דומה – אלא שפירוש המשנה הוא עמוק יותר כאשר האגדה מצטרפת להלכה. לפעמים זו אגדה מעולם אחר ('אמר רב...') או 'מעשה', ולפעמים זו משנה או ברייתא ממקום אחר ('יתן התם' או 'תנא'), לפעמים זו 'אגדה' שנראית לקוחה מעולם אחר, ולפעמים זו 'הלכה' אך בהקשר בו היא מופיעה בסוגיה זהו איננו פירוש למשנה.

ויש להעיר, בתלמוד הבבלי שבידינו חלוקת המשניות איננה תואמת את החלוקה לסוגיות, ובכתבי יד שונים בכלל לא הופיעו המשניות, או שכל המשניות של הפרק באו בתחילתו. לפיכך, הבאנו את המשניות כאן בתוך סוגריים, על פי החלוקה של שיטת "פני המנורה", גם אם בדפוסים באו המשניות במקום אחר.

*

תורה שבכתב בנויה מדינים וסיפורים – וכפי שאמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה ב"בראשית" אלא ב"החודש הזה לכם", ומה טעם פתח בבראשית? משום (תהילים קיא, ו) "כח מעשיו הגיד לעמו" (בראשית א, א וברש"י). גם תורה שבעל פה בנויה מהלכות ואגדות. במשנה באו הלכות התורה שבעל פה, והרמב"ם הראה את היד החזקה כדי לכלול את כל הדינים שהתחדשו עד ימיו, ואחריו באו פוסקים רבים עד ימינו. ואילו האגדות פזורות במדרשי האגדה הרבים, ובספרי המחשבה והדרוש עד ימינו.

התלמוד הבבלי מיוחד בזה, שהוא בלול מהכל (סנהדרין כד, א), ויש בו גם את ההלכות (שנלקטו בהלכות הרי"ף), וגם את האגדות (שנלקטו ב"עין יעקב"), אך בדרך כלל רואים בתלמוד משהו 'מבולבל', ולא שמים לב לסדר הנפלא בו הוא ערוך ולקשר העמוק שיש בו בין הלכה ואגדה.

בשיטת 'פני המנורה' נראה, כיצד כל סוגיה בנויה משבעה חלקים – השנים הראשונים (א-ב) מקבילים לשנים האחרונים (ו-ז), והם עוסקים במשנה ובפירושה, ואילו שלשת החלקים האמצעיים (ג-ד-ה) אינם עוסקים במשנה, והתבוננות בהם מולידה תובנות חדשות ביחס לנושא בו הסוגיה עוסקת. שבעת חלקי הסוגיה יוצרים תבנית של מנורה, והחלק המרכזי שבה הוא "פני המנורה".

כדי לא להשאיר תובנה זו בגדר דרשה בלבד הבאנו את כל לשון הגמרא על פי החלוקה שהצענו. כלומר, בסיס הדברים כתוב בתוך המנורה שבתחילת כל סוגיה. הרחבנו מעט ב"תמצית הסוגיה", ולאחר מכן הבאנו את לשון הגמרא כולה. שיטה זו מקלה מאוד גם על זיכרון הגמרא, וניתן לעבור במהירות על כל הסוגיות במסכת ראש השנה.

תוכן עניינים

4.....	סוגיה א [ב.-טו:]: ארבעה ראשי שנים
31	סוגיה ב [טז.-יח:]: בארבעה פרקים העולם נידון
40	סוגיה ג [יח.-כא:]: השלוחים יוצאים
49	סוגיה ד [כב:]: עדי ראיית החודש
52	סוגיה ה [כב.-כג:]: מעידים על החודש
55	סוגיה ו [כג.-כג:]: כיצד היו משיאין משואות
59	סוגיה ז [כג.-כד:]: בית דין וקידוש החודש
65	סוגיה ח [כד.-כה:]: רבן גמליאל בנשיאותו
69	סוגיה ט [כה.-כו:]: בית דין
77	סוגיה י [כז.-כט:]: כוונת הלב
84	סוגיה יא [כט.-כט:]: מי חייב בתקיעת שופר?
87	סוגיה יב [כט.-לב:]: תקנות רבן יוחנן בן זכאי
96	סוגיה יג [לב.-לב:]: תקיעה וברכות בציבור
102.....	סוגיה יד [לב.-לה:]: תקיעות וברכות ביחיד

פרק ראשון

סוגיה א [ב.-טו:]: ארבעה ראשי שנים

אָרְבַּעַה רָאשֵׁי שָׁנִים הֵם

בְּאֶחָד בְּנִיסָן – ראש השנה למלכים
בְּאֶחָד בְּתִשְׂרִי – ראש השנה לשנים
וְלְשִׁמִּיטִין וְלִיּוֹבְלוֹת. לְנִטְיָעָה, וְלִירְקוֹת.

בְּאֶחָד בְּאֵלוּל – ראש השנה למעשר
בְּהֵמָה. רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים:
בְּאֶחָד בְּתִשְׂרִי. עֶשֶׂר בּוֹ.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
ראש השנה בניסן	ראש השנה למעשר בהמה	מתניתין מני?	ארבעה ראשי שנים ולא חמישה	ושניהם מקרא אחד דרשו	ראש השנה בתשרי	ראש השנה לאילן

תמצית הסוגיה: הסוגיה עוסקת ב'ראש השנה'. במשנה מופיעים 'ארבעה ראשי שנים', אך ניתן לראות שיש שני ראשי שנים מרכזיים: בניסן, ונלוה עליו ראש השנה למעשר בהמה, ובתשרי, ונלוה עליו ראש השנה לאילן.

בניסן זהו ראש השנה ב'נפש', ובתשרי זהו ראש השנה ב'שנה' וב'עולם'. ראש השנה בניסן הוא ראש השנה של ה'נפש', ולפיכך במשנה הוא מוגדר כראש השנה למלכים, וכן זהו 'החודש הראשון', ובחודש זה הוא ראש השנה לרגלים, דהיינו בחג המצות (ונוסף עליו ראש השנה של 'רוח' הבהמה – למעשר בהמה). לעומתו, ראש השנה בתשרי הוא ראש השנה של ה'שנה', לפיכך במשנה הוא מוגדר כראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות, וכן זהו ראש השנה ל'עולם' - לנטיעה ולירקות, ולאילן (כדברי בית שמאי באחד בשבט, וכדברי בית הלל בחמישה עשר בו).

למשמעות ראש השנה על שני צדדיו, נראה שהגמרא הביאה שלשה חלקים ב'מרכז הסוגיה': בתחילה,

השאלה 'מתניתין מני', והעמדת המשנה בשיטת רבי, שסובר כרבי מאיר לעניין ראש השנה ל'מעשר בהמה', וכרבי שמעון לעניין ראש השנה לרגלים ו'בל תאחר'. באמצע, שלש שיטות בהסבר 'ארבעה' ראשי שנים במשנה ולא 'חמישה'. ובסוף, מחלוקת רבי יוחנן ורבי בשאלה כיצד להסביר את שיטות התנאים במשנה ביחס ל'מעשר בהמה'.

האם ראש השנה מסמל את האדם המתחדש, או את הטבע המתחדש – המשנה שלנו מדגישה מצד אחד את ראש השנה כפי שהוא בא לידי ביטוי באדם, ומצד שני את ראש השנה של העולם כולו.

[א. ראש השנה בניסן]

[משנה: אַרְבַּעַה רָאשֵׁי שָׁנִים הֵם,

בְּאֶחָד בְּנִיסָן – רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַמַּלְכִּים וְלַרְגָּלִים].

גמ'. לַמַּלְכִּים, לְמֵאֵי הִלְכְּתָא? אָמַר רַב חֲסִידָא: לְשִׁטְרוֹת. דִּתְנִן: שְׁטָרֵי חוּב הַמּוֹקְדָּמִין – פְּסוּלִין, וְהַמְּאוּחָרִין – כְּשָׁרִין.

תְּנוּ רַבָּנִי: מִלָּד שְׁעָמַד בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֶדָר, כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ אֶחָד בְּנִיסָן – עָלְתָה לוֹ שָׁנָה. וְאִם לֹא עָמַד אֲלָא בְּאֶחָד בְּנִיסָן – אֵין מוֹנִין לוֹ שָׁנָה עַד שֶׁיִּגִּיעַ נִיסָן אַחֵר.

אָמַר מַר: מִלָּד שְׁעָמַד בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֶדָר, כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ אֶחָד בְּנִיסָן – עָלְתָה לוֹ שָׁנָה. הָא [ב, ב] קָא מְשַׁמַּע לָן דְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַמַּלְכִּים, וְיוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה חֲשׁוּב שָׁנָה. וְאִם לֹא עָמַד אֲלָא בְּאֶחָד בְּנִיסָן, אֵין מוֹנִין לוֹ שָׁנָה עַד שֶׁיִּגִּיעַ נִיסָן אַחֵר. פְּשִׁיטָא! לֹא צָרִיכָא, דְּאִימְנוּ עָלֶיהָ מֵאֶדָר. מַהוּ דְּתִימָא, נִימְנוּ לֵיהּ תַּרְתִּין שָׁנִין, קָא מְשַׁמַּע לָן.

תְּנוּ רַבָּנִי: מֵת בְּאֶדָר וְעָמַד אַחֵר תַּחְתָּיו בְּאֶדָר – מוֹנִין שָׁנָה לָזָה וְלָזָה. מֵת בְּנִיסָן וְעָמַד אַחֵר תַּחְתָּיו בְּנִיסָן – מוֹנִין שָׁנָה לָזָה וְלָזָה. מֵת בְּאֶדָר וְעָמַד אַחֵר תַּחְתָּיו בְּנִיסָן – מוֹנִין רֹאשׁוֹנָה לְרֹאשׁוֹן, וְשִׁנְיָה לְשִׁנְיָה.

אָמַר מַר: מֵת בְּאֶדָר וְעָמַד אַחֵר תַּחְתָּיו בְּאֶדָר – מוֹנִין שָׁנָה לָזָה וְלָזָה. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתִימָא: שְׂתָא לְבֵי תְרֵי לֹא מְנִינֵן, קָא מְשַׁמַּע לָן. מֵת בְּנִיסָן וְעָמַד אַחֵר

תחתיו בְּנִיסָן – מוֹנִין שָׁנָה לָזֶה וְלָזֶה. פְּשִׁיטָא! מהו דְּתִימָא: כִּי אֲמַרְיִן יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה חֲשׁוֹב שָׁנָה – בְּסוּף שָׁנָה. אֲבָל בְּתַחֲלַת שָׁנָה – לֹא אֲמַרְיִן, קָא מְשַׁמַּע לָן. מֵת בְּאֶדָר וְעָמַד אַחֲרֵי תַּחְתִּי בְּנִיסָן – מוֹנִין רֵאשׁוֹנָה לְרֵאשׁוֹן וְשֵׁנִיָּה לְשֵׁנִי. פְּשִׁיטָא! לֹא צְרִיכָא, דְּאִימְנוּ עָלֶיהָ מֵאֶדָר, וּמֵלֶךְ בּוֹ מֵלֶךְ הוּא, מֵהוּ דְּתִימָא: נִימְנוּ לֵיהּ תַּרְתִּין שָׁנִין, קָא מְשַׁמַּע לָן.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנִּין לְמַלְכִּים שְׂאִין מוֹנִין לָהֶם אֲלֵא מְנִיסָן – שְׁנָאֵמַר: "וַיְהִי בְּשָׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית בַּחֹדֶשׁ זֶו הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל". מְקִישׁ מַלְכוּת שְׁלֹמֹה לְיִצְיַאת מִצְרַיִם: מָה יִצְיַאת מִצְרַיִם מְנִיסָן – אִף מַלְכוּת שְׁלֹמֹה מְנִיסָן. וַיִּצְיַת מִצְרַיִם גּוֹפָה מְנִין דְּמְנִיסָן מְנִין? דִּילְמָא מִתְשַׁרֵּי מְנִין! לֹא סִלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּכִתְבִּיב: "וַיַּעַל אֶהָרֹן הַכֹּהֵן אֶל הָר הַהוּא עַל פִּי ה' וַיָּמָת שָׁם בְּשָׁנַת הָאֲרֻבַּעִים לְצֵאת בְּנֵי יִשְ�רָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ", וְכִתְבִּיב: "וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בַּעֲשָׂרֵי עֶשֶׂר חֹדֶשׁ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ דְּבָר מִשָּׁה וְגו'". מְדַקָּא בְּאֵב וְקָרִי לֵה "שְׁנַת אֲרָבַעִים", וְקָאִי בְּשֶׁבֶט וְקָרִי לֵה "שְׁנַת אֲרָבַעִים" – מְכַלל דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאוֹ תְּשַׁרֵּי הוּא. בְּשִׁלְמָא הֵיאֵךְ – מְפָרֵשׁ דְּלִיצִיַּאת מִצְרַיִם, אֲלֵא הֵיאֵ, מִמָּאִי דְּלִיצִיַּאת מִצְרַיִם, דִּילְמָא לְהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן? כְּדָאֵמַר רַב פִּפְא: "שְׁנַת עֶשְׂרִים" "שְׁנַת עֶשְׂרִים" – לְגִזְרָה שְׁוֹהָ, הֵכָא נָמִי: "שְׁנַת אֲרָבַעִים" "שְׁנַת אֲרָבַעִים" – לְגִזְרָה שְׁוֹהָ: מָה כָּאן לִיצִיַּאת מִצְרַיִם – אִף כָּאן לִיצִיַּאת מִצְרַיִם. וּמִמָּאִי דְּמַעֲשָׂה דְּאֵב קָדִים, דִּילְמָא מַעֲשָׂה דְּשֶׁבֶט קָדִים! לֹא סִלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּכִתְבִּיב: "אַחֲרֵי הַכְּתוּבָה אֶת סִיחּוֹן", וְכִי נָח נִפְשִׁיָּה דְּאֶהָרֹן אֶפְתִּי הָוָה סִיחּוֹן קָיִים, דְּכִתְבִּיב: [ג, א] "וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עַרְד", מָה שְׁמוּעָה שְׁמַע? שְׁמַע שְׁמַת אֶהָרֹן, וְנִסְתַּלְקוּ עֲנֵנֵי כְבוֹד, וְכִסְבּוֹר נִתְּנָה רְשׁוּת לְהַלְחֵם בְּיִשְׂרָאֵל. וְהֵינּוּ דְּכִתְבִּיב: "וַיִּרְאוּ כָּל הָעֵדָה כִּי גָוַע אֶהָרֹן", וְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: אֵל תִּקְרִי "וַיִּרְאוּ", אֲלֵא "וַיִּירְאוּ", כְּדָרִישׁ לְקִישׁ. דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, "כִּי" מְשַׁמַּשׁ בְּאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת: אֵי, דִּילְמָא, אֲלֵא, דְּהָא. מִי דְּמִי? הֵתֵם כְּנַעַן, הֵכָא סִיחּוֹן! תִּנָּא: הוּא סִיחּוֹן, הוּא עַרְד, הוּא כְּנַעַן. סִיחּוֹן – שְׁדוּמָה לְסִיחִי בְּמִדְבָּר, כְּנַעַן – עַל שֵׁם מַלְכוּתוֹ, וְמָה שְׁמוֹ – עַרְד שְׁמוֹ. אֵיכָא דְּאָמַרִי: עַרְד – שְׁדוּמָה לְעָרוֹד בְּמִדְבָּר, כְּנַעַן – עַל שֵׁם מַלְכוּתוֹ, וְמָה שְׁמוֹ – סִיחּוֹן שְׁמוֹ. וְאִימָא רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֲזִיר! לֹא סִלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּכִתְבִּיב: "וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן", וְכִתְבִּיב: "וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי נִעְלָה הָעֵנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת", מְדַקָּאִי בְּנִיסָן וְקָרִי לֵה "שָׁנָה שְׁנִית", וְקָאִי בְּאִיר וְקָרִי לֵה "שָׁנָה שְׁנִית" – מְכַלל דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאוֹ אֲזִיר הוּא! וְאִימָא רֹאשׁ הַשָּׁנָה סִינּוֹ! לֹא סִלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּכִתְבִּיב: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", וְאִם אֵיתָא – "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאת וְגו'". מִיבְּעִי לֵיהּ! וְאִימָא תַּמּוּז! וְאִימָא אֵב! וְאִימָא אֶדָר! אֲלֵא אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, מֵהֵכָא: "וַיַּחֲלֵל

לבנות בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו". מאי "שני"? לאו שני לַיָּרֵחַ שְׁמוֹנִין בּוֹ לְמַלְכוּתוֹ! מִתְקִיף לֵה רַבִּינָא: וְאִימָא שְׁנִי בַּחֲדָשׁ! אִם כֵּן, "שְׁנִי בַּחֲדָשׁ" בַּהֲדָא הֵנָּה כְּתִיב בִּיה. וְאִימָא בְּשְׁנִי בַּשָּׁבַת! חֲדָא, דְּלֹא אֲשַׁכְּחֵן שְׁנִי בַּשָּׁבַת דְּכְתִיב. וְעוֹד: מִקִּישׁ שְׁנִי בַּתְּרָא לְשְׁנִי קָמָא: מָה שְׁנִי קָמָא – חֲדָשׁ, אִף שְׁנִי בַּתְּרָא – חֲדָשׁ.

תַּנְיָא כְּוֹתִינָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִנִּיין שְׁאִין מוֹנִין לָהֶם לְמַלְכִּים אֱלָא מִנִּיסָן, שְׁנַאָמַר: "וַיְהִי בְּשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו'". וְכְתִיב: "וַיַּעַל אֶהְרֹן הַכֹּהֵן אֶל הָר הַהוּא עַל פִּי ה' וְגו'". וְכְתִיב: "וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי עָשָׂר חֲדָשׁ". וְכְתִיב: "אַחֲרֵי הַכּוֹתוֹ אֶת סִיחֹן וְגו'". וְאֹמַר: "וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי וְגו'". וְאֹמַר: "וַיִּירָאוּ כָּל הָעַדָּה כִּי גֹעַ אֶהְרֹן וְגו'". וְאֹמַר: "וַיְהִי בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית וְגו'". וְאֹמַר: "וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי וְגו'". וְאֹמַר: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'". וְאֹמַר: "וַיִּחַל לִבְנוֹת וְגו'".

אָמַר **רַב חֲסִידָא**: לֹא שָׁנָה אֱלָא לְמַלְכִּי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לְמַלְכֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם – מִתְשַׁרְי מוֹנִין, שְׁנַאָמַר: "דְּבַרִּי נְחֻמְיָה בֶּן חַכְלִיָּה וַיְהִי בַּחֲדָשׁ כִּסְלִיו שְׁנַת עֶשְׂרִים וְגו'". וְכְתִיב: "וַיְהִי בַּחֲדָשׁ נִיסָן שְׁנַת עֶשְׂרִים לְאַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא וְגו'". מִדְּקָא בְּכִסְלִיו וְקָרִי לִיה "שְׁנַת עֶשְׂרִים", וְקָאֵי בְּנִיסָן וְקָרִי לִיה "שְׁנַת עֶשְׂרִים" – מִכְּלָל דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה לֹאֵן נִיסָן הוּא. בְּשִׁלְמָא הִיאָד – מִפְּרָשׁ דְּלְאַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא, אֱלָא הָאֵי – מִמַּמַּי דְּלְאַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא? דִּילְמָא [ג], לְמַנְיָנָא אַחֲרִינָא הוּא? אָמַר **רַב פִּפְא**: "שְׁנַת עֶשְׂרִים" "שְׁנַת עֶשְׂרִים" – לְגִזְרָה שְׁנָה: מָה הָתֵם לְאַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא, אִף הָכָא לְאַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא. וּמַמַּי דְּמַעֲשָׂה דְּכִסְלִיו קָדִים, דִּילְמָא מַעֲשָׂה דְּנִיסָן קָדִים? לֹא סִלְקָא דַּעְתָּךְ, דַּתְּנָא: דְּבָרִים שְׁאִמַּר חֲנָנִי לְנְחֻמְיָה בְּכִסְלִיו, אָמַרְן נְחֻמְיָה בֶּן חַכְלִיָּה לְמַלְךְ בְּנִיסָן. דְּבָרִים שְׁאִמַּר חֲנָנִי לְנְחֻמְיָה בְּכִסְלִיו – שְׁנַאָמַר: "דְּבַרִּי נְחֻמְיָה בֶּן חַכְלִיָּה וַיְהִי בַּחֲדָשׁ כִּסְלִיו שְׁנַת עֶשְׂרִים וְגו'". וְאִי הִיטִי בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה. וְיָבֵא חֲנָנִי אֶחָד מֵאֲחֵי הוּא וְאֲנָשִׁים מִיְּהוּדָה וְאֲשָׁאֲלֵם עַל הַיְּהוּדִים הַפְּלִיטָה אֲשֶׁר נִשְׁאַרוּ מִן הַשָּׁבִי וְעַל יְרוּשָׁלַם. וַיֹּאמְרוּ לִי הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר נִשְׁאַרוּ מִן הַשָּׁבִי שֵׁם בְּמִדְיָנָה בְּרָעָה גְדוֹלָה וּבְחִרְפָּה וְחֹמֶת יְרוּשָׁלַם מְפֹרָצֶת וּשְׁעָרֶיהָ נִצְתּוּ בָּאֵשׁ". אָמַרְן נְחֻמְיָה לְמַלְךְ בְּנִיסָן, שְׁנַאָמַר: "וַיְהִי בַּחֲדָשׁ נִיסָן שְׁנַת עֶשְׂרִים לְאַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא הַמֶּלֶךְ יֵין לְפָנָיו וְאֲשָׂא אֶת הַיֵּין וְאֶתְנָה לְמַלְךְ וְלֹא הִיטִי רַע לְפָנָיו. וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ מְדוּעַ פָּנִיךָ רָעִים וְאֶתְּהָ אֵינֶךָ חוֹלָה אֵין זֶה כִּי אִם רַע לֵב וְאִירָא הֲרֵבָה מָאָד. וְאֹמַר לְמַלְךְ הַמֶּלֶךְ לְעוֹלָם יְחִיהֵ מְדוּעַ לֹא יָרַעוּ פָּנֶי אֲשֶׁר הָעִיר בֵּית קְבָרוֹת אֲבוֹתֵי חֲרָבָה וּשְׁעָרֶיהָ אוֹפְלוּ בָּאֵשׁ". וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ עַל מָה זֶה אֶתְּהָ מְבַקֵּשׁ וְאֶתְּפַלֵּל אֶל אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם. וְאֹמַר לְמַלְךְ אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב וְאִם יֵיטֵב עֲבָדְךָ לְפָנֶיךָ אֲשֶׁר תִּשְׁלַחֲנִי אֶל יְהוּדָה

אָל עיר קברות אַבֹּתֵי וְאַבְנֵהָ. וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׁגֵל יוֹשֶׁבֶת אֶצְלוֹ עַד מָתִי יְהִיָּה מִהַלְכָּךְ וּמָתִי תָשׁוּב וַיִּיטֵב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַחֲנִי וְאַתָּנָה לוֹ זָמֹר."

מַתִּיב **רַב יוֹסֵף**: "בְּיוֹם עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ בְּשָׁשִׁי בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְנֹשׁ", וּכְתִיב: "בְּשָׁבִיעִי בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם בְּעֶשְׂרִים וָאַחַד לַחֹדֶשׁ". וְאִם אֵיתָא – "בְּשָׁבִיעִי בִּשְׁנַת שְׁלֹשׁ" מִיבָּעִי לֵיהּ! אָמַר **רַבִּי אַבְהוֹ**: כּוֹרֵשׁ מֶלֶךְ כָּשָׁר הָיָה, לְפִיכָךְ מִנּוּ לוֹ כְּמַלְכִּי יִשְׂרָאֵל. מִתְקִיף לֵה **רַב יוֹסֵף**: חֲדָא – דְּאִם כּוֹרֵשׁ קָרָאִי אֶהְדִּידִי, דְּכְתִיב: "וַיִּשְׁבִּיעֵי בִּתְּנָא דְנָא עַד יוֹם תִּלְתָּא לִירַח אֲדָר דִּי הֵיא שְׁנַת שְׁתִּי לְמַלְכוּת דְּרָנֹשׁ מֶלְכָּא", וְתִנָּא: בְּאוֹתוֹ זְמַן לִשְׁנָה הִבָּאָה עָלָה עֲזָרָא מִבְּבֶל וְגִלוּתוֹ עֲמֹו, וּכְתִיב: "וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם בְּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי הֵיא שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית לְמֶלֶךְ", וְאִם אֵיתָא – "שְׁנַת הַשְּׁמִינִית" מִיבָּעִי לֵיהּ. וְעוֹד: מִי דְמִי? הֵתֵם כּוֹרֵשׁ, הֵכָא דְרָנֹשׁ! תִּנָּא: הוּא כּוֹרֵשׁ, הוּא דְרָנֹשׁ, הוּא אֶרְתַּחְשֶׁסְתָּא. כּוֹרֵשׁ – שְׁמֶלֶךְ כָּשָׁר הָיָה, אֶרְתַּחְשֶׁסְתָּא – עַל שֵׁם מַלְכוּתוֹ, וּמָה שְׁמוֹ – דְּרָנֹשׁ שְׁמוֹ. מִכָּל מְקוֹם קִשְׁיָא: אָמַר **רַבִּי יִצְחָק**, לֹא קִשְׁיָא: כָּאן קוֹדֵם שְׁהַחֲמִיץ, כָּאן לְאַחַר שְׁהַחֲמִיץ.

מִתְקִיף לֵה **רַב כְּהֵנָא**: וּמִי הַחֲמִיץ? וְהַכְּתִיב: [ד, א] "וּמָה חֲשָׁחוּ וּבְנֵי תוֹרִין וְדָכְרִין וְאֶמְרִין לַעֲלֹו לְאַלְהָה שְׁמִיָּא חֲנֻטִין מֶלַח חֲמֵר וּמִשַׁח כְּמֹאמֶר כְּהֵנָא דִּי בִירוּשָׁלַם לְהוֹא מִתְיָהֵב לְהֵם יוֹם בְּיוֹם דִּי לֹא שְׁלוּי!" אָמַר לוֹ **רַבִּי יִצְחָק**: רַבִּי, מִטּוֹנָךְ: "דִּי לְהוֹן מִהַקְרָבִין נִיחוּחִין לְאַלְהָה שְׁמִיָּא וּמִצְלִין לְחַיִּי מֶלְכָּא וּבְנוֹהִי". וּמֵאֵן דְּעֵבֵד הֵכָא לֹא מַעֲלִיּוּתָא הֵיא? וְהַתִּנָּא, הָאֹמֵר: "סִלַּע זֹו לְצִדְקָה בְּשִׁבִּיל שְׁחִיּוֹ בְּנִי", וּ"בְשִׁבִּיל שְׁאֲזָפָה בָּהּ לְחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא" – הָרִי זֶה צִדִּיק גָּמוֹר. לֹא קִשְׁיָא: כָּאן בְּיִשְׂרָאֵל, כָּאן בְּגוֹיִם.

וְאִיבָּעִית אֵימָא: מְנַלן דְּאַחֲמִיץ – דְּכְתִיב: "נִדְבָכִין דִּי אֶבֶן גָּלִל תִּלְתָּא וְנִדְבָךְ דִּי אֶע חֲדַת וְנִפְקָתָא מִן בֵּית מֶלְכָּא תִתְיָהֵב", לָמָּה לֵיהּ דְּעֵבֵד הֵכָא? סָבַר: אִי מְרָדוּ בִי יְהוּדָאִי – אִיקְלִייהּ בְּנוֹרָא. אִטּוּ שְׁלֵמָה לֹא עֵבֵד הֵכָא? וְהַכְּתִיב: "שְׁלֹשָׁה טוּרֵי גִזִּית וְטוּר כְּרִתוֹת אֲרָזִים!" שְׁלֵמָה עֵבֵד מְלִמְעָלָה, וְאִיהוּ עֵבֵד מְלִמְטָה. שְׁלֵמָה שְׁקָעִיה בְּבִנְיָנָא, אִיהוּ לֹא שְׁקָעִיה בְּבִנְיָנָא. שְׁלֵמָה סְדִייה בְּסִידָא, אִיהוּ לֹא סְדִייה בְּסִידָא.

אָמַר **רַב יוֹסֵף**, וְאִיתִימָא **רַבִּי יִצְחָק**: מְנַלן דְּאַחֲמִיץ – מִהֵכָּא: "וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׁגֵל יוֹשֶׁבֶת אֶצְלוֹ". מֵאִי "שָׁגֵל"? אָמַר **רַבִּי בַר לִימָא מִשְׁמִיה דְּרַב**: כְּלָבְתָא. אֶלָּא מַעֲתָה, הָא דְכְתִיב: "וְעַל מָרָא שְׁמִיָּא הַתְרוּמַמֶּת וּלְמַאנִיָּא דִּי בִיתְהִיא הִתִּיּו קְדָמָךְ וְאַתָּה וְרַבְרָבָנְךָ שְׁגִלְתְּךָ וְלַחֲנִתְךָ חֲמָרָא שְׁתִּין בְּהוּן", וְאִי "שָׁגֵל" כְּלָבְתָא הֵיא, כְּלָבְתָא בַת מִשְׁתִּיָּא חֲמָרָא הֵיא? הָא לֹא קִשְׁיָא, דְּמֶלְכָּא לֵה וְשְׁתִּיָּא. אֶלָּא מַעֲתָה דְכְתִיב: "בְּנוֹת מְלָכִים בִּיקְרוּתִיךָ נֶאֱבָה שָׁגֵל לִמְיֻנְךָ בְּכֶתֶם אוֹפִיר", וְאִי שָׁגֵל כְּלָבְתָא הֵיא, מֵאִי קָא מִבְּשָׁר לְהוּ נְבִיא לְיִשְׂרָאֵל? הֵכָא

קאָמער: בַּשְּׁכָר שְׁחִבִּיבָה תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל כְּשֶׁגַּל לְגוֹיִם – זְכִיתֶם לְכֶתֶם אוֹפִיר. וְאַיִבְעִית אֵימָא: לְעוֹלָם "שֶׁגַּל" – מַלְכָּתָא הִיא, וְרַבָּה בַר לִימָא גְמָרָא, גְּמִיר לָהּ. וְאַמַּאי קָרִי לָהּ "שֶׁגַּל"? שְׁהִיתָה חֲבִיבָה עָלֶיךָ כְּשֶׁגַּל. אֵי נָמִי: שְׁהוֹשִׁיבָה בְּמִקּוֹם שֶׁגַּל.

וְאַיִבְעִית אֵימָא: מְנַלן דְּאַחְמִיץ – מַהְכָּא: "עַד כְּסֹף כְּכָרִין מָאָה וְעַד חֲנִטִין כּוֹרִין מָאָה וְעַד חֲמֵר בִּתְיִין מָאָה וְעַד בִּתְיִין מִשֹּׁח מָאָה וּמִלַּח דִּי לֹא כְתָב וְגו'". מַעֲיָקְרָא – בְּלֹא קִיצוּתָא, וְהַשְׁתָּא – בְּקִיצוּתָא. וְדִילְמָא מַעֲיָקְרָא לֹא הָוָה קִיס לִיה בְּקִיצוּתָא? אֵלָּא, מִחוּרְתָּא כְּדִשְׁנִין מַעֲיָקְרָא.

וְלָרְגְלִים. רְגְלִים בְּאַחַד בְּנִיסָן הוּא? בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן הוּא! אָמַר **רַב חֲסִדָּא**: רְגַל שָׁבוּ, רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרְגְלִים.

נִפְקָא מִינָהּ לְנוֹדָר, לְמִיָּקָם עָלֶיהָ בִּ"בַל תֵּאַחֲרִי", וְרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא. דִּתְנִנָּא: אַחַד הַנוֹדָר, וְאַחַד הַמְּקַדִּישׁ, וְאַחַד הַמַּעֲרִיף, כִּינּוֹן שְׁעָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רְגְלִים – עוֹבֵר בִּ"בַל תֵּאַחֲרִי". **רַבִּי שְׁמַעוֹן** אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה רְגְלִים כְּסִדְרוֹ, וְחַג הַמִּצּוֹת תַּחֲלִילָה. וְכֵן הָיָה **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי** אוֹמֵר: רְגְלִים, פְּעָמִים שְׁלֹשָׁה, פְּעָמִים אַרְבָּעָה, פְּעָמִים חֲמֻשָּׁה. כִּיצַד? נָדָר לִפְנֵי הַפֶּסַח – שְׁלֹשָׁה. לִפְנֵי עֶצְרַת – חֲמֻשָּׁה. לִפְנֵי הַחֵג – אַרְבָּעָה.

תֵּנוּ רַבָּנֵי: חֲזִיבֵי הַדְּמִין וְהַעֲרִכִין, הַחֲרָמִין וְהַהֲקִדְשׁוֹת, חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת, עוֹלוֹת וְשִׁלְמִים, צִדְקוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, בָּכוֹר וּמַעֲשֵׂר וּפֶסַח, [ד, ב] לָקַט שְׁכָחָה וּפָאָה, כִּינּוֹן שְׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה רְגְלִים – עוֹבֵר בִּ"בַל תֵּאַחֲרִי". **רַבִּי שְׁמַעוֹן** אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה רְגְלִים כְּסִדְרוֹ, וְחַג הַמִּצּוֹת תַּחֲלִילָה. **רַבִּי מַאִיר** אוֹמֵר: כִּינּוֹן שְׁעָבְרָה עָלֶיהָ רְגַל אַחַד – עוֹבֵר בִּ"בַל תֵּאַחֲרִי". **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב** אוֹמֵר: כִּינּוֹן שְׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁנֵי רְגְלִים – עוֹבֵר בִּ"בַל תֵּאַחֲרִי". **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּרַבִּי שְׁמַעוֹן** אוֹמֵר: כִּינּוֹן שְׁעָבְרָה עָלֶיהָ חֵג הַסּוּכוֹת – עוֹבֵר עָלֶיהָ בִּ"בַל תֵּאַחֲרִי".

מַאי טַעְמָא דִּתְנָא קַמָּא – מַכְדִּי מִיִּנְיָהּ סְלִיק, לָמָּה לִי לְמַהֲדָר וּמִיכְתָּב: "בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׁבוּעוֹת וּבְחַג הַסּוּכוֹת"? שְׁמַע מִינָהּ לִ"בַל תֵּאַחֲרִי".

וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיף לומר "בְּחַג הַסּוּכוֹת", שָׁבוּ דִיבֵר הַכְּתוּב, לָמָּה נֶאֱמַר – לומר שָׁנָה אַחֲרוֹן.

וְרַבִּי מַאִיר – מַאי טַעְמָא? דְּכָתִיב: "וּבָאֵת שְׁמָה ... וְהִבְאֵתָם שְׁמָה". וְרַבָּנִי – הֵחָא לַעֲשֶׂה. וְרַבִּי מַאִיר, כִּינּוֹן דְּאָמַר לִיה רַחֲמֵנָא אֵינִי וְלֹא אֵינִי – מִמִּילָא קָם לִיה בִּ"בַל תֵּאַחֲרִי".

ורבי אלעזר בן יעקב, מאי טעמא? דכתיב: "אלה תעשו לה' במועדיכם" – מיעוט מועדים שנים. ורבנן – ההוא לכדרבי יונה. דאמר רבי יונה: הוקשו כל המועדים כולם זה לזה, שכולן מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו.

ורבי אלעזר ברבי שמעון, מאי טעמא? דתניא, **רבי אלעזר ברבי שמעון** אומר: לא יאמר "חג הסוכות", שבו דיבר הכתוב, למה נאמר – לומר שזה גורם.

ורבי מאיר ורבי אלעזר בן יעקב: האי "בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות" מאי דרשו ביה? מיבעי להו לכדרבי אלעזר אומר רבי אושעיא. דאמר **רבי אלעזר אומר רבי אושעיא**: מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבועה? תלמוד לומר: "בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות", מקיש חג השבועות לחג המצות: מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבועה – אף חג השבועות יש לו תשלומין כל שבועה. וליקש לחג הסוכות: מה להלן שמונה – אף כאן שמונה! שמיני רגל בפני עצמו הוא. אימור דאמרין שמיני רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב, אבל לענין תשלומין – דברי הכל תשלומין דראשון הוא! דתנן: מי שלא חג טוב הראשון של חג – חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון של חג. תפשת מרובה – לא תפשת, תפשת מועט – תפשת. אלא למאי הלכתא בתביה רחמנא לחג הסוכות? לאקושיה לחג המצות: [ה, א] מה חג המצות טעון לינה – אף חג הסוכות טעון לינה. והתם מנלן? דכתיב: "ופנית בבקר והלכת לאהלך".

ותנא קמא ורבי שמעון (בן אלעזר) – תשלומין לעצרת מנא להו? נפקא להו מדתני רבה בר שמואל. דתני **רבה בר שמואל**: אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש, מנה ימים וקדש עצרת. מה חדש למנויו – אף עצרת למנויו. אימא עצרת חד יומא? אומר **רבה**: אטו עצרת יומי מנינו, שבועי לא מנינו? והאמר מר: מצוה למימני יומי, ומצוה למימני שבועי. ועוד: "חג שבועות" כתיב.

ופסח בר מיקרב ברגלים הוא? פסח זימנא קביעא ליה, אי אקריביה – אקריביה, ואי לא אקריביה – אידחי ליה! אומר **רב חסדא**: פסח כדי נסבה. **רב ששת** אומר: מאי "פסח" – שלמי פסח. אי הכי – היינו שלמים! תנא שלמים הבאין מחמת פסח, ותנא שלמים הבאין מחמת עצמן. סלקא דעתך אמינא: הואיל ומחמת פסח קאתו, [ה, ב] כפסח דמו – קא משמע לן.

מנהגי מילי? דתנו רבנן: "כי תדור נדר", אין לי אלא נדר. נדבה מנינו? נאמר כאן "נדר", ונאמר להלן "אם נדר או נדבה". מה להלן – נדבה עמו, אף כאן – נדבה עמו. "לה' אלהיך" – אלו הדמיון הערכין והתקדשות. "לא תאחר לשלמו" – הוא ולא חילופיו. "כי דרוש ידרשנו" – אלו חטאות

ונאשמות עולות ושלמים. "ה' אלהיך" – אלו צדקות ומעשרות ובכור. "מעמד" – זה לקט שכחה ופאה. "והיה בד חטא" – ולא בקרבנד חטא.

אמר מר: "לא תאחר לשלמו" – הוא ולא חילופיו. חילופי מאי? אי חילופי עולה ושלמים – מקרב קרבי. אי חילופי חטאת, למיתה אלא. אלא מאי חילופיו – חילופי תודה. דתני רבי חייא: תודה שנתעברה בתמורתה, ומתה אחת מהן – חברתה אין לה תקנה. היכי לעיבד? ליקרבה וליקריב לחם בהדה – דלמא תמורה היא. ליקרבה בלא לחם – דלמא תודה היא. והא כיון דלאו בת הקרבה היא, קרא למעוטי למה לי? אמר רב ששת: לעולם למעוטי חילופי עולה ושלמים, והכא במאי עסקינן? גוון שעברו עליו שני רגלים והומם, וחיללו על אחר, ועבר עליו רגל אחד. סלקא דעתך אמינא: הואיל ומכח קמא קאתי – כמאן דעברו עליו שלשה רגלים דמי, קא משמע לן. ולרבי מאיר דאמר: כיון שעבר עליו רגל אחד עובר ב"בל תאחר", מאי איכא למימר? אמר רבא: הכא במאי עסקינן, גוון שהומם בתוך הרגל, וחיללו, ועבר עליו הרגל. סלקא דעתך אמינא: הואיל ומכח קמא קאתי – כמאן דעבר עליה כוליה רגל דמי, קא משמע לן.

"והיה בד חטא", ולא בקרבנד חטא. והא מהכא נפקא? מדאחרים נפקא, דתנינא, אחרים אומרים: יכול יהא בכור שעברה שנתו כפסולי המוקדשין, ויפסל – תלמוד לומר: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך", מיקיש בכור למעשר: מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור אינו נפסל משנה לחברתה. איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מיילי בכור, דלאו בר הרצאה הוא, אבל קדשים, דבגוי הרצאה נינהו – אימא לא לירצו, קא משמע לן. ואפתי, [ו, א] מדבן עזאי נפקא, דתנינא: בן עזאי אומר: "אותו" מה תלמוד לומר? לפי שנתאמר: "לא תאחר לשלמו", שומע אני אף מאחר נדרו ב"בל ירצה", תלמוד לומר: "אותו" – אותו ב"לא ירצה", ואין מאחר נדרו ב"לא ירצה", אלא: "בד חטא" – ולא באשתד חטא. סלקא דעתך אמינא: הואיל ואמר רבי יוחנן, ואי תימא רבי אלעזר: אין אשתו של אדם מתה אלא אם כן מבקשין ממנו כמון ואין לו, שנאמר: "אם אין לך לשלם למה יסח משכבך מתחתיד", אימא בהאי עון ד"בל תאחר" נמי אשתו מתה, קא משמע לן.

תנו רבנן: "מוצא שפתיך" – זו מצות עשה, "תשמור" – זו מצות לא תעשה, "ועשית" – אזהרה לבית דין שיעשוהו, "כאשר נדרת" – זה נדר, "לה' אלהיך" – אלו חטאות ונאשמות עולות ושלמים, "נדבה" – כמשמעו, "אשר דברת" – אלו קדשי בדיק הבית, "בפיך" – זו צדקה.

אמר מר: "מוצא שפתיך" – זו מצות עשה. למה לי? מ"ובאת שמה ... והבאתם שמה" נפקא! "תשמור" – זו מצות לא תעשה. למה לי? מ"לא תאחר לשלמו" נפקא! "ועשית" – אזהרה לבית דין שיעשוף. למה לי? מ"יקריב אותו" נפקא, דתנא: "יקריב אותו" – מלמד שפופין אותו. יכול בעל כרחו – תלמוד לומר: "לרצונו", הא כיצד? פופין אותו עד שיאמר "רוצה אני". חד, דאמר ולא אפריש, וחד, אפריש ולא אקריב. וצריכא, דאי אשמעינן אמר ולא אפריש, משום דלא קיימיה לדיבוריה, אבל אפריש ולא אקריב, אימא: כל היכא דאיתיה – בי גזא דרחמנא איתיה. צריכא. ואי אשמעינן אפריש ולא אקריב, דקא משהי ליה גביה, אבל אמר ולא אפריש, אימא דיבורא לא כלום הוא. צריכא.

ומי מצית אמרת דאמר ולא אפריש? והא נדבה כתיבא, ותנו: אי זהו נדר – האומר: הרי עלי עולה. ואי זו היא נדבה – האומר: הרי זו עולה. ומה בין נדר לנדבה? נדר, מת או נגב – חייב באחריותו. נדבה, מתה או נגבה – אינו חייב באחריותה. אמר **רבא**: משפחת לה, כגון דאמר: הרי עלי עולה על מנת שאיני חייב באחריותה.

"בפיך" – זו צדקה. אמר **רבא**: וצדקה – מיחייב עליה לאלתר. מאי טעמא – דהא קיימי עניים. פשיטא! מהו דתימא: כיון דבענינא דקרבות כתיבא, עד דעברי עליה שלשה רגלים כקרבות, קא משמע לן: התיס הוא דתליניהו רחמנא ברגלים, אבל הכא לא – דהא שכיחי עניים.

אמר **רבא**: כיון שעבר עליו רגל אחד – עובר בעשה. מיתיבי: העיד **רבי יהושע ורבי פפייס** על וְלֹד שְׁלָמִים שִׁיקָרֵב שְׁלָמִים. אמר **רבי פפייס**: אני מעיד שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנוה בפסח, ואכלנו ולדה שלמים בחג. בשלמא בפסח לא אקרבוה, אימור דמחוסר זמן הוה. אלא ולדה בעצרת היכי משהי לה ועברי עליה בעשה! אמר **רב זבדי משמיה דרבא**: כגון [ו, ב] שהיה חולה בעצרת. **רב אשי** אמר: מאי "ואכלנו ולדה שלמים בחג" דקתני – חג השבועות. ואידך: כל היכא דתני פסח, תני עצרת.

אמר **רבא**: כיון שעברו עליו שלשה רגלים, בכל יום ויום עובר ב"בל תאחר". מיתיבי: אחד בכור, ואחד כל הקדשים, כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים, רגלים בלא שנה – עובר ב"בל תאחר". והאי מאי תיובתיה? אמר **רב כהנא**: מאן דקא מויתב – שפיר קא מויתב: מכדי תנא אלאני קא מהדר, ליתני: בכל יום ויום עובר ב"בל תאחר". ואידך – תנא למיקבעיה בלאו קא מהדר, בלאני יתירי לא קא מהדר.

גופא: אחד בכור ואחד כל הקדשים, כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים, רגלים בלא שנה – עובר ב"בל תאחר". בשלמא רגלים בלא שנה משפחת לה, אלא שנה בלא רגלים היכי משפחת לה? הניחא למאן דאית ליה כסדרן, משפחת לה. אלא למאן דלית ליה כסדרן, היכי משפחת לה? בשלמא לרבי משפחת לה בשנה מעוברת. דתנא: "שנה תמימה", רבי אומר: מונה שלש מאות ושישים וחמשה יום כמנן מות החמה, וחכמים אומרים: מונה שנים עשר חדש מיום ליום, ואם נתעברה שנה – נתעברה לו. משפחת לה לרבי דאקדשה בתר חג המצות, דכי מטא שילחי אדר בתראה – שנה מלא, רגלים לא מלו. אלא לרבנן, היכי משפחת לה? כדתני רב שמעיה: עצרת פעמים חמשה, פעמים ששה, פעמים שבעה. הא כיצד? שניהן מלאין – חמשה, שניהן חסרין – שבעה, אחד מלא ואחד חסר – ששה. ומאן תנא דפליג עליה דרב שמעיה – אחרים היא. דתנא, אחרים אומרים: אין בין עצרת לעצרת, אין בין ראש השנה לראש השנה, אלא ארבעה ימים בלבד. ואם היתה שנה מעוברת – חמשה.

בעי רבי זירא: יורש, מהו ב"בל תאחר"? "כי תדור נדר" אמר רחמנא, והא לא נדר, או דלמא: "ובאת שמה והבאתם שמה", והא מיחייב. תא שמע: דתני רבי חיאי – "מעמד", פרט ליוורש. והאי "מעמד" מיבעי ליה, זה לקט שכתה ופאה! קרי ביה "עמד", וקרי ביה "מעמד".

בעי רבי זירא: אשה, מה היא ב"בל תאחר"? מי אמרין: הא לא מיחייבא בראיה, או דלמא הא איתה בשמחה? אמר ליה אבאי: ותיפוק ליה דהא איתה בשמחה. ומי אמר אבאי הכי? והאמר אבאי: אשה – בעלה משמחה! לדבריו דרבי זירא קאמר.

איבעיא להו: בכור, מאימתי מונין לו שנה? אבאי אמר: משעה שנולד, רב אחא בר יעקב אמר: משעה שנראה להרצאה. ולא פליגי: הא בתם, [ו, א] הא בבעל מום. בעל מום מי מצי אכיל ליה? דקים ליה ביה שכלו לו חדשיו.

תנו רבנן: באחד בניסן ראש השנה לחדשים, ולעיוורין, ולתרומת שקלים. ויש אומרים: אף לשכירות בתים.

לחדשים מנלן – דכתיב: "החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם

אִישׁ שֶׁה לְבִית אֲבוֹת שָׁה לְבִית. וְהִנֵּה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אֲרַבְּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשִׁחֲטוּ אוֹתוֹ וְגו'". וְכָתִיב: "שְׁמֹר אֶת הַחֹדֶשׁ הָאֶבִיב", אֵיזוֹהוּ חֹדֶשׁ שָׁנִשׁ בּוֹ אֶבִיב, הַיּוֹם אוֹמֵר – זֶה נִסָּן, וְקָרִי לִיה רֵאשׁוֹן. וְאִמָּא אֵייר? בְּעִנָּא אֶבִיב, וְלִכְפָּא. וְאִמָּא אֶדֶר? בְּעִנָּא רוֹב אֶבִיב, וְלִכְפָּא. מִיָּדִי "רוֹב אֶבִיב" כְּתִיב?

אָלָא אָמַר **רַב חֲסִידָא**, מֵהֶכָּא: "אֵדָּ בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפִּיכָם אֶת תְּבוּאֹת הָאָרֶץ", אֵיזוֹהוּ חֹדֶשׁ שָׁנִשׁ בּוֹ אֲסִיפָה, הַיּוֹם אוֹמֵר – זֶה תִּשְׁרִי, וְקָא קָרִי לִיה "שְׁבִיעִי". וְאִמָּא מְרַחֲשֵׁן, וּמָאִי "שְׁבִיעִי" – שְׁבִיעִי לְאֵייר? בְּעִנָּא אֲסִיף, וְלִכְפָּא. וְאִמָּא אֶלּוּל, וּמָאִי "שְׁבִיעִי" – שְׁבִיעִי לְאֶדֶר? בְּעִנָּא רוֹב אֲסִיף, וְלִכְפָּא. מִיָּדִי "רוֹב אֲסִיף" כְּתִיב?

אָלָא אָמַר **רַבִּינָא**, דְּבַר זֶה מִתּוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לֹא לְמַדְנּוּ, מִדְּבַרִי קִבְּלָה לְמַדְנּוּ: "בְּיוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה לְעֶשְׂתֵּי עָשָׂר חֹדֶשׁ הוּא חֹדֶשׁ שְׁבִט".

רַבִּה בְּרַ עוֹלָא אָמַר מֵהֶכָּא: "וְתִלְקַח אֶסְתֶּר אֶל הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֹשׁ אֶל בֵּית מַלְכוּתוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא חֹדֶשׁ טִבֵּת".

רַב כְּהֵנָא אָמַר מֵהֶכָּא: "בְּאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי בְּכֶסֶלּוֹ".

רַב אַחָא בְּרַ יַעֲקֹב אָמַר מֵהֶכָּא: "וַיִּקְרָא סוּפְרִי הַמֶּלֶךְ בַּעַת הַהִיא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִינּוֹ".

רַב אֲשִׁי אָמַר מֵהֶכָּא: "הַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל לִפְנֵי הָמָן מִיוֹם לְיוֹם וּמִחֹדֶשׁ לַחֹדֶשׁ שָׁנִים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֶדֶר".

וְאִיבְעִית אִמָּא, מֵהֶכָּא: "בַּחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן הוּא חֹדֶשׁ נִסָּן".

וְכוֹלְהוּ, מָאִי טַעְמָא לֹא אָמְרִי מֵהָאִי? דְּלִמָּא מָאִי "רֵאשׁוֹן" – רֵאשׁוֹן לְמִילְתִּיהּ.

וְתֵנָּא דִּידָן – בְּשָׁנִים קַמְיָרִי, בְּחֻדָּשִׁים לֹא קַמְיָרִי.

וְלַעֲיָבוֹרִין. לַעֲיָבוֹרִין מִנִּסָּן מִנִּינּוּ? וְהִתְנַנָּא: אִין מְעַבְּרִין הַשָּׁנָה לִפְנֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְאִם עֲיָבוֹרָה – אֵינָה מְעוֹבְרָת. אֲבָל מִפְּנֵי הַדָּחֶק – מְעַבְּרִין אוֹתָהּ אַחֵר רֵאשׁ הַשָּׁנָה מִיָּד. וְאָף עַל פִּי כּוֹ, אִין מְעַבְּרִין אֲלָא אֶדֶר. אָמַר **רַב נַחֲמָן בְּרַ יִצְחָק**: מָאִי עֲיָבוֹרִין – הַפְּסָקַת עֲיָבוֹרִין. דִּתְנֵן: הֵן הֵעִידוּ שְׁמַעְבְּרִין הַשָּׁנָה כָּל אֶדֶר. שְׁהִיו אוֹמְרִים – עַד הַפּוֹרִים. מָאִי טַעְמָא דְּמָאן דָּאֵמַר עַד הַפּוֹרִים? כִּיּוֹן דָּאֵמַר מֶר: שׁוֹאֲלִין בְּהִלְכוֹת הַפְּסָח קוֹדֵם לַפְּסָח שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֲתִי לְזִלְזוּלִי בְּחֻמְסָא. וְאִידָד – מִידַע דִּיעַ דְּשִׁתָּא מְעַבְּרָתָא בְּחוּשְׁבָּנָא תִּלְגָּא מִלְתָּא, וְסִבְרִי: חוּשְׁבָּנָא הוּא דְּלֹא סָלִיק לְהוּ לְרַבָּנָן עַד הָאִידָדָא.

ותנא דידן? בהתחלה קמייירי, בהפסקה לא קמייירי.

ולתרומת שקלים. מנלן? אמר רבי יאשיה, אמר קרא: "זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה" – אמרה תורה: חדש והבא קרבן מתרומה חדשה. וגמרי "שנה" "שנה" מניסן, דכתיב: "ראשון הוא לכם לחדשי השנה". ולגמור "שנה" "שנה" מתשרי, דכתיב: "מראשית השנה"! דנין שנה שיש עמה חדשים משנה, ואין דנין שנה שיש עמה חדשים משנה שאין עמה חדשים.

אמר רב יהודה אמר שמואל: קרבנות צבור הבאין באחד בניסן – מצוה להביא מן החדש. ואם הביא מן הישן – יצא, אלא שחיסר מצוה.

תנא נמי הכי: קרבנות צבור הבאין באחד בניסן – מצוה להביא מן החדש, ואם הביא מן הישן – יצא, אלא שחיסר מצוה. ויחיד שהתנדב משלו – כשרין, בלבד שימסרם לצבור. פשיטא! מהו דתימא: ליחוש שמא [ז, ב] לא ימסרם לצבור נפה נפה, קא משמע לן. ותנא דידן? כיון דקתני: אם הביא יצא – לא פסיקא ליה.

ויש אומרים: אף לשכירות בתים. תנו רבנן: המשפיר בית לחבירו לשנה – מונה שנים עשר חודש מיום ליום. ואם אמר "לשנה זו", אפילו לא עמד אלא באחד באדר, כיון שהגיע יום אחד בניסן – עלתה לו שנה. ואפילו למאן דאמר יום אחד בשנה חשוב שנה – שאני הכא, דלא טרח איניש למיגר ביהתא לבציר מתלתין יומין. ואימא תשרי? סתם כי אגר איניש ביהתא – לכולהו ימות הגשמים אגר.

ותנא קמא דבריינתא, ותנא דידן? בניסן נמי מישפח שכיחי קיטרי.

[ב. ראש השנה למעשר בהמה]

[משנה: באחד באילול – ראש השנה למעשר בהמה. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בתשרי].

[ג. מני מתניתין?]

באחד באילול ראש השנה למעשר בהמה. מני – רבי מאיר היא. דתנא, רבי מאיר אומר: באחד באילול ראש השנה למעשר בהמה. ולר' גליל. מני – רבי שמעון היא. אימא סיפא, רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בתשרי.

רִישָׁא וְסִיפָא רַבִּי שְׁמַעוֹן, וּמִצִּיעָתָא רַבִּי מֵאִיר! אָמַר **רַב יוֹסֵף**: רַבִּי הִיא, וְנָסִיב לָהּ אֱלִיבָא דְתַנְנָאִי. בְּרַגְלִים סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, וּבְמַעְשָׁר בְּהֶמְהָ סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר.

[ד. ארבעה ראשי שנים ולא חמישה]

אי הָכִי, אַרְבָּעָה? חֲמִשָּׁה הָווּ!

אָמַר **רַבָּא**: אַרְבָּעָה לְדַבְרֵי הַכֹּל; לְרַבִּי מֵאִיר אַרְבָּעָה – דֵּל רַגְלִים, לְרַבִּי שְׁמַעוֹן אַרְבָּעָה – דֵּל מַעְשָׁר בְּהֶמְהָ.

רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק אָמַר: אַרְבָּעָה חֲדָשִׁים וּבִקְהוֹן כַּמָּה רָאשֵׁי שָׁנִים.

מִיתִיבִי: שְׁשָׁה עָשָׂר בְּנִיסָן – רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְעוֹמֶר. שְׁשָׁה בְּסִינּוֹן – רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַשְּׁתֵּי הַלָּחִם. לְרַבָּא לִיתְנִי שְׁשָׁה, לְרַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק לִיתְנִי חֲמִשָּׁה? אָמַר **רַב פִּפְא**: כִּי קָא חָשִׁיב – מִיַּדִּי דְחִייל מֵאוּרְתָּא. מִיַּדִּי דְלֹא חִייל מֵאוּרְתָּא – לֹא קָא חָשִׁיב. וְהָרִי רַגְלִים, דְלֹא חִיילִי מֵאוּרְתָּא, וְקָחָשִׁיב! כִּינּוֹן שְׁצָרִיד לְאִיתוּי מַעֲיָקָרָא, מִיַּחֲיִיב וְקָאִי. וְהָרִי יוֹבְלוֹת, דְלֹא חִיילִי מֵאוּרְתָּא, וְקָחָשִׁיב! **רַבִּי יִשְׁמַעְעָל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא** הִיא, דְאָמַר: מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה חִייל יוֹבְל. רַב שִׁישָׁא בְּרִיה דְרַב אִידִי אָמַר: כִּי קָא חָשִׁיב – מִיַּדִּי דְלֹא תְלִי בְּמַעְשָׁה, מִיַּדִּי דְתְלִי בְּמַעְשָׁה – לֹא קָא חָשִׁיב. וְהָרִי רַגְלִים, מִיַּדִּי דְתְלִי בְּמַעְשָׁה, וְקָא חָשִׁיב! "בֵּל תֵּאָחֵר" מִמִּילָא חִייל. [ח, א] וְהָרִי יוֹבְלוֹת! רַבִּי יִשְׁמַעְעָל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה הִיא.

וְרַב אֲשִׁי אָמַר: אַרְבַּע רָאשֵׁי הַשָּׁנִים הֵם שְׁהוֹן בְּאַרְבַּע רָאשֵׁי חֲדָשִׁים. בְּאַחַד בְּשָׁבָט – כְּבִית שְׁמַאי? הָכִי קָאֵמַר: שְׁלֹשָׁה לְדַבְרֵי הַכֹּל, בְּאַחַד בְּשָׁבָט – מַחְלוּקַת שְׁמַאי וּבֵית הֶלֶל.

[ה. ושניהם מקרא אחד דרשו]

רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים בְּאַחַד בְּתִשְׁרִי. אָמַר **רַבִּי יוֹחָנָן**: וּשְׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ, שְׁנַאָמַר: "לִבְשׁוּ כְרִים הַצֹּאן וְעַמְקִים יַעֲטֹפוּ בָר יִתְרוֹעְעוּ אֹף יִשְׁרִיר". רַבִּי מֵאִיר סָבַר: אֵימָתִי לִבְשׁוּ כְרִים הַצֹּאן – בְּזִמְן שְׁעַמְקִים יַעֲטֹפוּ בָר. וְאֵימָתִי עַמְקִים יַעֲטֹפוּ בָר – בְּאֶדָר, מִתְעַבְּרוֹת בְּאֶדָר וְיוֹלְדוֹת בְּאָב, רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלָחַן אֶלּוּל. רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: אֵימָתִי "לִבְשׁוּ כְרִים הַצֹּאן" – בְּזִמְן שֶׁ"יִתְרוֹעְעוּ אֹף יִשְׁרִיר", אֵימָתִי שֶׁבָּלִים אוֹמְרוֹת שִׁירָה – בְּנִיסָן, מִתְעַבְּרוֹת בְּנִיסָן וְיוֹלְדוֹת בְּאֶלּוּל, רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלָחַן תִּשְׁרִי. וְאִידָּהּ נָמִי, הִיא

בְּתִיב: "וַיִּתְּרוּעֲעוּ אֶף וְיִשְׁרִי"!! הֵהוּא בְּאַפְלָתָא, דְּהוֹלִין בְּנִיטָן. וְאִידֵּךְ נָמִי, הִכְתִּיב: "וַעֲמָקִים יַעֲטֹפוּ בָר"!! הֵהוּא בְּחִרְפִּייתָא, דְּאִתְּלִין מֵאֲדָר.

בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי מֵאִיר, כְּדִכְתִּיב: "לִבְשׁוּ כְרִים הַצֹּאן" – בְּזִמְן שְׁ"עֲמָקִים יַעֲטֹפוּ בָר", וְאִיכָא נָמִי "וַיִּתְּרוּעֲעוּ אֶף וְיִשְׁרִי". אֲלָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, אִיפְכָא מִיבְעִי לֵיה: "לִבְשׁוּ כְרִים הַצֹּאן" – בְּזִמְן שְׁ"עֲמָקִים יַעֲטֹפוּ אֶף וְיִשְׁרִי", וְאִיכָא נָמִי ד"עֲמָקִים יַעֲטֹפוּ בָר".

אֲלָא אָמַר רַבָּא: דְּכֹלִי עֲלָמָא "לִבְשׁוּ כְרִים הַצֹּאן" – בְּזִמְן שְׁ"עֲמָקִים יַעֲטֹפוּ בָר" בְּאֲדָר, וְהִכָּא בְּהַאי קָרָא קָמִיפְלָגִי: "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר" – בְּשָׁנִי מַעֲשְׂרוֹת הַכֶּתֹּב מִדְּבָר: אֶחָד מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה וְאֶחָד מַעֲשֵׂר דָּגָן. רַבִּי מֵאִיר סָבַר: מְקִישׁ מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה לְמַעֲשֵׂר דָּגָן: מָה מַעֲשֵׂר דָּגָן – סָמוּךְ לְגִמְרוֹ עִישׁוּרוֹ, אֶף מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה – סָמוּךְ לְגִמְרוֹ עִישׁוּרוֹ. וְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן סָבְרִי: מְקִישׁ מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה לְמַעֲשֵׂר דָּגָן: מָה מַעֲשֵׂר דָּגָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹו תִשְׁרִי – אֶף מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹו תִשְׁרִי.

[ו. ראש השנה בתשרי]

א] מַשְׁנָה: בְּאֶחָד בְּתִשְׁרִי – רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים וְלַשְּׁמִיטִין וְלִיבּוּלּוֹת. לְנִטְיעָה, וְלִירְקוֹת[.

בְּאֶחָד בְּתִשְׁרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים. לְמָאי הִלְכְּתָא? אָמַר רַב פָּפָא: לְשִׁטְרוֹת. דְּתַנּוּ: שְׁטָרֵי חוּב הַמוֹקְדָּמִין – פְּסוּלִין, וְהַמְּאִוּחֲרִין – כְּשִׁירִין. וְהִתְנּוּ: בְּאֶחָד בְּנִיטָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים, וְאֶמְרִינוּ: לְמָאי הִלְכְּתָא – וְאָמַר רַב חֲסִידָא לְשִׁטְרוֹת. לֹא קָשְׁיָא: כָּאֵן לְמַלְכִּי יִשְׂרָאֵל, כָּאֵן לְמַלְכִּי אוּמּוֹת הָעוֹלָם. אֲלָא הָא דְּאָמַר רַב חֲסִידָא: לֹא שָׁנֹו אֲלָא לְמַלְכִּי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לְמַלְכִּי אוּמּוֹת הָעוֹלָם מִתְּשָׁרִי מְנִינּוּ – רַב חֲסִידָא מִתְּנִיתִין אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינּוּ!! לֹא, רַב חֲסִידָא קָרָאִי אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינּוּ. וְאִיבְעִית אִימָא: רַב חֲסִידָא כְּרַבִּי זִירָא מִתְּנִי לָהּ. דְּרַבִּי זִירָא אָמַר: לְתִקּוּפָה, וְרַבִּי אֶלְעָזָר הִיא, דְּאָמַר בְּתִשְׁרִי נִבְרָא הָעוֹלָם. רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: לְדִין, דְּכִתִּיב: "מִרְאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה", מִרְאשִׁית הַשָּׁנָה נִידוֹן מָה יִהְיֶה בְּסוֹפָהּ. מִמָּאי דְּתִשְׁרִי הוּא? דְּכִתִּיב: "תִּקְעוּ בַּחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חֲגִוִּי", אִיזְהוּ חַג [ח, ב] שֶׁהַחֲדָשׁ מִתְּכַסֶּה בּוֹ – הֵיכִי אוֹמֵר זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְכִתִּיב: "כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב".

תַּנּוּ רַבְּנָן: "כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב" – מִלְּמַד שְׂאִין בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה נִכְנָסִין לְדִין אֲלָא אִם כּוֹן קִידְשׁוֹ בֵּית דִּין שֶׁל מִטָּה אֶת הַחֲדָשׁ. תַּנְיָא אִידֵּךְ: "כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא" – אִין לִי אֲלָא לְיִשְׂרָאֵל, לְאוּמּוֹת הָעוֹלָם מִנֵּין?

תלמוד לומר: "משפט לאלהי יעקב". אם כן, מה תלמוד לומר: "כי חק לישראל", מלמד שישאל נכנסין תחילה לדין. כדבר חסדא. דאמר רב חסדא: מלך וציבור – מלך נכנס תחילה לדין, שנאמר: "משפט עבדו ומשפט עמו". מאי טעמא? אי בעית אימא: לאו אורח ארעא למיקם מלכא אבראי, ואיבעית אימא: מקמי דליפוש חרון אף.

ולשמיטין. מנלן? דכתיב: "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ", וגמר "שנה" "שנה" מתשרי, דכתיב: "מראשית השנה". ולגמור "שנה" "שנה" מניסן, דכתיב: "ראשון הוא לכם לחדשי השנה". דנין שנה שאין עמה חדשים משנה שאין עמה חדשים, ואין דנין שנה שאין עמה חדשים משנה שיש עמה חדשים.

וליבולות. ליבולות באחד בתשרי הוא? ליבולות בעשרה בתשרי הוא, דכתיב: "ביום הכפורים תעבירו שופר"! הא מני – רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא היא. דתנא: "וקדשתם את שנת החמשים שנה", מה תלמוד לומר? לפי שנאמר "ביום הכפורים" – יכול לא תהא מתקדשת אלא מיום הכפורים ואילך, תלמוד לומר: "וקדשתם את שנת החמשים", מלמד שמתקדשת והולכת מתחילתה. מכאן אמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא: מראש השנה עד יום הכפורים לא היו עבדים נפטרי לבתיהן, ולא משתעבדין לאדוניהם – אלא אוכלין ושותין ושמיחין, ועטרותיהן בראשיהן. כיון שהגיע יום הכפורים, תקעו בית דין בשופר, נפטרו עבדים לבתיהן ושדות חוזרות לבעליהן. ורבנן – שנים אתה מקדש, ואי אתה מקדש חדשים.

תנא אינדך: "ויבל היא" – מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: "וקדשתם את שנת החמשים", יכול כשם שמתקדשת והולכת מתחילתה, כך מתקדשת והולכת בסופה. ואל תתמה, שהרי מוסיפין מחול על קדש – תלמוד לומר: "ויבל היא שנת החמשים" – שנת החמשים אתה מקדש, ואי אתה מקדש שנת החמשים ואחת. [ט, א] ורבנן? שנת חמשים אתה מונה, ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת – לאפוקי מדרב יהודה, דאמר: שנת חמשים עולה לכאן ולכאן, קא משמע לן דלא.

ודמוסיפין מחול על קדש מנלן? דתנא: "בחריש ובקציר תשבות", רבי עקיבא אומר: אינו צריך לומר חריש וקציר של שבועית, שהרי כבר נאמר "שדך לא תזרע וגו'". אלא חריש של ערב שבועית הנכנס לשבועית, וקציר של שבועית היוצא למוצאי שבועית. רבי ישמעאל אומר: מה חריש רשות – אף קציר רשות, יצא קציר העומר שהוא מצנה.

ורבי ישמעאל מוסיפין מחול על קדש מנא ליה? נפקא ליה מדתנא: "ועניתם את נפשותיכם בתשעה". יכול בתשעה? תלמוד לומר: "בערב", אי "בערב" יכול משתחשך? תלמוד לומר: "בתשעה". הא כיצד? מתחיל ומתענה מבעוד יום – מלמד שמוסיפין מחול על קדש. אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מנין? תלמוד לומר: "מערב עד ערב". אין לי אלא יום הכפורים, שבתות מנין – תלמוד לומר: "תשבתו". זמים טובים מנין? תלמוד לומר: "שבתכם". הא כיצד? כל מקום שיש בו שבות – מוסיפין מחול על קדש.

ורבי עקיבא, האי "ועניתם את נפשותיכם בתשעה" מאי עביד ליה! מיבעי ליה לכדתני חייא בר רב מדפתי. דתני חייא בר רב מדפתי: "ועניתם את נפשותיכם בתשעה" וכי בתשעה מתענין? והלא בעשירי מתענין! אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב (ט, ב) כאילו התענה תשיעי ועשירי.

תנו רבנן: "יובל היא" – אף על פי שלא שטמו, אף על פי שלא תקעו. יכול אף על פי שלא שלחו – תלמוד לומר: "היא", דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: "יובל היא" – אף על פי שלא שטמו, אף על פי שלא שלחו. יכול אף על פי שלא תקעו – תלמוד לומר: "היא". וכי מאחר שמקרא אחד מרבה, ומקרא אחד ממיט, מפני מה אני אומר: "יובל היא" – אף על פי שלא שלחו, ואין יובל אלא אם כן תקעו? לפי שאפשר לעולם בלא שילוח עבדים, ואי אפשר לעולם בלא תקיעת שופר. דבר אחר: זו מסורה לבית דין, וזו אינה מסורה לבית דין. מאי "דבר אחר"? וכי תימא: אי אפשר דליפא חד בסוף העולם דלא משלח – זו מסורה לבית דין, וזו אינה מסורה לבית דין.

בשלמא לרבי יוסי – כדקאמר טעמיה, אלא לרבי יהודה – מאי טעמא? אמר קרא: "ויקראתם דרור בארץ", וקסבר: מקרא נדרש לפניו, ולא לפני פניו.

דכולי עלמא – "דרור" לשון חירות, מאי משמע? דתנא: אין "דרור" אלא לשון חירות. אמר רבי יהודה: מה לשון דרור – כמדלייר ביי דירא, ומוביל סחורה בכל מדינה.

אמר רבי חניא בר אבא אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי יהודה ורבי יוסי. אבל חכמים אומרים: שלשיתן מעבדות בו. קסברי: מקרא נדרש לפניו, ולפני פניו, ולאחריו. והכתיב: "ויבל!" (הוא, דאפילו בחוצה לארץ. והכתיב: "בארץ!" (הוא, בזמן שנוהג דרור בארץ – נוהג בחוצה לארץ, בזמן שאינו נוהג בארץ – אינו נוהג בחוצה לארץ.

ולנטיעה. מנלן? דכתיב: "שלש שנים ערלים", וכתיב: "ובשנה הרביעית", וילוף "שנה" "שנה" מתשרי, דכתיב: "מראשית השנה": וליגמר "שנה" "שנה" מניסן, דכתיב: "ראשון הוא לכם לחדשי השנה"! דנין שנה שאין עמה חדשים משנה שאין עמה חדשים, ואין דנין שנה שאין עמה חדשים משנה שיש עמה חדשים.

תנו רבנן: אחד הנוטע אחד המבריך, ואחד המרביב ערב שביעית, שלשים יום לפני ראש השנה – עלתה לו שנה, ומותר לקיימן בשביעית. פחות משלשים יום לפני ראש השנה – לא עלתה לו שנה, ואסור לקיימן בשביעית. [י, א] ופירות נטיעה זו אסורין עד חמשה עשר בשבט, אם לערלה – ערלה, ואם לרבעי – רבעי.

מנא הני מילי? אמר רבי חניא בר אבא אמר רבי יוחנן, ומטו בה משמיה דרבי ינאי, אמר קרא: "ובשנה הרביעית ובשנה החמישית". פעמים שברביעית ועדיין אסורה משום ערלה, ופעמים שבחמישית ועדיין אסורה משום רבעי. לימא דלא כרבי מאיר, דאי רבי מאיר – הא אמר: יום אחד בשנה חשוב שנה. דתנא: פר האמור בתורה סתם – בן עשרים וארבעה חדש ויום אחד. דברי רבי מאיר. רבי אלעזר אומר: בן עשרים וארבעה חדש ושלשים יום. שהיה רבי מאיר אומר: כל מקום שנאמר עגל בתורה סתם – בן שנה, "בן בקר" – בן שתים, "פר" – בן שלש. אפילו תימא רבי מאיר, כי קאמר רבי מאיר יום אחד בשנה חשוב שנה – בסוף שנה, אבל בתחלת שנה – לא. אמר רבא: ולא קל וחומר הוא? ומה נדה, שאין תחילת היום עולה לה בסופה – סוף היום עולה לה בתחלתה. שנה, שיום אחד עולה לה בסופה – [י, ב] אינו דין שיום אחד עולה בתחלתה? ואלא מאי – רבי אלעזר? שלשים ושלשים בעי! דתנן: אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרביבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה, ואם נטע והבריך והרביב – יעקור, דברי רבי אלעזר. רבי יהודה אומר: כל הרבבה שאינה קולטת בשלשה ימים – שוב אינה קולטת. רבי יוסי

ורבי שמעון אומרים: שתי שבתות. ואמר **רב נחמן** אמר **רבה בר אבוא**: לדברי האומר שלשים – צריך שלשים ושלשים, לדברי האומר שלשה – צריך שלשה ושלשים, לדברי האומר שתי שבתות – צריך שתי שבתות ושלשים יום. ואי נמי, כרבי יהודה סבירא ליה – שלשה ושלשים בעי! אלא לעולם רבי מאיר, וכי קאמר שלשים – לקליטה. אי הכי, שלשים ואחד בעי! קא סבר: יום שלשים עולה לכאן ולכאן.

אמר **רבי יוחנן**, ושניהן מקרא אחד דרשו: "ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש", רבי מאיר סבר: מדאפתי יום אחד הוא דעגיל בשנה וקא קרי לה שנה, שמע מינה: יום אחד בשנה חשוב שנה. ואידך: אי כתיב ב"שש מאות ואחת שנה" – כדקאמרת. השתא דכתיב "באחת ושש מאות שנה", "שנה" א"שש מאות" קאי. ומאי "אחת" – אתחלתא דאחת קאמר. ורבי אלעזר מאי טעמא? דכתיב: "בראשון באחד לחדש", מדאפתי יום אחד הוא דעגיל בחדש וקא קרי ליה חדש – שמע מינה: יום אחד בחדש חשוב חדש, ומדיום אחד בחדש חשוב חדש – שלשים יום בשנה חשבין שנה. וחדש למנוויו, ושנה למנוייה.

מכלל דתרוניהו סבירא להו בניסן נברא העולם.

תנא, **רבי אליעזר** אומר: בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו אבות, בתשרי מתו אבות, בפסח נולד יצחק, בראש השנה נפקדה שרה רחל ויחנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין. [יא, א] בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, בתשרי עתידין ליגאל. **רבי יהושע** אומר: בניסן נברא העולם, בניסן נולדו אבות, בניסן מתו אבות, בפסח נולד יצחק, בראש השנה נפקדה שרה רחל ויחנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין, בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל.

תנא, **רבי אליעזר** אומר: מנין שבתשרי נברא העולם – שנאמר: "ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי". איזהו חדש שהארץ מוציאה דשאים ואילן מלא פירות – הוי אומר זה תשרי. ואותו הפרק זמן רביעה היתה, ונרדו גשמים וצימחו, שנאמר: "ונאד יעלה מן הארץ". **רבי יהושע** אומר: מנין שבניסן נברא העולם – שנאמר: "ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע ועץ עושה פרי". איזהו חדש שהארץ מליאה דשאים ואילן מוציא

פירות – הוי אומר, זה ניסן. ואותו הפרק, זמן בהמה וחייה ועוף שמידי ווגין זה אצל זה, שניאמר: "לכשו כרים הצאן וגו'".

ואידך נמי, הא כתיב: "עץ עושה פריי"! ההוא לברכה לדורות הוא דכתיב.

ואידך נמי, הא כתיב: "עץ פריי"? ההוא כדרבי יהושע בן לוי. דאמר רבי יהושע בן לוי: כל מעשה בראשית לקומתו נבראו, לדעתו נבראו, לצביונו נבראו, שניאמר: "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם", אל תקרי "צבאם", אלא "צביונם".

רבי אליעזר אומר: מנין שבתשרי נולדו אבות – שניאמר: "ויקהלו אל המקדש שלמה כל איש ישראל בירח האיתנים בחג", נרח שנוולדו בו איתני עולם. מאי משמע דהאי "איתן" לישנא דתקיפי הוא – כדכתיב: "איתן מושבך", ואומר: "שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסדי ארץ", ואומר: "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות". "מדלג על ההרים" – בזכות אבות. "מקפץ על הגבעות" – בזכות אמהות. **רבי יהושע** אומר: מנין שבניסן נולדו אבות – שניאמר: "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו" – בירח שנוולדו בו זיותני עולם. ואידך נמי, הכתיב: "בירח האיתנים"! הים, דתקיפי במצות. ואידך נמי, הכתיב: "בחדש זיו"? ההוא, דאית ביה זיוא לאילני. דאמר **רב יהודה**: האי מאן דנפק ביומי ניסן וחיזי אילני דמלבבלי, אומר: ברוך שלא חיסר מעולמו כלום, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם.

מאן דאמר בניסן נולדו – בניסן מתו. מאן דאמר בתשרי נולדו – בתשרי מתו, שניאמר: "ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום", שאין תלמוד לומר "היום", ומה תלמוד לומר "היום" – היום מלאו זמי ושנותי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום מחדש לחדש, שניאמר: "את מספר ימיה אמלא".

בפסח נולד וצחק, מנלן – כדכתיב: "למועד אשוב אליך". אימת קאי? אלימא בפסח וקאמר ליה בעצרת – בחמשין יומין מי קא ילדה? אלא דקאי בעצרת וקאמר ליה בתשרי – אפתי בחמשה נרחי מי קא ילדה? אלא דקאי בחג וקאמר לה בניסן. אפתי, בשיתא נרחי מי קא ילדה? תנא: אותה שנה מעוברת היתה. סוף סוף, כי מדלי מר יומי טומאה – בצרי לה! אמר **מר זוטרא**: אפילו למאן דאמר יולדת לתשעה – אינה יולדת למקוטעין, יולדת לשבעה – יולדת למקוטעין, שניאמר: "ויחי לתקופות הימים", מיעוט תקופות – שנים, ומיעוט ימים – שנים.

בראש השנה נפקדה שרה רחל וחסנה. מנלו? אמר רבי אלעזר: אתיא "פקידה" "פקידה", אתיא "זכירה" "זכירה". כתיב ברחל: "ויזכור אלהים את רחל", וכתיב בחנה: "ויזכרה ה'", ואתיא "זכירה" "זכירה" מראש השנה, דכתיב: "שבתון זכרון תרועה". "פקידה" "פקידה", כתיב בחנה: "כי פקד ה' את חנה", וכתיב בשרה: "וה' פקד את שרה".

בראש השנה נצא יוסף מבית האסורין, מנלו – דכתיב: "תקעו בחדש שופר בפסא ליום חגנו. כי חק לישראל הוא וגו'." [יא, ב] עדות ביהוסף שמו בצאתו וגו'".

בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים – כתיב הכא: "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים", וכתיב התם: "הסירותי מסבל שכמו".
בניסן נגאלו – כדאיתא.

בתשרי עתידין ליגאל – אתיא "שופר" "שופר". כתיב הכא: "תקעו בחדש שופר", וכתיב התם: "ביום ההוא יתקע בשופר גדול".

רבי יהושע אומר: בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל – מנלו? אמר קרא: "ליל שמונים" – ליל המשומר ובא מששת ימי בראשית. ואידך: לילה המשומר ובא מן המזיקין.

ואזדו לטעמייהו, דתנא: "בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש", **רבי יהושע** אומר: אותו היום שבעה עשר באייר הנה, יום שמואל כימה שוקע ביום ומענינות מתמעטין. ומתוך ששינו מעשיהן, שינה הקדוש ברוך הוא עליהם מעשה בראשית, והעלה מזל כימה ביום, ונטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם. **רבי אליעזר** אומר: אותו היום שבעה עשר במרחשון הנה, יום שמואל כימה עולה ביום ומענינות מתגברות. [יב, א] ומתוך ששינו מעשיהם, שינה הקדוש ברוך הוא עליהם מעשה בראשית, והעלה מזל כימה ביום, ונטל שני כוכבים והביא מבול לעולם.

בשלמא לרבי יהושע, היינו דכתיב: "שני". אלא לרבי אליעזר, מאי "שני"? שני לדיו.

בשלמא לרבי יהושע, היינו דשינה. אלא לרבי אליעזר, מאי שינה? כדרב חסדא. דאמר **רב חסדא**: ברותחין קלקלו וברותחין נידונו. ברותחין קלקלו

– בפעירה, וברותחין נידונו – כתיב הקא: "וישכו המים", וכתיב התם: "ונחמת המלך שפכה".

תנו רבנן: **חכמי ישראל** מונין למבול **רבי אליעזר**, ולתקופה **רבי יהושע**.
חכמי אומות העולם מונין אף למבול **רבי יהושע**.

ולירקות. תנא: לירקות ולמעשרות ולנדרים. לירקות מאי ניהו? מעשר גר. הנינו מעשרות? תנא דרבנן וקתני דאורייתא. וליתני דאורייתא ברישא! אידי דחביבא ליה – אקדמה. ותנא דידן? תנא דרבנן, וכל שכן דאורייתא. וליתני "מעשר"! אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן.

וליתני "גר"? תרי גוויי גר, דתנו: גר הנאגד – משאגד, ושאינו נאגד – משאמלא את הכלי.

תנו רבנן: ליקט גר ערב ראש השנה עד שלא תבא השמש, וחזר וליקט יב, ב' משתבא השמש – אין תורמין ומעשרין מזה על זה, לפי שאין תורמין ומעשרין, לא מן החדש על הישן, ולא מן הישן על החדש. אם היתה שניה נכנסת לשלישית – שניה מעשר ראשון ומעשר שני, שלישית – מעשר ראשון ומעשר עני.

מנא הני מילי? אמר **רבי יהושע בן לוי**: "כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר", שנה שאין בה אלא מעשר אחד. הא כיצד? מעשר ראשון ומעשר עני, ומעשר שני גבטל. או אינו אלא אף מעשר ראשון נמי גבטל – תלמוד לומר: "ואל הלזים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם", הקישו הכתוב לנחלה: מה נחלה אין לה הפסק – אף מעשר ראשון אין לו הפסק.

תנא אידך: "כי תכלה לעשר וגו'", שנה שאין בה אלא מעשר אחד. הא כיצד? מעשר ראשון ומעשר עני, ומעשר שני גבטל. כול אף מעשר ראשון נמי גבטל? תלמוד לומר: "ובא הלוי", כל זמן שבא – תן לו. דברי **רבי יהודה**. **רבי אליעזר בן יעקב** אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר: "ואל הלזים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם", הקישו הכתוב לנחלה: מה נחלה אין לה הפסק – אף מעשר ראשון אין לו הפסק.

ולנדרים וכו'. תנו רבנן: המוחר הנאה מחבירו לשנה – מונה שנים עשר חודש מיום ליום. ואם אמר לשנה זו, אפילו לא עמד אלא בפעשים ותשעה באלול,

כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם אֶחָד בְּתִשְׁרִי – עָלְתָה לוֹ שָׁנָה. אֶפִּילוֹ לִמָּאן דְּאָמַר יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה אֵינוֹ חָשׁוּב שָׁנָה, לְצַעֲוִירָהּ נִפְשִׁיהָ קָבִיל עָלֶיהָ – וְהָא אֲצִטְעַר לִיהּ. וְאֵימָא נִיסוּ! בְּנִדְרִים חֲלָף אַחֵר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם.

תָּנן הֵתָם: הִתְלַתָּן – מִשְׁתַּצְמַח, הִתְבּוּאָה וְהִזִּיתִים – מִשְׁיַבִּיאוֹ שְׁלִישׁ. מָאֵי מִשְׁתַּצְמַח – מִשְׁתַּצְמַח לְזָרְעִים.

הִתְבּוּאָה וְהִזִּיתִים מִשְׁיַבִּיאוֹ שְׁלִישׁ. מָנָא הֵנִי מִיַּלִּי? אָמַר **רַב אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וּמָטוּ בָּהּ מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי**, אָמַר קָרָא: "מִקֶּחַ שְׁבַע שָׁנִים בְּמוֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסּוּכּוֹת", שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה מָאֵי עֲבִידְתִּיהָ בְּחַג הַסּוּכּוֹת? שְׁמִינִית הִיא! אֵלָּא, לֹאמַר לָךְ: כָּל תְּבוּאָה שֶׁהִבִּיָּאָה שְׁלִישׁ בְּשַׁבְּעִית לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – אֲתָה נוֹהֵג בּוֹ מִנְהַג שְׁבִיעִית בְּשַׁמִּינִית.

אָמַר לִיהּ **רַבִּי זִירָא לְרַב אַסִּי**: [יג, א] וְדַלְמָא לָא עֵייל כָּלָל, וְקָאמַר רַחֲמֵנָא תִּשְׁמַט וְתִזְיֵל עַד חַג הַסּוּכּוֹת! לָא סְלָקָא דְּעֵתָךְ, דְּכֵתִיב: "וְחַג הָאֲסִיף בְּצֵאת הַשָּׁנָה", מָאֵי "אֲסִיף"? אֵילִיקָמָא: חַג הַבָּא בְּזִמְן אֲסִיפָה – הִכְתִּיב: "בְּאֲסִפְךָ". אֵלָּא מָאֵי "אֲסִיף" – קָצִיר. וְקִים לְהוּ לְרַבְּנָן דְּכָל תְּבוּאָה שֶׁנִּקְצְרָה בְּחַג, בְּנִדְוֵעַ שֶׁהִבִּיָּאָה שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְקָא קָרִי לָהּ "בְּצֵאת הַשָּׁנָה".

אָמַר לִיהּ **רַבִּי יְרֵמְיָה לְרַבִּי זִירָא**: וְקִים לְהוּ לְרַבְּנָן בֵּין שְׁלִישׁ לַפְּחוֹת מִשְׁלִישׁ? אָמַר לִיהּ: לָאוּ אֲמִינָא לָךְ לָא תִּפְיֵק נִפְשָׁךְ לְבַר מִהֲלַכְתָּךְ? כָּל מִדּוֹת חֲכָמִים – כֵּן הוּא. אֲרַבְּעִים סָאָה הוּא טוֹבֵל, בְּאַרְבָּעִים סָאָה חֶסֶר קוֹרְטוּב – אֵינוֹ יָכוֹל לְטַבּוֹל בָּהּ. כְּבִינְצָה מְטַמָּא טוּמְאָת אוֹכְלִין, כְּבִינְצָה חֶסֶר שׁוּמְשׁוּם – אֵינוֹ מְטַמָּא טוּמְאָת אוֹכְלִין. שְׁלִשָּׁה עַל שְׁלִשָּׁה – מְטַמָּא מִדְּרָס, שְׁלִשָּׁה עַל שְׁלִשָּׁה חֶסֶר נִימָא אַחַת – אֵינוֹ מְטַמָּא מִדְּרָס. הֵדֵר אָמַר **רַבִּי יְרֵמְיָה**: לָאוּ מִילְתָּא הִיא דְּאָמַרִי. דְּבַעוּ מִיְּנִיהָ חֲבֵרִיָּא **מַרְבַּ כְּהֵנָּא**: עוֹמֵר שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל בְּכִנְיִסְתָּן לְאַרְץ, מֵהִיכָן הִקְרִיבוּהוּ? אִם תֵּאמַר דְּעֵייל בִּיד גוֹי, "קָצִירְכֶם" אָמַר רַחֲמֵנָא – וְלֹא קָצִיר גוֹי. מִמָּאֵי דְּאִקְרִיבוּ, דְּלָמָּא לָא אִקְרִיבוּ! לָא סְלָקָא דְּעֵתָךְ, דְּכֵתִיב: "וַיֹּאכְלוּ מֵעֵבֹר הָאָרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח". מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח – אָכּוּל, מַעֲיִקָרָא – לָא אָכּוּל. דְּאִקְרִיבוּ עוֹמֵר וְהֵדֵר אֶכְלִי. מֵהִיכָן הִקְרִיבוּ? אָמַר לְהוּ: כָּל שֶׁלֹּא הִבִּיא שְׁלִישׁ בִּיד גוֹי. וְדַלְמָא עֵייל וְלֹא קִים לְהוּ? אֵלָּא קִים לְהוּ – הִקָּא נְמִי קִים לְהוּ. וְדַלְמָא לָא עֵייל כָּלָל, אֲבָל הִיכָא דְּעֵייל רִבְעָא – בֵּין שְׁלִישׁ לַפְּחוֹת מִשְׁלִישׁ לָא קִים לְהוּ! לָא סְלָקָא דְּעֵתָךְ, דְּכֵתִיב: "וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בְּעֶשְׂרֹת לַחֲדָשׁ", וְאִי סְלָקָא דְּעֵתָךְ דְּלֹא עֵייל כָּלָל – בְּחִמְשָׁה יוֹמֵי מִי קָא מְלֵא?

אֵלָא מַאי, דְּעֵייל רַבְעָא אוֹ דְנָקָא? אַפְתִּי בְחַמְשָׁה יוֹמֵי מִי קָא מְלָא! אֵלָא מַאי אֵית לָךְ לְמִימֵר: "אַרְצָא צְבִי" כְּתִיב בֵּה – הֲכָא נָמִי: "אַרְצָא צְבִי" כְּתִיב בֵּה.

מִתְקִיף לֵה **רַבִּי חֲנִינָא**: וּמִי מְצִית אֲמַרְתָּ דְהָא "אַסִּיף" קָצִיר הוּא? וְהִכְתִּיב: "בְּאַסְפָּד מִגְרָנָה וּמִיִּקְבָּד", וְאָמַר מֶר: בְּפִסּוּלָת גּוֹרֵן וְיִקְבַּה הִכְתוּב מִדְּבַר! אָמַר **רַבִּי זִירָא**: הָא מִיִּלְתָּא הוּא בִידָן, וְאַתָּא רַבִּי חֲנִינָא שְׂדָא בֵּיה נִרְגָא. אֵלָא מְנַלן? כְּדִתְנִינָא, **רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף** אוֹמַר: "וְעָשִׂתָּ אֶת הַתְּבוּאָה לְשֵׁלֶשׁ הַשָּׁנִים", [יג, ב] אֵל תִּקְרִי "לְשֵׁלֶשׁ", אֵלָא "לְשֵׁלִישׁ". וְהָא מִיבְעִי לֵיה לְגוּפִיה! כְּתִיב קָרָא אַחֲרִינָא: "וְיִזְרַעְתֶּם אֶת הַשֶּׁנֶּה הַשְּׁמִינִית וְאָכַלְתֶּם מִן הַתְּבוּאָה יָשׁוּן עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית".

תַּנּוּ הֵתָם: הָאֲוֹרָז וְהַדּוּחַן וְהַפְּרָגִין וְהַשׁוּמְשָׁמִין שֶׁהַשְּׂרִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִתְעַשְּׂרִין לְשַׁעֲבֵר, וּמוֹתְרִין בְּשִׁבְעִית. וְאִם לֹא – אֲסוּרִין בְּשִׁבְעִית, וּמִתְעַשְּׂרִין לְשָׁנָה הַבָּאָה.

אָמַר **רַבָּה**, אָמור רַבֵּן: אֵילָן בְּתַר חֲנֻטָּה, תְּבוּאָה נִזְתִּים בְּתַר שְׁלִישׁ, יִרְק בְּתַר לְקִיטָּה. הֵינִי כְּמֹאן שׁוֹינְהוּ רַבֵּנָן? הִדַּר אָמַר **רַבָּה**: מִתּוֹדָ שְׁעֲשׂוּיִין פְּרָכִין פְּרָכִין, אֲזִילִי רַבֵּן בְּתַר הַשְּׂרָשָׁה. אָמַר לֵיה **אַבְיִי**: וְיִצְבּוֹר גּוֹרְנוּ לְתוֹכוֹ, וְנִמְצָא תוֹרֵם מִן הַחֲדָשׁ שָׁבוּ עַל הַחֲדָשׁ שָׁבוּ, מִן הַיָּשׁוּן שָׁבוּ עַל הַיָּשׁוּן שָׁבוּ! מִי לֹא תִנָּא, **רַבִּי יוֹסִי בֶן כִּיפָר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי**: פּוֹל הַמַּצְרִי שֶׁזָּרְעוּ לְזָרַע, מִקְצָתוֹ הַשְּׂרִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּמִקְצָתוֹ הַשְּׂרִישׁ לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה – אֵין תּוֹרְמִין וּמַעֲשְׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, לְפִי שְׁאִין תּוֹרְמִין וּמַעֲשְׂרִין לֹא מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיָּשׁוּן וְלֹא מִן הַיָּשׁוּן עַל הַחֲדָשׁ. כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה – צוֹבֵר גּוֹרְנוּ לְתוֹכוֹ, וְנִמְצָא תוֹרֵם וּמַעֲשֵׂר מִן הַחֲדָשׁ שָׁבוּ עַל הַחֲדָשׁ שָׁבוּ, וּמִן הַיָּשׁוּן שָׁבוּ עַל הַיָּשׁוּן שָׁבוּ. אָמַר לֵיה: **רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי קֹאמְרִתָּהּ**? **רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי** סָבַר יֵשׁ בִּילָה. וְרַבֵּן סָבַר אֵין בִּילָה.

אָמַר **רַבִּי יִצְחָק בֶּר נַחֲמָנִי אָמַר שְׁמוּאֵל**: הִלְכָּה כְּרַבִּי יוֹסִי בֶן כִּיפָר שְׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי. מִתְקִיף לֵה **רַבִּי זִירָא**: וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל הַכִּי? וְהָאָמַר **שְׁמוּאֵל**: לְכָל אֵין בִּילָה, חוּץ מִיֵּין וְשִׁמּוֹן! אֲשֶׁתְּמִיטְתִּיהָ הָא דְאָמַר **שְׁמוּאֵל**: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר גָּמַר פְּרִי.

[יד, א] וְצָרִיכָא: דְּאִי אֲשַׁמְעִינן הִלְכָּה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי, הִנּוּה אֲמִינָא: מִשּׁוּם דְּקִסְבֵּר יֵשׁ בִּילָה, קָא מְשַׁמַּע לָן: לְכָל אֵין בִּילָה. וְאִי אֲשַׁמְעִינן לְכָל אֵין בִּילָה – הִנּוּה אֲמִינָא: כְּרַבֵּן סָבִירָא לֵיה, קָא מְשַׁמַּע לָן: הִלְכָּה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי. וְאִי אֲשַׁמְעִינן הֵינִי תַרְתִּי – הִנּוּה אֲמִינָא: קִשְׂיָא דְשְׁמוּאֵל אֲדַשְׁמַאֵל, קָא מְשַׁמַּע לָן: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר גָּמַר פְּרִי. וְאִי אֲשַׁמְעִינן הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר גָּמַר פְּרִי – הִנּוּה

אמינא: אפילו תבואה וזיתים נמי – קא משמע לן: הלכה כרבי שמעון שזורי במאי דפליג. ולשמעון הגי תרתי, לכל אין בילה למה לי? הא קא משמע לן, דלין ושמן יש בילה.

תניא, **רבי יוסי הגלילי** אומר: "באספד מגרנד ומיקבד", מה גורן ויקב מיוחדין שגדילין על מי שנה שעברה, ומתעשרין לשנה שעברה, אף כל שגדילין על מי שנה שעברה – מתעשרין לשנה שעברה. נצאו ירקות שגדילין על מי שנה הבאה, ומתעשרין לשנה הבאה. **רבי עקיבא** אומר: "באספד מגרנד ומיקבד", מה גורן ויקב מיוחדין שגדילין על רוב מים, ומתעשרין לשנה שעברה, אף כל שגדילין על רוב מים – מתעשרין לשנה שעברה. נצאו ירקות שגדילין על כל מים, ומתעשרין לשנה הבאה.

מאי בינייהו? אמר **רבי אבהו**: בצלים הסריסין ופול המצרי איכא בינייהו. דתנן: בצלים הסריסין ופול המצרי שמנע מהן מים שלשים יום לפני ראש השנה – מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית, ואם לאו – אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה.

[ז. ראש השנה לאילן]

[באחד בשבט – ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי. בית הלל אומרים: בחמשה עשר בו].

באחד בשבט ראש השנה לאילן. מאי טעמא? אמר **רבי אלעזר אמר רבי אושעיא**: הואיל ונצאו רוב גשמי שנה, ועדיין רוב תקופה מבחוץ. מאי קאמר? הכי קאמר: אף על פי שרוב תקופה מבחוץ, הואיל ונצאו רוב גשמי שנה.

תנו רבנן: מעשה **רבבי עקיבא** שליטת אתרוג באחד בשבט ונהג בו שני עישורין, [יד, ב] אחד כדברי בית שמאי, ואחד כדברי בית הלל. **רבי יוסי בר יהודה** אומר: לא מנהג בית שמאי ובית הלל נהג בה, אלא מנהג רבן גמליאל ורבי אליעזר נהג בה. דתנן: אתרוג שנה לאילן בשלשה דרכים, ולירק בדרך אחד. שנה לאילן בשלשה דרכים: לערלה ולרבעי ולשביעית ולירק בדרך אחד – שבשעת לקיטתו עישורו, דברי **רבן גמליאל**. **רבי אליעזר** אומר: אתרוג שנה לאילן לכל דבר.

ומי עבדינו כְּתָרִי חוּמְרִי? וְהִתְנַּא: לְעוֹלָם הִלְכָּה כְּדַבְּרֵי בֵּית הַלֵּל, וְהִרְוָצָה לַעֲשׂוֹת כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי – עוֹשֶׂה. כְּדַבְּרֵי בֵּית הַלֵּל – עוֹשֶׂה. מְקוּלֵּי בֵּית שְׁמַאי וּמְקוּלֵּי בֵּית הַלֵּל – רָשָׁע. מִחוּמְרֵי בֵּית שְׁמַאי וּמִחוּמְרֵי בֵּית הַלֵּל – עָלִיו הַכֶּתוּב אוֹמֵר: "וְהִפְסִיל בַּחֲשׂוֹן הוֹלֵךְ". אֵלָּא: אִי כְּבִית שְׁמַאי – בְּקוּלֵּיהוֹן וּבְחוּמְרֵיהוֹן. אִי כְּבִית הַלֵּל – בְּקוּלֵּיהוֹן וּבְחוּמְרֵיהוֹן. רַבִּי עֲקִיבָא גְמָרִיהָ אֶסְתַּפֵּק לִיה, וְלֹא יָדַע אִי בֵּית הַלֵּל בְּאַחַד בְּשֶׁבֶט אוֹמֵר, אִי בְּחִמְשָׁה עֶשֶׂר בְּשֶׁבֶט אוֹמֵר.

רַבִּי יוֹסִי בֶּר יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא מְנַהֵג בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל נְהַג בָּה, אֵלָּא מְנַהֵג רַבּוֹ גְּמִלְיָאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר נְהַג בָּה.

בְּאַחַד בְּשֶׁבֶט – כְּבִית שְׁמַאי נְהַג בָּה! אָמַר **רַבִּי חֲנִינָא וְאִיתִימָא רַבִּי חֲנִינָא**: הֵכָא בְּאַתְרוֹג שְׁחִטְנוּ פִּירוּתֵינוּ קוֹדֵם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר דְּאִידִיד שְׁבֶט עֲסָקִינוּ. וּבְדִין הוּא אֶפִּילוּ קוֹדֵם לָכֵן, וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כִּף הָיָה.

רַבִּינָא אָמַר, כְּרוּךְ וּתְנִי: לֹא אֶחָד בְּשֶׁבֶט הָיָה – אֵלָּא חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּשֶׁבֶט הָיָה, וְלֹא מְנַהֵג בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל נְהַג בָּה – אֵלָּא מְנַהֵג רַבּוֹ גְּמִלְיָאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר נְהַג בָּה.

אָמַר **רַבָּה בֶּר רַב הוּנָא**: הַשְׁתָּא דְּאָמַר רַבּוֹ גְּמִלְיָאֵל אֶתְרוֹג אַחֵר לְקִיסְתּוֹ עִישׁוּרוֹ כִּיָּרֵק, רֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁלוֹ תִּשְׁרִי.

מִיִּתְיָבִי, **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִעֶזֶר** אוֹמֵר: לִקְטַת אֶתְרוֹג עָרַב חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּשֶׁבֶט עַד שֶׁלֹּא תִּבּוֹא הַשְּׁמֶשׁ, וְחִזּוֹר וְלִקְטַת מִשְׁתַּבּוֹא הַשְּׁמֶשׁ – אִין תּוֹרְמִין וּמַעֲשָׁרִין מִזָּה עַל זֶה, לָפִי שֶׁאִין תּוֹרְמִין וּמַעֲשָׁרִין לֹא מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיָּשׁוֹן וְלֹא מִן הַיָּשׁוֹן עַל הַחֲדָשׁ. הָיְתָה שְׁלִישִׁית נִכְנָסֶת לְרַבִּיעִית – שְׁלִישִׁית מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עֲנִי, רַבִּיעִית מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. [טו, א] מֵאן שְׁמַעְתָּ לִּיה דְּאָזִיל בְּתֵר לְקִיסָה – רַבּוֹ גְּמִלְיָאֵל, וְקִתְנֵי שְׁבֶט! אֵלָּא, אִי אֶתְמַר הֵכִי אֶתְמַר: אָמַר **רַבָּה בֶּר רַב הוּנָא**: אֵף עַל גַּב דְּאָמַר רַבּוֹ גְּמִלְיָאֵל אֶתְרוֹג אַחֵר לְקִיסָה כִּיָּרֵק – רֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁלוֹ שְׁבֶט. מֵאִי שָׁנָא הָתֵם דְּקִתְנֵי "אִם הָיְתָה שְׁנִיָּה נִכְנָסֶת לְשְׁלִישִׁית" וּמֵאִי שָׁנָא הֵכָא דְּקִתְנֵי "אִם הָיְתָה שְׁלִישִׁית נִכְנָסֶת לְרַבִּיעִית"? מִיִּלְתָּ אַגַּב אוֹרְחִיָּה קָא מְשַׁמַּע לוֹ, דְּאֶתְרוֹג קוֹשְׂתָא לִּיה יָדָא וְאִידִי דְּמִמְשַׁמְשִׁי בִּיה כּוּלִי עֲלָמָא בְּשַׁבִּיעִית, לָא טַעִין פְּרִי עַד תִּלְתָּ שָׁנִין.

בְּעָא מִיָּנִיָּה **רַבִּי יוֹחָנָן מִרַבִּי יְנָאי**: אֶתְרוֹג, רֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁלוֹ אִימָתִי? אָמַר לִיה: שְׁבֶט. שְׁבֶט דְּחֲדָשִׁים, אוֹ שְׁבֶט דְּתִקּוּפָה? אָמַר לִיה: דְּחֲדָשִׁים.

בָּעָא מִינִיהּ רַבָּא מִרְבַּ נְחָמֵן, וְאַמְרִי לֵה רַבִּי יוֹחָנָן מִרְבִּי יֵנְאִי: הֵיתֵה שְׁנָה מעוֹבְרָת, מַהוּ? אָמַר לִיה: הִלָּךְ אַחַר רוֹב שָׁנִים.

אָמַר רַבָּה: אֶתְרוּג בֵּת שְׁשִׁית שְׁנִכְנָסָה לְשָׁבִיעִית – פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֶׂר וּפְטוּרָה מִן הַבִּיעוּר. וּבֵת שְׁבִיעִית שְׁנִכְנָסָה לְשָׁמִינִית – פְּטוּרָה בַּמַּעֲשֶׂר וְחִיבָתָהּ בַּבִּיעוּר. אָמַר לִיה אַבְיִי: בְּשִׁלְמָא סִיפָא – לְחוּמְרָא, אֶלָּא רִישָׁא פְטוּרָה מִן הַבִּיעוּר – אַמַּאי? דְּאַמְרִינָן זִיל בִּתְרַח חֲנֻטָּה, אִי הָכִי תִּיחַיִּיב בַּמַּעֲשֶׂר! אָמַר לִיה: יָד הַכֹּל מִמַּשְׁמָשִׁין בָּהּ, וְאַתָּה אִמְרַתְּ תִּיחַיִּיב בַּמַּעֲשֶׂר? **וְרַב הַמְנוּנָא** אָמַר: בֵּת שְׁשִׁית שְׁנִכְנָסָה לְשָׁבִיעִית – לְעוֹלָם שְׁשִׁית, וּבֵת שְׁבִיעִית הִנְכָּנְסָה לְשָׁמִינִית – לְעוֹלָם שְׁבִיעִית.

מִיתִיבִי, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן: אֶתְרוּג בֵּת שְׁשִׁית שְׁנִכְנָסָה לְשָׁבִיעִית – פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֶׂר וּפְטוּרָה מִן הַבִּיעוּר, שְׁאִין לָךְ דְּבַר שְׁחִיב בַּמַּעֲשֶׂר אֶלָּא אִם כֹּן גָּדַל בְּחִיב וְנִלְקַט בְּחִיב. וּבֵת שְׁבִיעִית שְׁנִכְנָסָה לְשָׁמִינִית – פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֶׂר וּפְטוּרָה מִן הַבִּיעוּר, שְׁאִין לָךְ דְּבַר שְׁחִיב בַּבִּיעוּר אֶלָּא אִם כֹּן גָּדַל בְּשָׁבִיעִית וְנִלְקַט בְּשָׁבִיעִית. רִישָׁא קִשְׁיָא לְרַב הַמְנוּנָא, סִיפָא קִשְׁיָא בֵּין לְרַבָּה בֵּין לְרַב הַמְנוּנָא! תִּנְיָא הִיא. דְּתִנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֲבֻטְלָמוֹס הָעִיד מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה זְקָנִים: אֶתְרוּג – אַחַר לְקִיטָתוֹ לַמַּעֲשֶׂר, וְרַבּוּתֵינוּ נִמְנוּ בְּאוּשָׁא, וְאַמְרוּ: אַחַר לְקִיטָתוֹ, בֵּין לַמַּעֲשֶׂר בֵּין לְשָׁבִיעִית. שְׁבִיעִית מֵאֵן דְּכֵר שְׁמִיהּ? [טו, ב] חֲסוּרִי מִיחֲסָרָא וְהָכִי קִתְנִי: אֶתְרוּג – אַחַר לְקִיטָתוֹ לַמַּעֲשֶׂר וְאַחַר חֲנֻטָּה לְשָׁבִיעִית. וְרַבּוּתֵינוּ נִמְנוּ בְּאוּשָׁא: אַחַר לְקִיטָתוֹ, בֵּין לַמַּעֲשֶׂר בֵּין לְשָׁבִיעִית.

אֵיתֵמַר, רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ אָמְרִי תִרְוִיָּהּ: אֶתְרוּג בֵּת שְׁשִׁית שְׁנִכְנָסָה לְשָׁבִיעִית – לְעוֹלָם שְׁשִׁית.

כִּי אֵתָא רַבִּין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֶתְרוּג בֵּת שְׁשִׁית שְׁנִכְנָסָה לְשָׁבִיעִית, אֶפִּילוּ כְּזִית וְנֶעֱשִׂית כֶּכֶר – חִיבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם טָבֵל.

תִּנּוּ רַבָּנָן: אֵילָן שְׁחֲנִטוּ פִּירוּתֵיו קוֹדֵם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט – מִתְעַשֵּׂר לְשָׁנָה שְׁעָבְרָה, אַחַר חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט – מִתְעַשֵּׂר לְשָׁנָה הַבָּאָה. אָמַר רַבִּי נַחֲמִיָּה: בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים – בְּאֵילָן שְׁעוּשָׁה שְׁתֵּי בְּרִיכוֹת בְּשָׁנָה. שְׁתֵּי בְּרִיכוֹת סִלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אִמָּא: כְּעִין שְׁתֵּי בְּרִיכוֹת. אֲבָל אֵילָן הַעוּשָׂה בְּרִיכָה אַחַת, כְּגוֹן דְּקָלִים וְזֵיתִים וְחוּרְבִין, אַף עַל פִּי שְׁחֲנִטוּ פִּירוּתֵיהֶן קוֹדֵם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט – מִתְעַשְׂרִין לְשָׁנָה הַבָּאָה.

אמר רבי יוחנן: נהגו העם בחרובין כרבי נחמיה. איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן: בנות שוח – שביעית שלחן שניה, מפני שעושות לשלש השנים אישתיק.

אמר ליה רבי אבא הנהן לרבי יוסי הנהן: אמאי אישתיק? לימא ליה: אמינא לך אנא רבי נחמיה, ואת אמרת לי רבנן! משום דאמר ליה: שבקת רבנן ועבדת כרבי נחמיה? ולימא ליה: קאמינא לך "נהגו", ואת אמרת לי איסורא? דאמר ליה: במקום איסורא, כי נהגו שבקינן להו? ולימא ליה: כי אמינא לך אנא – מעשר חרובין דרבנן, ואת אמרת לי שביעית דאורייתא! אלא אמר רבי אבא הנהן: תמיהני אם השיבה ריש לקיש לתשובה זו. אם השיבה? הא אותבה! אלא אימא: אם קיבלה רבי יוחנן, אם לא קיבלה.

סוגיה ב [טז.-יח.]: בארבעה פרקים העולם נידון

בארבעה פרקים העולם נידון:

בפסח – על התבואה. בראש השנה – כל באי עולם עוברים לפניו

בבני מרון, שנאמר: "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם".

בעצרת – על פירות האילן.

ובחג נידון על המים.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
בפסח על התבואה	בעצרת על פירות האילן	תחילת דין	הדין של ראש השנה	תשובה אחר גזר דין	בראש השנה כל באי העולם עוברים לפניו בבני מרון	ובחג נידונים על המים

תמצית הסוגיה: הסוגיה עוסקת בזמנים בהם דן ה' את העולם.

ישנם ארבעה זמנים בהם העולם נידון, שניתן לחלק אותם לשתי תקופות: בפסח ובעצרת נידונים על הצומח – התבואה ופירות האילן, ובראש השנה וסוכות נידונים כל באי העולם ועל המים שבאים לעולם.

מהו הדין עליו מדובר? ומה משמעותו?

בין פסח לראש השנה מביאה הגמרא דיון ארוך על הדין – על תחילת הדין, על גזר הדין, על שלש עשרה מדות הרחמים, ועל התשובה. נראה, כי אמנם הלשון היא שהעולם נידון, אך המובן הפנימי הוא, שהדין הוא על האדם בשאלה אם הוא ראוי לתבואה, לפירות העולם ולמים.

[א. בפסח על התבואה]

[טז, א] [משנה: בארבעה פרקים העולם נידון:

בפסח – על התבואה]

גמ'. הי תבואה? אילימא הא תבואה דקיימא, כל הני הרפתקי דעדו עלה אימת איתדון? אלא תבואה דמזדרעא. למימרא דחד דינא מתדנא? והתנא: תבואה שאירע בה קרי או אונס, קודם הפסח – נידונית לשעבר, לאחר הפסח – נידונית להבא. אדם שאירע בו קרי או אונס, קודם יום הכפורים – נידון לשעבר, לאחר יום הכפורים – נידון להבא. אמר רבא: שמע מינה תרי דיני מתדנא. אמר אביי: הלכך, כי חזי אינש דמצלח זרעא אפלא – ליקדים וליזרע חרפא. דעד דמטי למדייניה – קדים סליק.

[ב. בעצרת על פירות האילן]

[משנה: בעצרת – על פירות האילן]

[ג. תחילת דין]

מני מתניתין? לא רבי מאיר, ולא רבי יהודה, ולא רבי יוסי, ולא רבי נתן. דתנא: הכל נידונים בראש השנה, וגזר דין שלהם נחתם ביום הכפורים, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: הכל נידונו בראש השנה, וגזר דין שלהם נחתם כל אחד ואחד בזמנו: בפסח – על התבואה, בעצרת – על פירות האילן, בחג נידונו על המים. ואדם נידון בראש השנה, וגזר דין שלו נחתם ביום הכפורים. רבי יוסי אומר: אדם נידון בכל יום, שנאמר: "ותפקדנו לבקרים". רבי נתן אומר: אדם נידון בכל שעה, שנאמר: "לרגעים תבחננו". וכי תימא: לעולם רבי יהודה היא, וכי קתני מתניתין – אגזר דין, אי הכי – קשיא אדם! אמר רבא: האי תנא דבי רבי ישמעאל היא, דתנא דבי רבי ישמעאל, בארבעה פרקים העולם נידון: בפסח – על התבואה, בעצרת – על פירות האילן, בחג נידונו על המים. ואדם נידון בראש השנה, וגזר דין שלו נחתם ביום הכפורים. וכי קתני מתניתין – אתחלת דין.

אמר רב חסדא: מאי טעמא דרבי יוסי? כדקאמר טעמיה: "ותפקדנו לבקרים"! אנו הכי קאמרנו: מאי טעמא לא אמר רבי נתן? בחינה – עיוני בעלמא היא. פקידה נמי עיוני בעלמא היא! אלא אמר רב חסדא: טעמיה דרבי יוסי מהכא: "לעשות משפט עבדו ומשפט עמו שראל דבר יום ביומו".

ואמר **רב חסדא**: מלך וצביר – מלך נכנס תחלה לדין, שנאמר: "לעשות משפט עבדו ומשפט עמו וישראל". מאי טעמא? איבעית אימא: לאו אורח ארעא למיתב מלכא אפראי. ואיבעית אימא: מקמי דליפוש חרון אף.

אמר **רב יוסף**: כמאן מצלינן האידינא אקצירי ואמריעי, כמאן – כרבי יוסי. ואיבעית אימא: לעולם כרבנן, וכדרבי יצחק. דאמר **רבי יצחק**: זפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין.

תניא, אמר **רבי יהודה משום רבי עקיבא**: מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח – מפני שהפסח זמן תבואה הוא, אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת – מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא, אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן. ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בַּחֵג – אמר הקדוש ברוך הוא: נסכו לפני מים בַּחֵג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה. ואמרו לפני בראש השנה מלקיות זכרונות ושופרות. מלקיות – כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות – כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה – בשופר.

[ד. הדין של ראש השנה]

אמר **רבי אבהו**: למה תוקעין בשופר של איל? אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

ואמר **רבי יצחק**: למה תוקעין בראש השנה? למה תוקעין!! רחמנא אמר תקעו! אלא: למה מריעין? מריעין!! רחמנא אמר "זכרון תרועה!" אלא: למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, טו, ב] ותוקעין ומריעין כשהן עומדין – כדי לערבב השטן.

ואמר **רבי יצחק**: כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה – מריעין לה בסופה. מאי טעמא – דלא איערבב שטן.

ואמר **רבי יצחק**: כל שנה שרשה בתחלתה – מתעשרת בסופה, שנאמר: "מראשית השנה" – "מרשית" כתיב. "ועד אחרית" – סופה שיש לה אחרית.

ואמר **רבי יצחק**: אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר: "כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם".

ואמר **רבי יצחק**: שלשה דברים מזכירין עונותיו של אדם, אלו הן: קיר נטוי, ועיון תפלה, ומוסר דין על חבירו. דאמר **רבי אבין**: כל המוסר דין על חבירו – הוא נענש תחלה, שנאמר: "ותאמר שרי אל אברהם חמסי עליך", וכתב: "ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכיתה".

ואמר **רבי יצחק**: ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם, אלו הן: צדקה, צעקה, שינוי השם, ושינוי מעשה. צדקה, דכתיב: "ויצדקה תציל ממות". צעקה, דכתיב: "ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם". שינוי השם, דכתיב: "שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה", וכתב: "ויברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן". שינוי מעשה, דכתיב: "וירא האלהים את מעשיהם", וכתב: "וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה". **ויש אומרים**: אף שינוי מקום, דכתיב: "ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך, וחדר: "ואעשך לגוי גדול". ואידך: שהוא זכותא דאריץ ישראל הוא דאחניא ליה.

ואמר **רבי יצחק**: חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר: "מדוע אתה חולקת אליו היום לא חדש ולא שבת", מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל.

ואמר **רבי יצחק**: חייב אדם לטהר את עצמו ברגל, שנאמר: "ויבגבלתם לא תגעו". תניא נמי הכי: "ויבגבלתם לא תגעו", יכול יהו ישראל מוזהרין על מגע בגילה, תלמוד לומר: "אמור אל הכהנים בני אהרן", בני אהרן מוזהרין, בני ישראל אין מוזהרין. והלא דברים קל וחומר: ומה טומאה חמורה – כהנים מוזהרין, ישראלים אינן מוזהרין. טומאה קלה – לא כל שכן? אלא, מה תלמוד לומר "ויבגבלתם לא תגעו" – ברגל.

אמר **רבי כרספדאי אמר רבי יוחנן**: שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין – נכתבין ונחתמין לאתער לחיים, רשעים גמורין – נכתבין ונחתמין לאתער למיתה, בינוניים – תלוין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים, זכו – נכתבין לחיים, לא זכו – נכתבין למיתה. אמר **רבי אבין**, מאי קרא: "מחוחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו". "מחוחו מספר" – זה ספרן של רשעים גמורין, "חיים" – זה ספרן של צדיקים, "ועם צדיקים אל יכתבו" – זה ספרן של בינוניים. **רב נחמן בר יצחק** אמר, מהכא: "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת", "מחני נא" – זה ספרן של רשעים, "מספרך" – זה ספרן של צדיקים, "אשר כתבת" – זה ספרן של בינוניים.

תניא, **בית שמאי** אומרים: שלש פתות הן ליום הדין: אחת של צדיקים גמורין, ואחת של רשעים גמורין, ואחת של בינוניים. צדיקים גמורין – נכתבין ונחתמין לאלתר לחיי עולם, רשעים גמורין – נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנם, שנאמר: "ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם", בינוניים – יורדין לגיהנם, (וי, א) ומצפצפי ויעולין, שנאמר: "והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב הוא יקרא בשמי ואני אענה אותו", ועליהם אמרה חנה: "ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל". **בית הלל** אומרים: "ורב חסד" – מטה כלפי חסד. ועליהם אמר דוד: "אהבתי כי ישמע ה' את קולי", ועליהם אמר דוד כל הפרשה כולה – "דלותי ולי יהושיע". פושעי ישראל בגופן, ופושעי אומות העולם בגופן – יורדין לגיהנם ונידונין בה שנים עשר חדש. לאחר שנים עשר חדש – גופן כלה, ונשמתן נשפדת, ורוח מפזרתן תחת פפות רגלי צדיקים, שנאמר: "ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת פפות רגליכם". אבל המינין והמסורות והאפיקורסים שפכרו בתורה, ושפכרו בתחיית המתים, ושפירשו מדרכי צבור, ושתנו חיתיתם בארץ חיים, ושחטאו והחטיאו את הרבים, כגון גרבעס בן נבט וחביריו – יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות, שנאמר: "ונצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי וגו'". גיהנם כלה והן אינן כלין, שנאמר: "נצורם לבלות שאול מזבול לו". וכל כך למה – מפני שפשוט ידיהם בזבול, שנאמר: "מזבול לו", ואין "זבול" אלא בית המקדש, שנאמר: "בנה בניתי בית זבול לד'", ועליהם אמרה חנה: "ה' יחתו מריביו". אמר רבי יצחק בר אבין: ופניהם דומין לשולי קדירה. ואמר רבא: ואינהו משפירי שפירי בני מחוזא, ומשקין "בני גיהנם".

אמר מר, **בית הלל** אומרים: "ורב חסד" – מטה כלפי חסד, והכתיב: "והבאתי את השלישית באש"! היום, בפושעי ישראל בגופן. פושעי ישראל בגופן – והא אמרת לית להו תשנתא?! כי לית להו תשנה – ברוב עונות. הכא – מחצה עונות ומחצה זכיות, ואית בהו נמי עון דפושעי ישראל בגופן, לא סגי ליה דלאו "והבאתי את השלישית באש". ואם לאו, "ורב חסד" – מטה כלפי חסד. ועליהן אמר דוד: "אהבתי כי ישמע ה'".

דרש רבא, מאי דכתיב: "אהבתי כי ישמע ה'" – אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, אימתי אני אהובה לפניך – בזמן שאתה שומע קול תחנוני. "דלותי ולי יהושיע", אף על פי שדלה אני מן המצות – לי נאה להושיע.

פושעי ישראל בגופו, מאי ניהו? אמר רב: קרקפתא דלא מנח תפלין. פושעי אומות העולם בגופן – אמר רב: בעבירה. וּשְׁנַתְנו חִיתִּיתָם בְּאֶרֶץ חַיִּים – אמר רב חסדא: זה פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים. אמר רב יהודה אמר רב: כל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים אינו רואה בן תלמיד חכם, שְׁנֵאמַר: "לֹכֵן יִרְאוּהוּ אֲנָשִׁים לֹא יִרְאֶה כָּל חֲכָמִי לִבּוֹ".

בית הלל אומרים: "ורב חסד" – מטא כלפי חסד. היכי עביד? **רבי אליעזר** אומר: כובשו, שְׁנֵאמַר: "יֵשׁוּב יִרְחֲמֵנוּ יִכְבוֹשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ". **רבי יוסי בר חנינא** אומר: נושא, שְׁנֵאמַר: "נושא עון ועובר על פשע". תנא דבי רבי ישמעאל: מעביר ראשון ראשון, וכן היא המדה. אמר רבא: ועון עצמו אינו נמחק. דאי איכא רובא עונות – מחשיב בהדיה. **רבא** אומר: כל המעביר על מדותיו – מעבירין לו על כל פשעי, שְׁנֵאמַר: "נושא עון ועובר על פשע". למי נושא עון – למי שעובר על פשע. **רב הונא בריה דרב יהושע** חלש, על רב פפא לשילי ביה. תזייה דחליש ליה עלמא, אמר להו: צביתו ליה זונדתא. לסוף איתפתח, הנה מיכסוף רב פפא למיחזייה. אמרו ליה: מאי חזית? אמר להו: אין, הכי הנה, ואמר להו הקדוש ברוך הוא: הואיל ולא מוקים במיליה – לא תקומו בהדיה, שְׁנֵאמַר: "נושא עון ועובר על פשע", למי נושא עון – לעובר פשע.

"לשארית נחלתו", אמר **רבי אחא בר חנינא**: אלהי – וקוף בה: "לשארית נחלתו" – ולא לכל נחלתו, [יז, ב] למי שמשים עצמו פשירים.

רב הונא רמי, כתיב: "צדיק ה' בכל דרכיו", וכתיב: "וחסיד בכל מעשיו"! בתחלה – צדיק, ולבסוף – חסיד.

רבי אלעזר רמי, כתיב: "וילך ה' חסד", וכתיב: "כי אתה תשלם לאיש כמעשהו". בתחלה – "כי אתה תשלם כמעשהו", ולבסוף – "וילך ה' חסד".

אילפי, ואמרי לה אילפא רמי, כתיב: "ורב חסד", וכתיב: "ואמת". בתחלה – "ואמת", ולבסוף – "ורב חסד".

"ויעבור ה' על פניו ויקרא". אמר **רבי יוחנן**: אלמלא מקרא כתוב, אי אפשר לאומרו. מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא בשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין – נעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם.

"ה' ה'" – אָנִי הוּא קוֹדֶם שְׁיִחְטָא הָאָדָם, וְאָנִי הוּא לְאַחַר שְׁיִחְטָא הָאָדָם וְיַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה.

"אֵל רַחוּם וְחַנוּן". אָמַר **רַב יְהוּדָה**: בְּרִית כְּרוּתָה לְשִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שְׂאִינָן חוֹזְרוֹת רִיקָם, שְׁנָאֵמַר: "הִנֵּה אֲנִי כּוֹרֵת בְּרִית".

[ה. תשובה אחרי גזר דין]

אָמַר **רַבִּי יוֹחָנָן**: גְּדוּלָּה תְּשׁוּבָה שֶׁמִּקְרַעַת גִּזְרֵי דִינָא שֶׁל אָדָם, שְׁנָאֵמַר: "הַשָּׁמַיִם לֵב הָעָם הִזָּה וְאֶזְנוֹ הַכֶּבֶד וְעֵינָיו הַשֵּׁעַ פֶּן יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאֶזְנוֹ יִשְׁמַע וּלְבָבוֹ יִבִּין וְשֵׁב וּרְפָא לוֹ".

אָמַר לִיה **רַב פֶּפְאָ לָאֲבִי**: וְדִלְמָא לִפְנֵי גִזְרֵי דִין? אָמַר לִיה: "וּרְפָא לוֹ" כְּתִיב, אֵיזִהוּ דְּבַר שְׁצָרִיךְ רְפוּאָה – הוּא אוֹמֵר זֶה גִּזְרֵי דִין.

מִיתִיבִי: הַשֵּׁב בֵּינְתֵּינִי – מוֹחֲלִין לוֹ, לֹא שֵׁב בֵּינְתֵּינִי – אֶפִּילוּ הִבִּיא כָּל אֵילֵי נְבִיאוֹת שֶׁפְּעוּלָם אֵין מוֹחֲלִין לוֹ! לֹא קִשְׁיָא: הָא – בְּיָחִיד, הָא – בְּצַבּוּר.

מִיתִיבִי: "עֵינֵי ה' אֶלְהִידָּ בָּהּ" – עֵתִים לְטוֹבָה עֵתִים לְרָעָה. עֵתִים לְטוֹבָה כִּיצַד? הָרִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל רִשְׁעִים גְּמוּרִין בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה וּפְסָקוֹ לָהֶם גְּשָׁמִים מוֹעֲטִים, לְסוֹף חֲזָרוּ בָּהֶן. לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶן אֵי אֶפְשָׁר – שְׁכָבֵר נִגְזְרָה גְזֵרָה, אֵלָּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹרִידֵן בְּזִמְנָן, עַל הָאֶרֶץ הַצְּרִיכָה לָהֶן – הַכֹּל לִפְנֵי הָאֶרֶץ. עֵתִים לְרָעָה כִּיצַד? הָרִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל צְדִיקִים גְּמוּרִין בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה וּפְסָקוֹ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים מְרֻבִּין, לְסוֹף חֲזָרוּ בָּהֶן. לְפָחוֹת מֵהֶן אֵי אֶפְשָׁר – שְׁכָבֵר נִגְזְרָה גְזֵרָה, אֵלָּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹרִידֵן שְׁלֹא בְּזִמְנָן, עַל הָאֶרֶץ שְׂאִינָה צְרִיכָה לָהֶן. לְטוֹבָה מִיָּהָ, לִיקָרְעִיהָ לְגִזְרֵי דִינֵיהֶן וְלוֹסִיף לָהֶן! שְׂאִינִי הֵתֵם דְּאֶפְשָׁר בְּהִכִּי.

תָּא שְׁמַע: "יִזְרְדִי הֵים בְּאִנְיוֹת עוֹשֵׁי מַלְאכָה בְּמִים רַבִּים. הִמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי ה' וְגו' וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעְרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלִיו. יַחוּגוּ וַיִּנְעוּוּ כְּשֹׁכּוֹר וְגו' וַיַּצַּעְקוּ אֶל ה' בְּצַר לָהֶם וְגו' יִזְדּוּ לֵה' חֲסִדוֹ וְגו'". עֲשֶׂה לָהֶן סִימְנִיּוֹת כְּאֶכֶן וְרִקִּין שֶׁבִּתְרוּרָה, לֹאמַר לָךְ: צַעֲקוּ קוֹדֶם גִּזְרֵי דִין – נַעֲנִין, צַעֲקוּ לְאַחַר גִּזְרֵי דִין – אֵינָן נַעֲנִין! הֵנִי נָמִי כִּיחִידִין דָּמוּ.

תָּא שְׁמַע: שְׂאֵלָה בְּלוּרִיא הַגִּיּוּרֹת אֶת **רַבִּין גַּמְלִיאֵל**, כְּתִיב בְּתוֹרַתְכֶם: "אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים", וְכְתִיב: "וַיִּשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלָיִךְ"? נִטְפֵּל לֵה **רַבִּי יוֹסִי הַכֹּהֵן**. אָמַר לָה: אֶמְשׁוּל לָךְ מִשָּׁל, לָמָּה הַדְּבַר דּוּמָה – לְאָדָם שֶׁנּוֹשָׂה בְּחִבּוּר מִנָּה וְקָבַע לוֹ זְמַן בְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ, וְנִשְׁבַּע לוֹ בְּחִי הַמֶּלֶךְ, הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא פָּרְעוּ. בָּא לִפְנֵי אֶת

המלך, ואמר לו: עלבונני מחול לך, לך ופייס את חבירך. הָכָא נָמִי, כָּאן בעבירות שבין אדם למקום – כָּאן בעבירות שבין אדם לחבירו. עד שָׁבָא רַבִּי עֲקִיבָא וְלִימַד: [יח, א] כָּאן קוּדָם גִּזַּר דִּין, כָּאן לְאַחַר גִּזַּר דִּין! הָכָא נָמִי בְּיַחֲד.

וגזר דין דיחיד תנאי היא. דתנאי, הִיא רַבִּי מֵאִיר אומר: שְׁנִים שְׁעָלוּ לַמָּטָה וְחוֹלְטִין שָׁנָה, וְכֹן שְׁנִים שְׁעָלוּ לַגִּרְדּוּם לִידּוֹן וְדִין שָׁנָה. זֶה גִּרְדּוּם זֶה לֹא גִרְדּוּם, זֶה נִיצֵל וְזֶה לֹא נִיצֵל. מִפְּנֵי מָה זֶה גִּרְדּוּם לֹא גִרְדּוּם, זֶה נִיצֵל וְזֶה לֹא נִיצֵל? זֶה הַתְּפִלָּה וְנִעְנָה, וְזֶה הַתְּפִלָּה וְלֹא נִעְנָה. מִפְּנֵי מָה זֶה נִעְנָה וְזֶה לֹא נִעְנָה? זֶה הַתְּפִלָּה תְּפִלָּה שְׁלִימָה – נִעְנָה, וְזֶה לֹא הַתְּפִלָּה תְּפִלָּה שְׁלִימָה – לֹא נִעְנָה רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: כָּאן קוּדָם גִּזַּר דִּין, כָּאן לְאַחַר גִּזַּר דִּין. רַבִּי יִצְחָק אָמַר: זָפָה צִעָקָה לְאָדָם בֵּין קוּדָם גִּזַּר דִּין בֵּין לְאַחַר גִּזַּר דִּין.

וגזר דין דצבור מי מיקרע? והא כתוב אחד אומר: "כַּבְּסִי מְרַעָה לְבָדָךְ", וכתוב: "כִּי אִם תִּכְבְּסִי בְּנֶתְךָ וְתִרְבִּי לָךְ בֹּרִית נִכְתָּם עֲוֹנָךְ לְפָנַי", מאי לאו: כָּאן קוּדָם גִּזַּר דִּין, כָּאן לְאַחַר גִּזַּר דִּין! לֹא, אִידֵי וְאִידֵי לְאַחַר גִּזַּר דִּין, וְלֹא קִשְׁיָא: כָּאן בְּגִזַּר דִּין שֵׁשׁ עֲמֹו שְׁבוּעָה, כָּאן בְּגִזַּר דִּין שְׁאֵין עֲמֹו שְׁבוּעָה. כְּדָרְב שְׁמוּאֵל בַּר אַמִּי. דְּאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר אַמִּי. וְאָמַרִי לֵה, אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַב יוֹנָתָן: מִנִּין לְגִזַּר דִּין שֵׁשׁ עֲמֹו שְׁבוּעָה שְׁאֵינוּ נִקְרָע – שְׁנֵאָמַר: "[וְ]לְכֹן נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית עֲלִי אִם יִתְכַּפֵּר עֲוֹן בֵּית עֲלִי בְּזָבַח וּבְמִנְחָה". אָמַר רַבָּא: בְּזָבַח וּבְמִנְחָה אֵינוּ מִתְכַּפֵּר – אָבָל מִתְכַּפֵּר בְּתוֹרָה. אַבְיִי אָמַר: בְּזָבַח וּבְמִנְחָה אֵינוּ מִתְכַּפֵּר – אָבָל מִתְכַּפֵּר בְּתוֹרָה וּבְגִמְלוֹת חֲסָדִים. רַבָּה וְאַבְיִי מְדַבֵּית עֲלִי קִאֲתוּ. רַבָּה דַּעֲסַק בְּתוֹרָה – חִיָּה אֲרַבְעִין שָׁנִין, אַבְיִי דַּעֲסַק בְּתוֹרָה וּבְגִמְלוֹת חֲסָדִים – חִיָּה שִׁיתִּין שָׁנִין.

תנו רבנן: מִשְׁפָּחָה אַחַת הִיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁהָיוּ מִתִּיהָ מִתִּין בְּנֵי שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה שָׁנָה. בָּאוּ וְהִדִּיעוּ אֶת רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, אָמַר לָהֶם: שָׁמָּה מִמְּשַׁפַּחַת עֲלִי אַתֶּם, דְּכָתִיב בִּיה: "וְכָל מִרְבִּית בֵּיתְךָ יָמוּתוּ אֲנָשִׁים" – לָכוּ וְעַסְקוּ בְּתוֹרָה וְחִיו. הִלְכוּ וְעַסְקוּ בְּתוֹרָה וְחִיו. וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתָהּ מִשְׁפַּחַת רַבָּן יוֹחָנָן עַל שְׁמוֹ.

אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב: מִנִּין לְגִזַּר דִּין שֶׁל צָבוּר שְׁאֵינוּ נִחָתִם. אֵינוּ נִחָתִם? וְהַכְּתִיב: "נִכְתָּם עֲוֹנָךְ לְפָנַי"! אֶלָּא: אֵף עַל גֵּב שְׁנִחָתִם – נִקְרָע, שְׁנֵאָמַר: "כֹּה" אֶלְהִינִי בְּכָל קִרְאָנוּ אֵלָיו". וְהַכְּתִיב: "דִּרְשׁוּ ה' בְּהִמְצָאוֹ"! הֵתֵם בְּיַחֲד, הָכָא בְּצָבוּר.

בְּיַחֲד, אֵימַת? אָמַר רַבָּה בַּר אֲבָוִה: אֵלוּ עֶשְׂרֵה יָמִים שָׁבִין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפוּרִים. וְיִהְיֶה כַּעֲשָׂרֶת הַיָּמִים וַיִּגַּף ה' אֶת נֶבֶל – עֶשְׂרֵה יָמִים מֵאִי עֲבִידְתֵּיהֶו? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כִּנְגֵד עֶשֶׂר לְגִימוֹת שֶׁנָּתַן נֶבֶל לְעַבְדֵי דָּוִד.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: אלו עשרה ימים שפין ראש השנה ליום הכפורים.

[ו. בראש השנה כל באי העולם עוברים לפני כבני מרון]

[משנה: בראש השנה – כל באי העולם עוברים לפני כבני מרון, שנאמר: "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם".]

בראש השנה כל באי העולם עוברים לפני כבני מרון. מאי "כבני מרון"? הכא תרגימו: כבני אמרנא. ריש לקיש אמר: כמעלות בית מרון. אמר רב יהודה אמר שמואל: כחילות של בית דוד.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: וכולן נסקרין בסקירה אחת. אמר רב נחמן בר יצחק, אף אנן נמי תנינא: "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם". מאי קאמר! אילימא הכי קאמר: דברנהו לכולי עלמא ומיחד לביהו כהדדי – והא קא חזינו דלאו הכי הוא! אלא לאו, הכי קאמר: היוצר רואה יחד לבם ומבין אל כל מעשיהם.

[ז. ובחג נידונין על המים]

[משנה: ובחג נידונין על המים].

סוגיה ג [יח.-כא:]: השלוחים יוצאים

על ששה חדשים השלוחין יוצאין :

על שני חדשים מחללין את השבת :

על ניסן וְעַל תְּשָׁרִי, שְׁבָהּן שְׁלוחין יוצאין לסורגא, וּבְהֵן מתקנין את המועדות. וְכִשְׁהִיה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיִים – מְחַלְלִין אֶף עַל כּוֹל, מִפְּנֵי תַקְנַת הַקֶּרֶן.

על ניסן מִפְּנֵי הַפֶּסַח, עַל אֵב מִפְּנֵי הַתַּעֲנִית, עַל אֱלוֹל מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, עַל תְּשָׁרִי מִפְּנֵי תַקְנַת הַמוֹעֲדוֹת, עַל כֶּסֶלִי מִפְּנֵי חֲנוּכָּה, וְעַל אֶדֶר מִפְּנֵי הַפּוּרִים. וְכִשְׁהִיה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיִים – יוצאין אֶף עַל אֵייר מִפְּנֵי פֶסַח קָטָן.

בֵּין שְׁנֵי נְרָאָה בְּעָלִיל, בֵּין שְׁלֹא נְרָאָה בְּעָלִיל – מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשָּׁבֶת. וְכִי יוֹסִי אוֹמֵר : אִם נְרָאָה בְּעָלִיל – אֵין מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשָּׁבֶת. מַעֲשֶׂה שֶׁעָבְרוּ יוֹתֵר מֵאַרְבָּעִים זֶג, וְעִיבָבָם רַבִּי עֲקִיבָא בְּלֹד. שְׁלַח לוֹ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל : אִם מַעֲכָב אֶתָּה אֶת הַרְבֵּים – נִמְצְאָתָּ מְכַשִּׁילָן לַעֲתִיד לְבֹא.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
על ששה חדשים השלוחין יוצאין	תקנת המועדות	מאיימין על העדים על החודש	חשבון העיבור	ספק עם עיבור	על שני חדשים מחללין את השבת	בין שני שראו בעליל ובין שלא נראה בעליל

תמצית הסוגיה: הסוגיה פותחת בששה חדשים עליהם יוצאים השלוחים, וחותרת בשני חודשים עליהם העדים מחללים את השבת כיוון שהשלוחים יוצאים בהם לסוריה.

האם העיקר הוא עדות על החודש, או קידוש בית הדין? על בסיס מה השלוחים יוצאים וקובעים את כל החגים?

במרכז הסוגיה מביאה הגמרא אפשרות לאיים על העדים כדי שיעידו או לא יעידו על מה שראו, את האפשרות לקדש את החודש על פי החשבון, ואת הדין במקרים של ספק. מכל זה מובן, שלא די בעדות על קידוש החודש, והתוקף ניתן לקידוש החודש רק כאשר מעידים שבית דין קידשו את החודש, ובית

הדין מחשבים בעצמם אם הירח צריך להיראות כדי להכחיש את העדים, ואפילו מעמידים עדים להעיד כאשר הם לא ראו.

[א. על ששה חודשים השלוחין יוצאין]

[משנה: על ששה חודשים השלוחין יוצאין:]

גמ'. וליפקו נמי אתמזו וטבת! [יח, ב] דאמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, מאי דכתיב: "זה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה". קרי להו "צום", וקרי להו "ששון ושמחה"! בזמן שיש שלום – יהיו לששון ולשמחה, אין שלום – צום. אמר רב פפא, הכי קאמר: בזמן שיש שלום – יהיו לששון ולשמחה, יש שקד – צום, אין שקד ואין שלום – רצו מתענין, רצו אין מתענין. אי הכי, תשעה באב נמי? אמר רב פפא: שאני תשעה באב, הואיל והוכפלו בו צרות. דאמר מר: בתשעה באב חרב הבית בראשונה ובשנייה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר.

תנא אמר רבי שמעון: ארבעה דברים היה רבי עקיבא דורש, ואני אין דורש כמותו: "צום הרביעי" – זה תשעה בתמוז שבו הובקעה העיר, שנאמר: "הרביעי בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ ותבקע העיר". ואמאי קרי ליה "רביעי" – רביעי לחדשים. "צום החמישי" – זה תשעה באב, שבו נשרף בית אלהינו. ואמאי קרי ליה "חמישי" – חמישי לחדשים. צום השביעי – זה שלשה בתשרי, שבו נהרג גדליה בן אחיקם. ומי הרגו – ישמעאל בן נתניה הרגו, ללמדך ששקולה מיתתו של צדיקים כשריפת בית אלהינו. ואמאי קרי ליה "שביעי" – שביעי לחדשים. "צום העשירי" – זה עשרה בטבת, שבו סמך מלך בבל על ירושלים, שנאמר: "ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר. בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים". ואמאי קרי ליה "עשירי" – עשירי לחדשים. והלא היה ראוי זה לכתוב ראשון? ולמה נכתב כאן – כדי להסדיר חדשים כתיקון. ואני איני אומר כן, אלא: "צום העשירי" – זה חמשה בטבת, שבו באת שמועה לגולה שהוכתה העיר, שנאמר: "ויהי בשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה לחדש לגלותנו בא אלי הפליט מירושלם לאמר הוכתה העיר", ועשו יום שמועה כיום שריפה. ונראין דברי מדבריו, שאני אומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, והוא אומר על ראשון אחרון

ועל אחרון ראשון. אלא שהוא מונה לסדר חדשים, ואני מונה לסדר פורעניות.

איתמר, **רב ורבי חנינא אמרי**: בטלה מגילת תענית. **רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי**: לא בטלה מגילת תענית. רב ורבי חנינא אמרי בטלה מגילת תענית, הכי קאמר: בזמן שיש שלום – יהיו לששון ולשמחה, אין שלום – צום. והנך נמי כי הני. **רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי**: לא בטלה מגילת תענית – הני הוא דתליניהו רחמנא בבנין בית המקדש, אבל הנך – כדקיימי קיימי.

מתיב **רב כהנא**: מעשה וגזרו תענית בחנוכה בלוד, וירד **רבי אליעזר ורחבי**, **ורבי יהושע וסיפר**. ואמרו להם: צאו והתענו על מה שהתעניתם. אמר **רב יוסף**: שאני חנוכה דאיכא מצוה. אמר ליה **אבוי**: ותיבטיל איהי ותיבטל מצותה! אלא אמר **רב יוסף**, שאני חנוכה דמיפרסם ניסא.

מתיב **רב אחא בר הונא**: בתלתא בתשרי בטילת אדפרתא מן שטריא. שגזרה מלכות נון גזרה שלא להזכיר שם שמים על פיהם, וכשגברה מלכות חשמונאי ונצחום התקינו שיהיו מזכירין שם שמים אפילו בשטרות. וכך היו כותבים: בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון. וכששמעו חכמים בדבר, אמרו: למחר זה פורע את חובו ונמצא שטר מוטל באשפה, וביטלו, ואותו היום עשאוהו יום טוב. ואי סלקא דעתך בטלה מגילת תענית – קמיינת בטול, אחרנייתא מוסיפין! הכא במאי עסקינן, בזמן שבית המקדש קיים. [יט, א] ותיפוק ליה דהוה ליה יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם! אמר **רב**: לא נצרכה אלא לאסור את שלפניו. שלפניו נמי, תיפוק ליה דהוה ליה יום שלאחר ראש חודש! ראש חודש דאורייתא, ודאורייתא לא בעי חיזוק. דתנא: חזקים האלה הכתובים במגילת תענית אסורין, בין לפניהם בין לאחריהם. שבתות וימים טובים – הם אסורים, לפנייהו ולאחרייהו מותרין. מה הפרש בין זה לזה? הללו דברי תורה, ואין דברי תורה צריכין חיזוק. הללו דברי סופרים, ודברי סופרים צריכין חיזוק. ותיפוק ליה דהוה ליה יום שלפני יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם! אמר **רב אשי**: גדליה בן אחיקם דברי קבלה הוא, ודברי קבלה כדברי תורה דמו.

מתיב **רב טובי בר מתנה**: בעשרים ותמנא ביה אבת בשורתא טבתא ליהודאי דלא יעידון מאורייתא. שגזרה מלכות הרשעה גזרה שלא יעסקו בתורה, ושלא ימולו את בניהם, ושיחללו שבתות. מה עשה יהודה בן שמוע וחביריו? הלכו ונטלו עצה ממסרונותא אחת שכל גדולי רומי מצויין אצלה.

אָמַרָה לָהֶם: בּוֹאוּ וְהַפְּגִינוּ בַּלִּילָה. הִלְכוּ וְהַפְּגִינוּ בַּלִּילָה, אָמְרוּ: אֵי שָׁמַיִם! לֹא אַחֲרֵיכֶם אֲנַחְנוּ, וְלֹא בְּנֵי אָב אֶחָד אֲנַחְנוּ, וְלֹא בְּנֵי אִם אַחַת אֲנַחְנוּ? מַה נִּשְׁתַּנֵּינוּ מִכָּל אוֹמָה וְלָשׁוֹן שְׁאַתֶּם גּוֹזְרִין עָלֵינוּ גְּזִירוֹת קְשׁוֹת? וּבִיטְלוּם. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם עָשָׂאוּהוּ יוֹם טוֹב. וְאֵי סָלְקָא דַּעְתָּךְ בְּטָלָה מְגִילַת תַּעֲנִית – קִמְיִיתָא בְּטוֹל, אַחֲרֵינִיתָא מוֹסִיפִין?! וְכִי תִימָא הָכָא נָמִי בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קַיִים – וְהָא יְהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ תִּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר, וְרַבִּי מֵאִיר בֶּתֶר הָכִי הֵנּוּ! דִּתְנֹן: כְּלִי זְכוּכִית שְׁנִיקְבוּ וְהִטִּיף לְתוֹכָן אֲבָר, אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: יְהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ מְטַמֵּא מִשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, [יט, ב] וְחֻכְמִים מְטַהְרִין.

תִּנְאִי הִיא. דִּתְנִינָא: הַיָּמִים הָאֵלּוּ הִכְתוּבִין בְּמִגִּילַת תַּעֲנִית, בִּין בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קַיִים בִּין בְּזִמְן שְׁאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיִים – אֲסוּרִין, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר: בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קַיִים – אֲסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁשְׁמַחָה הִיא לָהֶם. אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיִים – מוֹתְרִין, מִפְּנֵי שֶׁאַבֵּל הוּא לָהֶם.

וְהִלְכְתָּא בְּטָלוּ, וְהִלְכְתָּא לֹא בְּטָלוּ.

קִשְׁיָא הִלְכְתָּא אֶהֱלְכְתָּא! לֹא קִשְׁיָא: כָּאן בְּחִנוּכָה וּפּוּרִים, כָּאן בְּשַׁעַר יוֹמִי.

[ב. תקנת המועדות]

[משנה: עַל נִיסָן מִפְּנֵי הַפֶּסַח, עַל אָב מִפְּנֵי הַתַּעֲנִית, עַל אֶלּוּל מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, עַל תִּשְׁרִי מִפְּנֵי תִקְנַת הַמוֹעֲדוֹת, עַל כֶּסְלִיו מִפְּנֵי חֲנוּכָה, וְעַל אֶדָר מִפְּנֵי הַפּוּרִים. וּכְשֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיִים – יוֹצְאִין אֶף עַל אֵייר מִפְּנֵי פֶסַח קָטָן].

עַל אֶלּוּל מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְעַל תִּשְׁרִי מִפְּנֵי תִקְנַת הַמוֹעֲדוֹת. כִּינּוּ דְנִזְכְּקִי לָהּ אֶלּוּל, אֶתִּשְׁרִי לָמָּה לָהּ? וְכִי תִימָא דִּלְמָא עֲבָרוּהָ לְאֶלּוּל, וְהָאִמַר רַבִּי חִינְנָא בְּרַבְּהִיא אָמַר רַב: מִימּוֹת עֲזָרָא וְאֵילָף לֹא מְצִינוּ אֶלּוּל מְעוֹבָר! לֹא מְצִינוּ – דְּלֹא אִינְטֵרִיד, הָא אִינְטֵרִיד – מְעַבְרִינָן לִיה. הָא מִיִּסְלַקְלַק רֹאשׁ הַשָּׁנָה! מוֹטָב תִּיִּסְלַקְלַק רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלֹא יִתְקַלְקְלוּ כּוֹלָהּ מוֹעֲדוֹת. דִּינְקָא נָמִי, דִּקְתַּנִּי: עַל תִּשְׁרִי מִפְּנֵי תִקְנַת הַמוֹעֲדוֹת, שְׁמַע מִינָּה.

וְעַל כֶּסְלִיו מִפְּנֵי חֲנוּכָה, וְעַל אֶדָר מִפְּנֵי הַפּוּרִים.

וְאֵילוּ נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה יוֹצְאִין אֶף עַל אֶדָר שְׁנֵי מִפְּנֵי הַפּוּרִים – לֹא קִתְנִי. מִתְנִיתִין דְּלֹא כְּרַבִּי. דִּתְנִינָא, רַבִּי אוֹמַר: אִם נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה – יוֹצְאִין אֶף עַל אֶדָר הַשְּׁנִי מִפְּנֵי הַפּוּרִים.

לִימָא בָּהּ קַמִּיפְלָגִי, דְּמָר סָבֵר : כָּל מְצוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּשָׁנִי – נוֹהֲגוֹת בְּרֵאשׁוֹן, וּמָר סָבֵר : כָּל מְצוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּשָׁנִי – אֵין נוֹהֲגוֹת בְּרֵאשׁוֹן. לֹא, דְּכוּלִּי עֲלָמָא מְצוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּשָׁנִי – אֵין נוֹהֲגוֹת בְּרֵאשׁוֹן, וְהָכָא בְּעִיבּוּר שָׁנָה קַמִּיפְלָגִי. דִּתְנָנָא : כַּמָּה עִיבּוּר שָׁנָה – שְׁלָשִׁים יוֹם, רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר : חֹדֶשׁ.

מַאי שָׁנָא שְׁלָשִׁים – דִּינְדְעִי? חֹדֶשׁ נָמִי יִדְעִי! אָמַר רַב פַּפָּא : מֵאֵן דְּאָמַר חֹדֶשׁ, רָצָה – חֹדֶשׁ, רָצָה – שְׁלָשִׁים.

הַעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי מִשּׁוּם קֹהֵלָא קְדִישָׁא דִּירוּשָׁלַיִם עַל שְׁנֵי אֲדָרִים שְׁמַקְדָּשִׁין אוֹתָם בְּיוֹם עִיבּוּרֵיהֶן. לְמִימָרָא דְּחִסְרִין עֲבָדִין, מְלֵאִין לֹא עֲבָדִין! לְאִפּוּקִי מִדְּרַשׁ רַב נַחֲמָן בֶּר חֲסִידָא : הַעִיד רַבִּי סִימְאִי מִשּׁוּם חֲגִי זְכָרְיָה וּמְלָאכִי עַל שְׁנֵי אֲדָרִים, שְׁאֵם רָצוּ לַעֲשׂוֹתָן שְׁנִיָּהּ מְלֵאִין – עוֹשִׁין, שְׁנִיָּהּ חֲסִרִין – עוֹשִׁין, אֶחָד מְלֵא וְאֶחָד חֲסֵר – עוֹשִׁין, וְכָךְ הָיוּ נוֹהֲגִין בְּגוֹלָה. וּמִשּׁוּם רַבִּינוּ אָמְרוּ : לְעוֹלָם אֶחָד מְלֵא וְאֶחָד חֲסֵר, עַד שְׁיִוִּידַע לָךְ שֶׁהוּקָבַע רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּזִמְנָו.

שְׁלַחוּ לִיה לְמָר עוֹקְבָא : אֲדָר הַסְמוּךְ לְנִיסָן – לְעוֹלָם חֲסֵר.

מַתִּיב רַב נַחֲמָן : עַל שְׁנֵי חֹדָשִׁים מְחַלְלִין אֶת הַשְּׁבֵת – עַל נִיסָן וְעַל תְּשֵׁרִי. אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא זְמַנִּין מְלֵא זְמַנִּין חֲסֵר – מִשּׁוּם הָכִי מְחַלְלִין. [כ, א] אֶלָּא אִי אֲמַרְתָּ לְעוֹלָם חֲסֵר, אֲמַאי מְחַלְלִין? מִשּׁוּם דְּמַצָּנָה לְקַדֵּשׁ עַל הָרֵאֲיָה.

אִיכָא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב נַחֲמָן, אֵף אֲנִי נָמִי תִּנְיָנָא : עַל שְׁנֵי חֹדָשִׁים מְחַלְלִין אֶת הַשְּׁבֵת – עַל נִיסָן וְעַל תְּשֵׁרִי. אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא לְעוֹלָם חֲסֵר – מִשּׁוּם הָכִי מְחַלְלִין, דְּמַצָּנָה לְקַדֵּשׁ עַל הָרֵאֲיָה. אֶלָּא אִי אֲמַרְתָּ זְמַנִּין מְלֵא זְמַנִּין חֲסֵר – אֲמַאי מְחַלְלִין? נַעֲבְרִיהּ הָאִידְנָא, וְנִקְדָּשִׁיהּ לְמַחֵר. אִי דְּאֶקְלַע יוֹם שְׁלָשִׁים בְּשֵׁבֶת – הָכִי נָמִי. הָכָא בְּמַאי עֲסָקִין? דְּאֶקְלַע יוֹם שְׁלָשִׁים וְאֶחָד בְּשֵׁבֶת, דְּמַצָּנָה לְקַדֵּשׁ עַל הָרֵאֲיָה.

מַתִּיב רַב כְּהֵנָא : כְּשֶׁהַמְקַדֵּשׁ קִיָּים מְחַלְלִין אֵף עַל כּוֹלָן, מִפְּנֵי תִקְנַת הַקָּרְבָּן. מְדַכּוּלְהוּ לָאוּ מִשּׁוּם דְּמַצָּנָה לְקַדֵּשׁ עַל הָרֵאֲיָה – נִיסָן וְתְשֵׁרִי נָמִי לָאוּ מִשּׁוּם דְּמַצָּנָה לְקַדֵּשׁ עַל הָרֵאֲיָה. אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא זְמַנִּין מְלֵא וְזְמַנִּין חֲסֵר, מִשּׁוּם הָכִי מְחַלְלִין. אֶלָּא אִי אֲמַרְתָּ לְעוֹלָם חֲסֵר, אֲמַאי מְחַלְלִין? תִּיּוֹבְתָא.

[ג. מאיימין על העדים על החודש]

כִּי אֲתָא עוֹלָא, אָמַר : עֲבְרוּהּ לְאֵלּוּל.

אמר עולא: ידעי חברין בבבלי מאי טיבותא עבדינן בהדייהו! מאי טיבותא? **עולא** אמר: משום ירקנא. **רבי אחא בר חנינא** אמר: משום מתנא.

מאי בינייהו? איכא בינייהו: יום הכפורים שחל להיות אחר השבת. מאן דאמר משום מתנא – מעברין. ומאן דאמר משום ירקנא, לאימת קא בעי להו – לאורקתא, לאורקתא טרח ומייתי. ולמאן דאמר משום ירקנא, לעבריה משום מתנא! אלא: איכא בינייהו יום טוב הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה. מאן דאמר משום ירקנא – מעברין, ומאן דאמר משום מתנא – אפשר בעממי. ולמאן דאמר משום מתנא, לעבריה משום ירקנא! אפשר בחממי. אי הכי: מאי שגא לדידן, אפילו לדידהו נמי! לדידן חביל לן עלמא, לדידהו לא חביל להו עלמא.

איני! והתני **רבה בר שמואל**: יכול כשם שמעברין את השנה לצורך, כך מעברין את החדש לצורך? תלמוד לומר: "החדש הזה לכם ראש חדשים" – כזה ראה וקדש. אמר **רבא**, לא קשנא: כאן לעברו, כאן לקדשו. והכי קאמר: יכול כשם שמעברין את השנה ואת החדש לצורך, כך מקדשין את החדש לצורך – תלמוד לומר: "החדש הזה לכם" – כזה ראה וקדש. וכי הא דאמר **רבי יהושע בן לוי**: מאימין על העדים על החדש שנראה בזמנו – לעברו, ואין מאימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו – לקדשו.

איני! והא שלח ליה **רבי יהודה נשיאה לרבי אמי**: הווי יודעין שכל ימיו של **רבי יוחנן** היה מלמדנו: מאימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו – לקדשו, אף על פי שלא ראוהו, יאמרו "ראינו"! אמר **אבבי**, לא קשנא: הא בניסן ותשרי, הא בשאר ירחי. **רבא** אמר: הא דתני **רבה בר שמואל** – אחרים היא. דתנא, **אחרים** אומרים: אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ארבעה ימים בלבד. ואם היתה שנה מעוברת – חמשה.

רב דימי מנהרדעא מתני איכא: מאימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו – לקדשו, ואין מאימין על העדים על החדש שנראה בזמנו – לעברו. מאי טעמא – [כ, ב] האי מיחזי כשקרא, האי לא מיחזי כשקרא.

[ד. חשבון העיבור]

אמר **שמואל**: יכילנא לתקוני לכולה גולה. אמר ליה **אבא אבוה דרבי שמלאי לשמואל**: ידע מר האי מילתא דתניא בסוד העיבור: נולד קודם חצות או נולד אחר חצות? אמר ליה: לא. אמר ליה: מדא לא ידע מר – איכא מילי אחרנייתא דלא ידע מר.

כִּי סָלִיק **רַבִּי זִירָא**, שָׁלַח לְהוּ: צְרִיף שְׁיָהָא לִילָה וַיּוֹם מִן הַחֲדָשׁ. וְזוֹ שְׁאָמַר **אָבָא אָבוּהּ דְּרַבִּי שְׁמַלְאִי**: מַחֲשָׁבִין אֶת תּוֹלְדָתוֹ. נוֹלַד קוֹדֶם חֲצוֹת – בְּיָדוּעַ שְׁנֵרָאָה סְמוּךְ לְשִׁקְיַעַת הַחֲמָה. לֹא נוֹלַד קוֹדֶם חֲצוֹת – בְּיָדוּעַ שְׁלֹא נִרְאָה סְמוּךְ לְשִׁקְיַעַת הַחֲמָה. לְמָאי נִפְקָא מִינָהּ? אָמַר **רַב אֲשִׁי**: לְאַכְחוּשֵׁי סְהָדִי.

אָמַר **רַבִּי זִירָא אָמַר רַב נַחֲמָן**: עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה שָׁעֵי מַכְסֵי סִיְהָרָא. לְדִידָן – שִׁית מַעֲתִיקָא וְתַמְנֵי סָרִי מַחֲדָתָא, לְדִידָהּ – שִׁית מַחֲדָתָא וְתַמְנֵי סָרִי מַעֲתִיקָא. לְמָאי נִפְקָא מִינָהּ? אָמַר **רַב אֲשִׁי**: לְאַכְחוּשֵׁי סְהָדִי.

אָמַר מַר: צְרִיף שְׁיָהָא לִילָה וַיּוֹם מִן הַחֲדָשׁ. מְנָל? **רַבִּי יוֹחָנָן** אָמַר: "מַעֲרַב עַד עָרֵב". **רִישׁ לְקִישׁ** אָמַר: "עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֲשָׂרִים לַחֲדָשׁ בְּעָרֵב". מָאי בִּינְיָהּ? **אַבְרָהָם** אָמַר: מִשְׁמַעוֹת דּוֹרָשִׁין אֵיכָא בִּינְיָהּ. **רַבָּא** אָמַר: חֲצוֹת לִילָה אֵיכָא בִּינְיָהּ.

[ה. ספק אם עיברו]

אָמַר **רַבִּי זִירָא אָמַר רַב נַחֲמָן**: כָּל סְפִיקָא לְקַמְיָה שְׁדִינָן.

לְמִימָרָא דְחֲמִיסָר וְשִׁיתָסָר עֲבָדִין, אַרְבִּיסָר לֹא עֲבָדִין. וְלִיעָבֵד גְּמִי אַרְבִּיסָר? דְּלָמָא חֲסָרוּהּ לְאָב וְחֲסָרוּהּ לְאָלּוּל! [כא, א] תְּרִי גְרַחֵי חֲסִירֵי קָלָא אִיתָ לְהוּ.

לוי אֶקְלַע לְבָבֵל בְּחֲדָסָר בְּתַשָּׁרִי. אָמַר: בָּסִים תְּבַשְׁלֵא דְבִבְלָאִי בְיוֹמָא רַבָּה דְּמַעֲרָבָא. אָמְרִי לִיה: אֶסְהִיד! אָמַר לְהוּ: לֹא שְׁמַעְתִּי מִפִּי בֵּית דִּין "מְקוּדָשׁ".

מְכַרְזוֹ **רַבִּי יוֹחָנָן**: כָּל הֵיכָא דְמָטוּ שְׁלוּחֵי נִסָּן, וְלֹא מָטוּ שְׁלוּחֵי תַשָּׁרִי – לִיעָבֵדוּ תְּרִי יוֹמִי. גְּזִירָה נִסָּן אָטוּ תַשָּׁרִי.

רַבִּי אֲבִיבּוֹ בַר נַגְרִי וְרַבִּי חִינְיָ בַר אָבָא אֵיקְלָעוּ לְהַחֲוֹא אֶתְרָא דְהוּהָ מָטוּ שְׁלוּחֵי נִסָּן וְלֹא מָטוּ שְׁלוּחֵי תַשָּׁרִי, וְעָבְדִי חַד יוֹמָא, וְלֹא אָמְרוּ לְהוּ וְלֹא מִיָּדִי. שְׁמַע **רַבִּי יוֹחָנָן** וְאֵיקְפֵּד. אָמַר לְהוּ: לֹא אָמְרִי לְכוּ הֵיכָא דְמָטוּ שְׁלוּחֵי נִסָּן וְלֹא מָטוּ שְׁלוּחֵי תַשָּׁרִי לִיעָבֵדוּ תְּרִי יוֹמִי, גְּזִירָה נִסָּן אָטוּ תַשָּׁרִי!

רַבָּא הוּהָ רָגִיל דְּהוּהָ יְתִיב בְּתַעֲנִיתָא תְּרִי יוֹמִי. זִמְנָא חָדָא אֲשַׁתְּכַח כּוֹוֹתִיהָ.

רַב נַחֲמָן יְתִיב בְּתַעֲנִיתָא כּוֹלִיָּה יוֹמִי דְכִיפּוּרִי. לְאוּרְתָא אֶתָּא הֵהוּא **גְּבָרָא**, אָמַר לִיה: לְמַחֲרָא יוֹמָא רַבָּה בְּמַעֲרָבָא. אָמַר לִיה: מִהֵיכָא אַתָּ? אָמַר לִיה: מִדְּמַהֲרָא. אָמַר לִיה: דָּם תְּהָא אַחֲרִיתוֹ. קָרִי עֲלִיה: "קָלִים הִיוּ רוֹדְפֵינוּ".

שָׁלַח לִיהוָה רַב הוּנָא בֶּר אַבִּין לָרְבָא : כַּד חֲזִית דְּמִשְׁכָּה תְּקוּפַת טַבַּת עַד שִׁיתָסֵּר
בְּנִיסָן – עֲבָרָה לֹהֲרִיא שְׁתָּא וְלֹא תַחוּשׁ לָהּ, דְּכַתִּיב : "שָׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב",
שָׁמֹר אָבִיב שֶׁל תְּקוּפָה שִׁיחָא בְּחֹדֶשׁ נִיסָן.

אָמַר לְהוּי רַב נַחֲמָן לְהַנְהוּ נַחוּתִי יִמָּא : אַתּוּן דָּלָא גִדְעִיתוּ בְּקַבִּיעָא דִּינְרָחָא, כִּי
חֲזִיתוּ סִינְרָא דְּמִשְׁכָּלִים לְיוֹמָא – בְּעִירוּ חֲמִירָא. אֵימַת מִשְׁכָּלִים – בְּחִמְסִיר.
וְהָא אֲנִי מֵאַרְבִּיסֵּר מִבְּעָרִינוּ! לְדִידְהוּ דְּמַגְלוּ לְהוּי עֲלֵמָא, מֵאַרְבִּיסֵּר מִשְׁכָּלִים.

[ו. על שני חדשים מחללין את השבת]

[כא, ב] [משנה: על שני חדשים מחללין את השבת:]

גַּמְ'. עַל שְׁנֵי חֲדָשִׁים וְתוּ לֹא?! וְרַמְיָנָהוּ: עַל שְׁשֶׁה חֲדָשִׁים הַשְּׁלוּחִין יוֹצְאִין!
אָמַר אַבְי, הֲכִי קָאָמַר: עַל כּוֹלָן שְׁלוּחִין יוֹצְאִין מִבְּעָרָב – עַל נִיסָן וְעַל תַּשְׁרִי,
עַד שִׁישְׁמַעוּ מִפִּי בֵּית דִּין: "מְקוּדָּשׁ". תִּנְיָא גַּמִּי הֲכִי: עַל כּוֹלָן יוֹצְאִין מִבְּעָרָב
– עַל נִיסָן וְעַל תַּשְׁרִי, עַד שִׁישְׁמַעוּ מִפִּי בֵּית דִּין: "מְקוּדָּשׁ".

תִּנּוּ רַבָּנָן: מִנֵּינָן שְׁמַחֲלִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשַּׁבָּת? תִּלְמוּד לומר: "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה'
אֲשֶׁר תִּקְרָאוּ אוֹתָם בְּמוֹעֲדָם". כָּכֹל כְּשֶׁם שְׁמַחֲלִין עַד שִׁיתְקַדְּשׁוּ, כַּד מַחֲלִין
עַד שִׁיתְקַיִּימוּ – תִּלְמוּד לומר: "אֲשֶׁר תִּקְרָאוּ אוֹתָם", עַל קְרִיאָתָם אֵתָּה
מַחֲלֵל, וְאִי אֵתָּה מַחֲלֵל עַל קְיוּמָן. וְכִשְׁהִיא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים – מַחֲלִין אִף
עַל כּוֹלָן, מִפְּנֵי תִקְנַת הַקֶּרֶב.

תִּנּוּ רַבָּנָן: בְּרֵאשׁוֹנָה הִיוּ מַחֲלִין אִף עַל כּוֹלָן. מִשְׁחַרְבֵּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אָמַר לְהוּי
רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: וְכִי יֵשׁ קֶרֶב? הִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יִהְיוּ מַחֲלִין אֶלָּא עַל נִיסָן וְעַל
תַּשְׁרִי בִּלְבַד.

[ז. נראה בעליל ולא נראה בעליל]

[משנה: על נִיסָן וְעַל תַּשְׁרִי, שֶׁבִּהְיוּ שְׁלוּחִין יוֹצְאִין לְסוּרְיָא, וּבִהְיוּ מִתְקַנִּין אֶת
הַמוֹעֲדוֹת. וְכִשְׁהִיא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים – מַחֲלִין אִף עַל כּוֹלָן, מִפְּנֵי תִקְנַת
הַקֶּרֶב.]

בֵּין שְׁנֵי נִרְאָה בְּעֵלִיל, בֵּין שֶׁלֹּא נִרְאָה בְּעֵלִיל – מַחֲלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. רַבִּי יוֹסִי
אוֹמַר: אִם נִרְאָה בְּעֵלִיל – אֵין מַחֲלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. מַעֲשֶׂה שֶׁעָבְרוּ יוֹתֵר
מֵאַרְבָּעִים זֶוֶג, וְעִיכָבֶם רַבִּי עֲקִיבָא בְּלוֹד. שָׁלַח לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אִם מַעֲכַב אֵתָּה
אֶת הַרְבִּים – נִמְצָאת מְכַשֵּׁלִין לְעֵתִיד לְבֹא.

גמ'. מאי משמע דהאי "עליל" לישנא דמיגלי הוא? אמר רבי אבהו, אמר קרא: "אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים".

רב ושמואל. חד אמר: חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה, חסר אחד, שנאמר: "ותחסרהו מעט מאלהים". בקש קהלת למצוא דברי חפץ – בקש קהלת להיות כמשה, יצתה בת קול ואמרה לו: "וכתוב יושר דברי אמת" – "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה". וחד אמר: בנביאים לא קם, במלכים קם. אלא מה אני מקיים "בקש קהלת למצוא דברי חפץ" – בקש קהלת לדון דינין שבבל, שלא בעדים ושלא בהתראה. יצתה בת קול ואמרה לו: "וכתוב יושר דברי אמת" – "על פי שנים עדים וגו'".

[כב, א] מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבו רבי עקיבא כו'. תנא, אמר **רבי יהודה**: חס ושלוש שרבי עקיבא עיכבו. אלא שזפר ראשה של גדר עיכבו, ושלח רבן גמליאל והורידוהו מגדולתו.

סוגיה ד [כב.]: עדי ראיית החודש

מי שרצה את החדש ואינו יכול להלך – מוליכים אותו על החמור, אפילו במטה. ואם צידה להם, – לוקחין בגדן מקלות. ואם היתה דרך רחוקה – לוקחין בגדס מזונות.

שעל מהלך לילה ויום, מחללי את השבת ויוצאין לעדות החדש, שנאמר: "אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדם".

אב ובנו שראו את החדש – ילכו. לא שמצטרפין זה עם זה, אלא שאם יפסל אחד מהן – יצטרף השני עם אחר. **רבי שמעון** אומר: אב ובנו וכל הקרובין כשרין לעדות החדש. אמר **רבי יוסי**: מעשה בטוביה **הרופא** שראה את החדש בירושלים, הוא ובנו ועבדו משוחרר, וקבלו הכהנים אותו ואת בנו ופסלו את עבדו. וכשבאו לפני בית דין – קבלו אותו ואת עבדו, ופסלו את בנו.

אלו הן הפסולים: המשחק בקוביא, ומלוי ברבית, ומפריחי יונים, וסוחרים שביעית, ועבדים. זה הכלל: כל עדות שאין האשה כשירה לה, אף הן אינן כשירין לה.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
קרובים ופסולים בעדות החודש	ואלו הן הפסולים	גזלן של דבריהם	עדות שאין האשה כשרה לה	עדות אשה	מוליכין אותו	מחללי את השבת

תמצית הסוגיה: הסוגיה עוסקת בכשרות עדי קידוש החודש.

פותחים בקרובים ופסולים שראו את החודש, וחותמים בחילול שבת על קידוש החודש. השאלה הגדולה היא התאמת דיני עדות החודש לשאר העדויות.

במרכז הסוגיה באו דיני 'גזלן דדבריהם', ודברי רב אשי שהגזלן מדברי חכמים כשר לעדות אשה.

סיום הסוגיה מחדד, שהעדויות הזו איננה ככל העדויות, ואם שאר העדויות לא ניתנות בשבת, הרי שזוהי עדות מיוחדת בכך, שאפילו מחללים עליה את השבת. מתוך כך, בתחילת הסוגיה רבי שמעון פוסק

שהקרובים כשרים לעדות החודש, והכהנים העדיפו לקבל קרובים ולא לקבל עבד משוחרר, שכן עדות החודש היא עדות מיוחסת שקשורה למעלת עם ישראל.

עם זאת, חכמים פוסקים שהקרובים פסולים לעדות החודש, והובאו גם הגזלנים מדבריהם בכלל 'אלו הן הפסולים'. ומכאן, שיש לפסול לעדות החודש כל מי שאינו כשר לעדות, ועל אף שעדות החודש שונה משאר העדויות, היא לא כמו 'עדות אשה' שרק מבררת את המציאות, אלא עדי החודש הם ככל העדים היוצרים מציאות בעדותם.

[א. קרובים שראו את החודש]

[משנה: אב ובנו שראו את החודש – ילכו. לא שמצטרפין זה עם זה, אלא שאם יפסל אחד מהן – יצטרף השני עם אחר. רבי שמעון אומר: אב ובנו וכל הקרובין כשרין לעדות החודש. אמר רבי יוסי: מעשה בטוביה הרופא שראה את החודש בירושלים, הוא ובנו ועבדו משוחרר, וקבלו הפהנים אותו ואת בנו ופסלו את עבדו. וכשבאו לפני בית דין – קבלו אותו ואת עבדו, ופסלו את בנו].

גמ' אמר רבי לוי: מאי טעמא דרבי שמעון, דכתיב: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר. החודש הזה לכם" – עדות זו תהא כשרה בכם. ורבנן? עדות זו תהא מסורה לכם.

אמר רבי יוסי מעשה בטוביה הרופא כו'. אמר רב חנן בר רבא: הלכתא כרבי שמעון.

אמר ליה רב הונא לרב חנן בר רבא: רבי יוסי ומעשה, ואת אמרת הלכתא כרבי שמעון? אמר לו: והא זמנין סגיאיין אמרית קמיה דרב הלכתא כרבי שמעון ולא אמר לי ולא מידי! אמר ליה: היכי תניית? אמר ליה: אפכא. אמר ליה: משום הכי לא אמר לך ולא מידי.

אמר טבי בריה דמרי טבי אמר מר עוקבא אמר שמואל: הלכתא כרבי שמעון.

[ב. פסולים מדרבנן]

[משנה: אלו הן הפסולין: המשחך בקוביא, ומלגי ברבית, ומפריחי יונים, וסוחר שביעית, ונעבדים. זה הכלל: כל עדות שאין האשה כשירה לה, אף הן אינן כשירין לה].

[ג-ד-ה. כשרות גזלן של דבריהם לעדות אשה]

גמ'. הא אשה כשירה לה – אף הן כשירין לה.

אמר **רב אשי**: זאת אומרת, גזלן דדבריהם כשירין לעדות אשה.

[ו. מוליכים אותו ולוקחים בידם מקלות ומזונות]

[משנה: מי שראא את החדש ואינו יכול להלך – מוליכים אותו על החמור, אפילו במטה. ואם צודה להם, – לוקחין בידן מקלות. ואם היטה דרך רחוקה – לוקחין בידם מזונות].

[ז. מחללים את השבת]

[משנה: שעל מהלך לילה ויום, מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש, שנאמר: "אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדים"].

הדרו עלך ארבעה ראשי שנים

פרק שני

סוגיה ה [כב.-כג.]: מעידים על החודש

אם אינן מכירין אותו –
 בראשונה היו מקבלין עדות החדש מקל
 אדם. משקלקלו הבייתוסים, התקינו
 שלא יחו מקבלין אלא מן המכירין.
 משלחין עמו אחר להעידו.

בראשונה היו משיאין משואות.
 משקלקלו הכותים, התקינו שיהו
 שלוחין יוצאין.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
אם אינן מכירין אותו	משלחין עמו אחר	קדשה לירחא במערבא	מילתא דעבידא לאגלוי	בא אחד בסוף העולם	משקלקלו הבייתוסים	משקלקלו הכותים

תמצית הסוגיה: הסוגיה דנה על נאמנות העדים שבאים לקדש את החודש ועל האופן שבו הודיעו על קידוש החודש.

ראשית הסוגיה הוא על כך שאנו מאמינים לעדים רק כאשר יש עדות על נאמנותם, ואילו סיום הסוגיה הוא על כך שבתחילה היו מקבלים עדות החודש מכל אדם, ורק משקלקלו הבייתוסים התקינו שיהיו מקבלים את העדות רק מן המכירים, ועל כך שבתחילה היו משיאין משואות והתקינו שיהיו השלוחים יוצאים.

במרכז הסוגיה מביאה הגמרא, שבדבר שעתיד להתגלות כלל אין צורך בשני עדים. ולפיכך, עדות על כך שהתקבלה העדות איננה כשאר העדויות, אלא זו עדות על המציאות, ולא משקרים בה אנשים.

[א. אם אינן מכירין אותו]

[משנה: אם אינן מכירין אותו –].

גמ'. מאי אחר? חד,

[כב, ב] וחד מי מהימין?! והתנא: מעשה שבא הוא ועדיו עמו להעיד עליו! אמר רב פפא: מאי "אחר" – זוג אחר.

הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי – "אם אינן מכירין אותו", מאי "אותו"? אילימא "אותו" חד – וחד מי מהימין? "משפט" כתיב ביה. אלא מאי "אותו" – אותו הדין, הכי נמי: מאי "אחר" – זוג אחר.

[ב. משלחין עמו אחר]

[משנה: משלחין עמו אחר להעידו].

וחד לא מהימין? והתנא: מעשה ברבי נהוראי שהלך אצל העד להעיד עליו בשבת באושא! אמרי: רבי נהוראי שהדא אחרנא הנה בהדיה, והא דלא חשיב ליה – משום כבודו של רבי נהוראי.

רב אשי אמר: רבי נהוראי שהדא אחרנא הנה באושא, ואזל רבי נהוראי לאצטרופי בהדיה.

אי הכי, מאי למימרא? מהו דתימא: מספיקא לא מחללינן שבתא, קא משמע לן.

[ג-ד-ה. מילתא דעבידא לאגלוי]

כי אתא עולא, אמר: קדשוה לנרחא במערבא.

אמר רב כהנא: לא מיבעיא עולא, דגברא רבה הוא, דמהימין. אלא אפילו איניש דעלמא נמי מהימין. מאי טעמא? כל מילתא דעבידא לאגלוי – לא משקרי בה אינשי.

תנא נמי הכי: בא אחד בסוף העולם ואמר קדשו בית דין את החדש – נאמן.

[ו. משקלקלו הבייתוסים]

[משנה: בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם. משקלקלו הבייתוסים, התקינו שלא יחו מקבלין אלא מן המכירין].

בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם וכיו.

תנו רבנן: מה קלקול קלקלו הבייתוסין? פעם אחת בקשו בייתוסין להטעות את חכמים, שָׁכְרוּ שְׁנֵי בְנֵי אָדָם בָּאַרְבַּע מאות זוז, אחד משלנו, ואחד משלהם. שָׁלְחָם – העיד עדותו ויצא. שָׁלְנוּ, אָמְרוּ לוֹ: אָמור כיצד ראית את הלבנה! אָמַר לָהֶם: עוֹלָה הֵייתִי בְּמַעֲלָה אֲדוּמִים, וּרְאִיתִי שֶׁהוּא רְבוּץ בֵּין שְׁנֵי סֻלְעִים, רָאשׁוֹ דּוֹמָה לְעֵגֶל, אֲזָנָיו דּוֹמִין לְגָדִי, קַרְנָיו דּוֹמוֹת לְצִבִּי, וְזָנְבוֹ מוֹנַחַת לוֹ בֵּין גְּרִכּוֹתָיו, וְהַצָּצִי בּוֹ וְנִרְתַּעְתִּי וְנִפְלַתִּי לְאַחֲרָי. ואם אין אתם מאמינים לי – הֲרִי מֵאתִים זוז צְרוּרִין לִי בְּסָדִינִי. אָמְרוּ לוֹ: מִי הִזְקִיקָךְ לָכֵךְ? אָמַר לָהֶם: שָׁמַעְתִּי שֶׁבִקְשׁוּ בִּייתוּסִים לְהַטְעוֹת אֶת חֲכָמִים, אָמַרְתִּי: אֵלֶּךְ אָנִי וְאוֹדִיעַ לָהֶם, שָׁמָּה נְבוֹאוֹ בְּנֵי אָדָם שָׁאִינָם מִהוֹגְנִין וְנִטְעוּ אֶת חֲכָמִים. אָמְרוּ לוֹ: מֵאתִים זוז – נִתְּנִין לָךְ בְּמַתָּנָה, וְהַשׁוֹכֵרָךְ יִמְתַּח עַל הַעֲמוּד. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יְהוּ מְקַבְּלִין אֶלָּא מִן הַמַּכִּירִין.

[ז. משקלקלו הכותים]

[משנה: בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ מְשִׁיאִין מְשׁוּאוֹת. מְשַׁקְלְלוּ חֲכוּתִים, הִתְקִינוּ שְׁיָהוּ שְׁלוּחִין יוֹצְאִין].

גְּמ'. מאי משמע ד"משיאין" לישנא דיקוד הוא? דכתיב: "וַיִּשְׁאַם דָּוִד וְאַנְשֵׁיוֹ", וּמִתְרַגְּמִין: וְאוֹקְדִין דָּוִד.

תנו רבנן: אין משיאין משואות אלא על החדש שֶׁנֶּרְאָה בְּזִמְנוֹ לְקַדְּשׁוֹ. ואימתי משיאין – לָאוֹר עֵיבוּרוֹ.

לְמִימְרָא דְאַחֲסָר עֲבָדִין, אֲמַלָּא לָא עֲבָדִין. מאי טעמא? אָמַר רַבִּי זִירָא: גְּזִירָה מְשׁוּם רֹאשׁ חֹדֶשׁ חֲסָר שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּעֶרְבִי שֶׁבֶת. אימתי עבדי – בְּאַפּוֹקִי שֶׁבֶתָא. דְּאִי אֲמַרְתָּ נַעֲבִיד נְמִי אֲמַלָּא – אֲתוּ [כג, א] לְמִיטְעִי, אָמְרִי: הָאִי חֲסָר הוּא, וְהָאִי דְּלָא עֲבִיד מֵאֲתָמוּל, מְשׁוּם דְּלָא אֲפָשָׁר. אוּ דְלָמָּא מְלָא הוּא, וּבְזִמְנוֹ עֲבָדוּ.

וְלִיעֲבִיד בֵּין אֲמַלָּא בֵּין אַחֲסָר, וְכִי מְקַלַּע רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּעֶרְבִי שֶׁבֶת לָא לִיעֲבִיד כָּלֵל. וְכִינּוּ דְלָא עֲבָדִין מוֹצְאֵי שֶׁבֶת וְעֲבָדִין אֲמַלָּא – מִידַּע דְּעִי דְחֲסָר הוּא! אֲפִילוּ כִּי אֲתוּ לְמִיטְעִי, אָמְרִי: הָאִי מְלָא הוּא, וְהָאִי דְלָא עֲבָדִי – אִיתְּנוּסִי הוּא דְאִיתְּנוּסִי.

וְלִיעֲבִיד אֲמַלָּא, וְלָא לִיעֲבִיד אַחֲסָר כָּלֵל! אָמַר אַבְיִי: מְשׁוּם בִּיטוּל מְלָאכָה לְעַם שְׁנֵי זְמַיִם.

סוגיה ו [כג.-כג:]: כיצד היו משיאין משואות

ומאיין היו משיאין משואות? מהר המשקה לסרסבא, ומסרסבא לגרופינא, ומגרופינא לחנוורו, ומחנוורו לבית בלתיין.

ומבית בלתיין לא זזו משם, אלא מוליך ומביא ומעלה ומוריד עד שקה רואה כל הגולה לפניו כמדורת האש.

כיצד היו משיאין משואות? מביאין כלונסאות של ארז ארופין, וקנים, ועצי שקן, ונעורת של פשתן. וכורד במשיחה ועולה לראש הקר ומצית בהן את האור.

ומוליך ומביא ומעלה ומוריד, עד שהוא רואה את חבירו שהוא עושה כן בראש הקר השני, וכן בראש הקר השלישי.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
כיצד היו משיאין משואות	מוליך ומביא ומעלה ומוריד	מיני ארזים	בורני מדולה	לומדי התורה	מאיין היו משיאין משואות	כל הגולה כמדורת אש

תמצית הסוגיה: הסוגיה דנה על האופן בו הודיעו 'בראשונה' על קידוש החודש – משיאין משואות.

בתחילה הגמרא מסבירה כיצד הודיעו בדרך זו על ראש חודש, ובסוף היא עוסקת בדרך בה היו משיאין משואות. למעשה, סוגיה זו היא 'היסטורית', שכן לאחר שהתקינו שיהו שלוחים יוצאים, אין משמעות למסלול המשואות. ובכל זאת, נראה שבמרכז הסוגיה ניתן לנו הסבר ל'התרפקות' זו על העבר.

במרכז הסוגיה באו הסברים על העושר הגדול שהיה בירושלים, ומתוך כך מדברים על תלמידי החכמים שבה, למה הם דומים, ושאין להם תמורה. נראה, כי האש דרכה מודיעים על קידוש החודש היא האש של תלמידי החכמים יודעי הבינה לעתים.

[א. כיצד היו משיאין משואות]

משנה: כיצד היו משיאין משואות? מביאין כלונסאות של ארז ארופין, וקנים, ועצי שקן, ונעורת של פשתן. וכורד במשיחה ועולה לראש הקר ומצית בהן את האור.

[ב. מוליך ומביא ומעלה ומוריד]

[משנה: ומוליך ומביא ומעלה ומוריד, עד שהוא רואה את חבירו שהוא עושה
כן בראש הקר השני, וכן בראש הקר השלישי].

כיצד היו משיאין משואות – מביאין כלונסות כו'.

[ג. מיני ארזים]

אמר רב יהודה, ארבעה מיני ארזים הן: ארז, קתרוס, עץ שמו, וברוש.
קתרוס, אמר רב: אדרא. דבי רבי שילא אמרי: מבליגא, ואמרי לה זו
גולמיש.

ופליגא דרבה בר רב הונא. דאמר רבה בר רב הונא, אמרי בי רב: עשרה מיני
ארזים הם, שנאמר: "אתו במדבר ארז שטה והדס ועץ שמו אשים בערבה
ברוש תדקר ותאשור יחדו". ארז – ארזא, שטה – תורניתא, הדס – אסא, עץ
שמו – אפרסמא, ברוש – ברתא, תדקר – שאגא, תאשור – שוריקנא. הני
שבעה הוו! כי אתא רב דימי, אמר: הוסיפו עליהם אלונים, אלמונים,
אלמוגין. אלונים – בוטמי, אלמונים – בלוטי, אלמוגין – פסיתא. איכא
דאמרי: ארונים, ערמונים, אלמוגין. ארונים – ערי, ערמונים – דולבי,
אלמוגין – פסיתא.

[ד. בורני גדולה]

"וצי אדיר לא יעברנו" – אמר רב: זו בורני גדולה. היכי עבדי? מייתו שית
אלפי גברי בתריסר ירחי שתא, ואמרי לה תריסר אלפי גברי בשיתא ירחי
שתא, וטעמי לה חלא עד דשכנא. ונחית בר אמוראי וקטר אטוני דכיתנא
בכסיתא, וקטר להו בספינתא. ונטלי חלא ושוו לבראי, וכמה דמדלגא –
עקרא ומתנא. ומחליף על חד תרין בכספא.

תלת פרוותא הניין: תרתי בי רומאי וחדא דבי פרסאי. דבי רומאי מסקן
פסיתא, דבי פרסאי מסקן מרגניתא, ומסקרייא: פרוותא דמשמהיג.

אמר רבי יוחנן: כל שיטה ושיטה שנטלו גוים מירושלים, עתיד הקדוש ברוך
הוא להחזירן לה, שנאמר: "אתו במדבר ארז שטה", ואין מדבר אלא
ירושלים, שנאמר: "ציון מדבר היתה וגו'".

[ה. הדס במדבר]

ואמר רבי יוחנן: כל הלומד תורה ואינו מלמדה, דומה להדס במדבר.
איכא דאמרי: כל הלומד תורה ומלמדה במקום שאין תלמידי חכמים –
דומה להדס במדבר, דחביב.

ואמר רבי יוחנן: אוי להם לגוים, שאין להם תפילה, שנאמר: "תחת הנחשת
אביא זקב ותחת הברזל אביא כסף ותחת העצים נחשת ותחת האבנים
ברזל". תחת רבי עקיבא וחביריו מאי מביאין! ועליהם הוא אומר: "ונקיתי
דמם לא נקיתי".

[ו. ומאין היו משיאין משואות]

[משנה: ומאין היו משיאין משואות? מהר המשחה לסרטבא, ומסרטבא
לגורפינא, ומגורפינא לחנוך, ומחנוך לבית בלתי].
ומאין היו משיאין משואות כו' ומבית בלתי.

[ז. כל הגולה כמדורת אש]

ומבית בלתי לא זזו משם, אלא מוליך ומביא ומעלה ומוריד עד שהיה רואה
כל הגולה לפניו כמדורת אש].
מאי בית בלתי? אמר רב: [כג, ב] זו בירם.
מאי גולה? אמר רב יוסף: זו פומבדיתא.
מאי כמדורת האש? תנא: כל אחד ואחד נוטל אבוקה ביזו ועולה לראש גגו.

תנא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף חרים וכייר וגדר וחברותיה. איכא
דאמרי: ביני וביני הוו קיימי. איכא דאמרי: להך גיסא דאריך ישאל הו
קיימי. מר חשיב דהאי גיסא, ומר חשיב דהאי גיסא.
אמר רבי יוחנן: בין כל אחת ואחת שמונה פרסאות.

כִּמָּה הָיוּ לָהּ? תִּלְתֵּין וְתַרְתֵּין, וְהָאֵי דִּנְא טוּבָא הָיוּ! אָמַר אַבְיִי : אֲסִתְּוּמִי
 אֲסִתְּוּם לָהּ דְּרַבִּי. דְּכִתִּיב : "לָכֵן הִנֵּנִי שָׁךְ אֶת דְּרַכְךָ בְּסִירִים", רַב נַחֲמָן בְּר
 יִצְחָק אָמַר מִהֲבָא, דְּכִתִּיב : "נִתִּיבוֹתִי עֹנָה".

סוגיה ז [כג:-כד:] בית דין וקידוש החודש

ראש בית דין אומר: "מקודש", וכל העם עונין אחריו: "מקודש מקודש". בין שנראה בזמנו, בין שלא נראה בזמנו – מקדשין אותו. **רבי אלעזר ברבי צדוק** אומר: אם לא נראה בזמנו – אין מקדשין אותו, שגבר קידשוהו שמים.

דמות צורות לבנה היו לו **לרבן גמליאל** בטבלא ובכותל בצלגיתו, שבהן מראה את ההדיטות, ואומר: הנה ראתי או כנה.

חצר גדולה היתה בירושלים ובית יעזק היתה נקראת, ולשם כל העדים מתכנסין. ובית דין בודקין אותם שם. וסעודות גדולות עושין להם, בשביל שיהיו רגילין לבא. בראשונה לא היו זיון משם כל היום. התקין **רבן גמליאל הזקן** שיהיו מהלכין אלפים אמה לכל רוח. ולא אלו בלבד, אלא אף חכמה הבאה לילד, והבא להציל מן הדליקה ומן הגייס ומן הנקה ומן המפולת – הרי אלו פאנשי העיר, ויש להם אלפים לכל רוח.

פיצד בודקין את העדים? זוג שפא ראשון – בודקין אותו ראשון. ומכניסין את הגדול שבהן, ואומרים לו, אמור פיצד ראת את הלבנה: לפני החמה, או לאחר החמה? לצפונה, או לדרומה? כמה הנה גבוה, ולאין הנה נוטה, וכמה הנה רחב. אם אמר לפני החמה – לא אמר כלום. ואחר כך היו מכניסין את השני ובודקין אותו. אם נמצאו דבריהם מכוונים – עדותן קיימת. ושאר כל ההוגות, שואלין אותן ראשי דברים. לא שהיו צריכים להם, אלא כדי שלא יצאו בפחי נפש, בשביל שיהיו רגילים לבוא.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
כל העדים מתכנסים	כיצד בודקין את העדים?	סתירה בעדות החודש	אין מעידין על חציו	ראינתו ושוב לא ראינתו	קידוש החודש וכל העם אומרים מקדש	דמות צורות לבנות היו לרבן גמליאל

תמצית הסוגיה : הסוגיה עוסקת בבית הדין שמקבל עדות החודש.

בחלק הראשון של הסוגיה מסופר על המקום בו בודקים את העדים ועל הבדיקה של העדים על ידי בית הדין, ובחלק השני על קבלת העדות וקידוש החודש.

עד כמה עדות החודש היא עדות ככל העדויות? או שמא אנו סומכים על חשבון בית הדין והעדות רק נלווית לחשבון? במרכז הסוגיה באו שלשה דיונים שמתוכם אפשר לענות על שאלה זו.

קודם כל, דנה הברייתא על סתירה בין העדים בעדות החודש, מתי עדותם קיימת ומתי היא בטלה. לאחר מכן מובאת ברייתא שהעדות צריכה להיות שלימה ואין מעידים על חצי ירח. בסוף מובאת ברייתא על ראייה שהובילה להתבוננות העדים במה שהם ראו, ואז הם לא ראו.

אם כן, עדות החודש היא עדות ככל העדויות. זו צריכה להיות עדות מלאה, עם כוונה להעיד, ועדות שלא יהיו בה סתירות מהותיות.

[א. כל העדים מתכנסים]

[משנה: חצר גדולה היתה בירושלים ובית יעזק היתה נקראת, ולשם כל העדים מתכנסין. ובית דין בודקין אותם שם. וסעודות גדולות עושין להם, בשביל שיהיו רגילין לבא. בראשונה לא היו זזין משם כל היום. התקין רבן גמליאל הזקן שיהיו מהלכין אלפים אמה לכל רוח. ולא אלו בלבד, אלא אף חכמה הבאה לילד, והבא להציל מן הדליקה ומן הצניס ומן הנזק ומן המפולת – הרי אלו פאנשי העיר, ויש להם אלפים לכל רוח].

גמ'. איבערנא להו: "בית יעזק" תנן, או "בית זק" תנן? "בית יעזק" תנן – לישנא מעלמא הוא, דכתביב: "ויעזקהו ויסקלהו", או דלמא "בית זק" תנן – לישנא דצערא הוא, דכתביב: "והוא אסור באזיקים"? אמר אבבי, תא שמע: סעודות גדולות היו עושין להם שם, כדי שיהיו רגילים לבוא. דלמא תרתיהו עבדי בהו.

[ב. כיצד בודקים את העדים?]

[משנה: כיצד בודקין את העדים? זוג שבא ראשון – בודקין אותו ראשון. ומכניסין את הגדול שבהן, ואומרין לו, אמור כיצד ראית את הלכנה: לפני החמה, או לאחר החמה? לצפונה, או לדרומה? כמה הנה גבוה, ולאנן הנה

נוטה, וכמה היה רחב. אם אמר לפני החמה – לא אמר כלום. ואחר כך היו מכניסין את השני ובודקין אותו. אם נמצאו דבריהם מכוונים – עדותן קיימת. ושאר כל הזוגות, שואלין אותן ראשי דברים. לא שהיו צריכים להם, אלא כדי שלא יצאו בפחי נפש, בשביל שהיו רגילים לבוא.

גמ'. היינו לפני החמה, היינו לצפונה; היינו לאחר החמה, היינו לדרומה! אמר אביי: פגימתה – לפני החמה, או לאחר החמה?

אם אמר לפני החמה – לא אמר כלום. דאמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: "המשל ופחד עמו עושה שלום במוקמי", מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה, ולא פגימתה של קשת. פגימתה של לבנה – דחלשה דעתה. פגימתה של קשת – דלא לימרו עובדי החמה [כד, א] גירי קא משדדיא.

כמה היה גבוה, ולאין היה נוטה כו'. תנא חדא: לצפונה – דבריו קיימין, לדרומה – לא אמר כלום. והתנא איפכא: לדרומה – דבריו קיימין, לצפונה – לא אמר כלום. לא קשיא: כאן, בימות החמה. כאן, בימות הגשמים.

[ג. סתירה בעדות החודש]

תנו רבנן: אחד אומר גבוה שתי מרדעות, ואחד אומר שלש – עדותן קיימת. אחד אומר שלש, ואחד אומר חמש – עדותן בטילה. אבל מצטרפין לעדות אחרת.

[ד. אין מעידין על חציו]

תנו רבנן: ראיוהו במים, ראיוהו בעששית, ראיוהו בפעבים – אין מעידין עליו. חציו במים, חציו בפעבים, חציו בעששית – אין מעידין עליו.

השתא כולו אמרת לא, חציו מבפני! אלא הכי קאמר: חציו במים חציו ברקיע, חציו בפעבים חציו ברקיע, חציו בעששית חציו ברקיע – אין מעידין.

[ה. ראיוהו ושוב לא ראיוהו]

תנו רבנן: ראיוהו ושוב לא ראיוהו – אין מעידין עליו.

כָּל הָכִי חָזוּ לָהּ וְאֶזְלִי! אָמַר אַבְיִי, הָכִי קָאָמַר: רְאִינוּהוּ מְאָלִינוּ, וְשָׁבְנוּ לְרֹאשׁוֹ מִדַּעְתָּנוּ, וְלֹא רְאִינוּהוּ – אֵין מַעֲדִין עָלָיו, מֵאִי טַעְמָא – אֵימֹר כּוֹבֵיתָא דַּעֲיבָא בְּעַלְמָא הוּא דַּחְזִי.

[ו. קידוש החודש]

[משנה: ראש בית דין אומר: "מקודש", וְכָל הָעָם עוֹנִין אַחֲרָיו: "מקודש מקודש".]

בֵּין שְׁנֵי נְרָאָה בְּזִמְנוֹ, בֵּין שְׁלֹא נְרָאָה בְּזִמְנוֹ – מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ. **רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק** אוֹמַר: אִם לֹא נְרָאָה בְּזִמְנוֹ – אֵין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, שֶׁכָּבֶר קִידְשׁוֹהוּ שְׁמִים].

גַּמְ'. ראש בית דין וכו'. מְנַהֲגִי מִיָּלִי? אָמַר **רַבִּי חִינְיָא בְּרַי גַּמְדָּא אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן שְׁאוּל אָמַר רַבִּי:** אָמַר קָרָא "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה'" – מִכָּאן שְׁרָאשׁ בֵּית דִּין אוֹמַר "מקודש".

וְכָל הָעָם עוֹנִין אַחֲרָיו "מקודש מקודש". מְנַלְן? אָמַר **רַב פִּפְא:** אָמַר קָרָא "אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אוֹתָם", קָרִי בִיה אֲתָם. **רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק** אָמַר: "אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי", הֵם יֵאמְרוּ מוֹעֲדִי.

"מקודש מקודש" תְּרִי זִימְנֵי לָמָּה לִי? דְּכַתִּיב: "מִקְרָאֵי קוֹדֶשׁ".

רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמַר: אִם לֹא נְרָאָה בְּזִמְנוֹ – אֵין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ.

תְּנִינָא, פְּלִימוֹ אוֹמַר: בְּזִמְנוֹ – אֵין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, שְׁלֹא בְּזִמְנוֹ – מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ. **רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** אוֹמַר: בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ אֵין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, שְׁנֵי אָמַר: "וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים" – שְׁנִים אֲתָהּ מְקַדֵּשׁ, וְאִי אֲתָהּ מְקַדֵּשׁ חֲדָשִׁים.

אָמַר **רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:** הִלְכָּה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק. אָמַר אַבְיִי, אִי אֶנּוּ נָמִי תְּנִינָא: רְאוּהוּ בֵּית דִּין וְכָל יִשְׂרָאֵל, נְחָקְרוּ הַעֲדִים וְלֹא הִסְפִּיקוּ לומר "מקודש" עַד שֶׁחֲשִׁיכָה – הָרִי זֶה מְעוּבָר. מְעוּבָר – אֵין, מְקוּדֵשׁ – לֹא. מְעוּבָר אֵינְטְרִיקָא לִיה, סִלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא: הוּאִיל וְרְאוּהוּ בֵּית דִּין וְכָל יִשְׂרָאֵל, אֵיפְרָסְמָא וְלֹא לֵיעָבְרוּהּ, קָא מְשַׁמַּע לֵן.

[ז]. דמות צורות לבנה היו לו לרבן גמליאל]

[משנה: דמות צורות לבנה היו לו לרבן גמליאל בטבלא ובכותל בעלייתו, שבהן מראה את ההדיוטות, ואומר: הכזה ראית או כזה.

גמ'. ומי שרי? והכתיב: "לא תעשון אתי" – לא תעשון כדמות שמשיי. אמר **אבוי:** לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן, כדתנא: לא יעשה אדם בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר כנגד עזרה, שלחן כנגד שלחן, מנורה כנגד מנורה. אבל עושה [כד, ב] של חמשה ושל ששה ושל שמונה. ושל שבעה – לא יעשה, אפילו של שאר מיני מתכות. **רבי יוסי בר יהודה** אומר: אף של עץ לא יעשה, כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי. אמרו לו: משם ראיה!! שפודין של ברזל היו וחיפוס בבעץ. העשירו – עשאוים של כסף, חזרו העשירו – עשאוים של זהב.

ושמשין שאי אפשר לעשות כמותן מי שרי? והתנא: "לא תעשון אתי" – לא תעשון כדמות שמשיי הממששין לפני בפרום! אמר **אבוי:** לא אסרה תורה אלא דמות ארבעה פנים בהדי הדדי. אלא מעתה פרוץ אדם לחודיה תשתרי: אלמה תנא: כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם! אמר **רב הונא בריה דרב אידי:** מפרקיה דאבוי שמיעא לי: "לא תעשון אתי" – לא תעשון אותי. ושאך שמשין מי שרי? והא תנא "לא תעשון אתי" – לא תעשון כדמות שמשיי הממששין לפני בפרום, כגון אופנים ושרפים וחות הקודש ומלאכי השרת! אמר **אבוי:** לא אסרה תורה אלא שמשין שבמזרח העליון. ושבמזרח התחתון מי שרי? והתנא: "אשר בשמים" – לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות, "ממעל" – לרבות מלאכי השרת! כי תנא ההיא – לעבדם. אי לעבדם, אפילו שלשול קטן נמי! אין הכי נמי, דתנא: "אשר בארץ" – לרבות הרים וגבעות ימים ונהרות אפיקים וגאיות, "מתחת" – לרבות שלשול קטן.

ועשייה גרידתא מי שרי? והתנא: "לא תעשון אתי" – לא תעשון כדמות שמשיי הממששין לפני, כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות. שאני רבן גמליאל, דאחרים עשו לו.

והא **רב יהודה**, דאחרים עשו לו, ואמר ליה **שמואל לרב יהודה:** שינא, סמי עיניה דדין! התם, חותמו בולט הנה, ומשום השדא. כדתנא: טבעת, חותמו בולט – אסור להניחה ומותר לחתום בה. חותמו שוקע – מותר להניחה ואסור לחתום בה.

ומי חיישין לחשדא? והא ההיא בי כנישתא דשא וייתיב בנהרדעא, דהנה ביה אנדרטא, והו' עיילי **רב ושמואל ואבבה דשמואל ולוי** ומצלו התם, ולא חיישי

לְחַשְׁדָּא! רַבִּים שְׂאֵנִי. וְהָא רַבָּן גַּמְלִיאֵל יָחִיד הוּא? כִּיּוֹן דְּנָשִׂיא הוּא – שְׂכִיחִי רַבִּים גַּבִּיה.

אִיבָעִית אִימָא: דְּפָרְקִים הָוָה.

וְאִיבָעִית אִימָא: לְהַתְלִימָא עָבֵד, וּכְתִיב: "לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת" – אֲבָל אַתָּה לָמַד לְהַבִּין וּלְהוֹרוֹת.

סוגיה ח [כד:-כה:] רבן גמליאל בנשיאותו

שָׁלַח לוֹ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: גּוֹזְרִנִּי עֲלֶיךָ שְׁתָּבֵא
אֶצְלִי בְּמִקְלָךְ וּבִמְעוּתֶיךָ בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים
שָׁחַל לְהֵיטֵב בְּחֻשְׁבּוֹנָךְ.

הֵלֵךְ וּמָצָאוּ רַבִּי עֲקִיבָא מֵיָצָר, אָמַר לוֹ:
יֵשׁ לִי לְלִמּוּד שָׁכַל מִה שֶׁעָשָׂה רַבֵּן גַּמְלִיאֵל
עֲשִׂיוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי
קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם", בֵּין בְּזִמְנֹן בֵּין
שְׁלֹשׁ בְּזִמְנֹן – אֵין לִי מוֹעֲדוֹת אֶלָּא אֵלוֹ.

בָּא לוֹ אֶצֶל רַבִּי דֹּסָא בֶן הוֹרְפִינְס, אָמַר
לוֹ: אִם בָּאִין אָנּוּ לְדוֹן אַחֵר בֵּית דִּינֹן שֶׁל
רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, צְרִיכִין אָנּוּ לְדוֹן אַחֵר כֹּל
בֵּית דִּין וּבֵית דִּין שֶׁעֲמַד מִימּוֹת מֹשֶׁה וְעַד
עַכְשָׁיו. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּעַל מֹשֶׁה וַאֲהֲרֹן גָּדַב
וְאַבְיָהוּא וְשִׁבְעִים מְזֻקְנֵי יִשְׂרָאֵל", וְלָמָּה
לֹא נִתְפָּרְשׁוּ שְׁמוֹתֵן שֶׁל זֻקְנִים? אֶלָּא
לְלַמֵּד שָׁכַל שְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשָׁה שְׁעָמְדוֹ בֵּית דִּין
עַל יִשְׂרָאֵל – הֲרִי הוּא כְּבֵית דִּינֹן שֶׁל
מֹשֶׁה.

נָטַל מִקְלוֹ וּמְעוּתָיו בִּידּוֹ, וְהֵלֵךְ לִיבְנָה
אֶצֶל רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בַּיּוֹם שֶׁחָל יוֹם
הַכְּפוּרִים לְהֵיטֵב בְּחֻשְׁבּוֹנוֹ. עָמַד רַבֵּן
גַּמְלִיאֵל וַיִּנָּשֶׁקוּ עַל רֹאשׁוֹ, אָמַר לוֹ: בּוֹא
בְּשָׁלוֹם רַבִּי וְתִלְמִידִי! רַבִּי – בְּחֻקְמָה,
וְתִלְמִידִי – שְׁקוּבֶלֶת אֶת דְּבָרִי.

מַעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ: רָאִינוּהוּ
שְׁחָרִית בְּמִזְרַח, [כה, א] וְעָרְבִית בְּמַעְרָב.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: עַדִּי שָׁקָר הֵם.
כְּשֶׁבָּאוּ לִיבְנָה קִיבְלוּ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל.

וְעוֹד, בָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ: רָאִינוּהוּ בְּזִמְנוֹ,
וּבְלִיל עֵיבוּרוֹ לֹא נִרְאָה, וְקִיבְלוּ רַבֵּן
גַּמְלִיאֵל. אָמַר רַבִּי דֹּסָא בֶן הוֹרְפִינְס:
עַדִּי שָׁקָר הוּא, הֵיאָדָּה מַעֲיָדִים עַל הָאִשָּׁה
שֶׁיָּלְדָה וְלִמְחַר כְּרִיסָה בֵּין שִׁנְיָה? אָמַר לוֹ
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: רֹאֶה אֲנִי אֶת דְּבָרֶיךָ.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
שחרית	ראינוהו	בוקרו	דוד מלך	דמות	כל מה	בא
במזרח	בזמנו	של	ישראל	לבנה	שעשה	בשלוש
וערבית	ובליל	עשרים	חי וקיים	בעשרים	רבן	רבי
במערב	עיברו לא	ותשעה		ותשעה	גמליאל	ותלמידיו
	נראה				עשוי	

תמצית הסוגיה: הסוגיה עוסקת בנשיאותו של רבן גמליאל.

תחילה מובאים שני מעשים בהם קיבל רבן גמליאל את העדים, על אף שהיו תנאים שאמרו שהם עדי

שקר. בסוף המשנה רואים כיצד רבן גמליאל הטיל את מרותו על מי שחלק עליו, וכולם הסכימו שכל מה שעשה רבן גמליאל עשוי.

במרכז הסוגיה מובאים שלש דוגמאות לכך שקידוש החודש איננו רק ראייה טכנית, וצריך לדעת מה אנו רואים כדי לקבוע את החודש. נראה, כי לשון רבי במוקד הסוגיה: 'דוד מלך ישראל חי וקיים' מבטאת עניין זה, שכן לעינינו נראה כאילו הוא אינו, אך מהותו הפנימית קיימת בכך שמקדשים את החודש.

[א. שחרית במזרח וערבית במערב]

[משנה: מַעֲשֵׂה שָׁבָאוּ שְׁנַיִם וְאַמְרוּ: רֹאֵינוּהוּ שְׁחֲרִית בְּמִזְרָח, [כה, א] וְעֶרְבִית בְּמַעֲרָב. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: עַדִּי שֶׁקָּרָה־הֵם. כְּשָׁבָאוּ לִיבְנָה קִיבְּלוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל].

[ב. ראינוהו בזמנו ובלייל עיבורו לא נראה]

[משנה: וְעוֹד, בָּאוּ שְׁנַיִם וְאַמְרוּ: רֹאֵינוּהוּ בְּזִמְנֵנוּ, וּבְלִיל עֵיבוּרוֹ לֹא נִרְאָה, וְקִיבְּלוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל. אָמַר רַבִּי דִּוסָא בֶּן הוֹרְכִינָס: עַדִּי שֶׁקָּרָה־הוּ, הֵיכָא דְּמַעֲרָבִים עַל הָאֲשָׁה שֶׁיִּלְדָה וּלְמַחֲר כְּרִיסָה בֵּין שִׁינֶיהָ? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻעַ: רֹאֵה אֲנִי אֶת דְּבָרֶיךָ].

גמ'. תניא, אמר להם רבן גמליאל לחכמים: כך מקובלני מבית אבי אבא – פעמים שבא בארוכה ופעמים שבא בקצרה.

אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דבי רבי, דכתביב: "עשה גרם למועדים שמש ידע מבואו" – שמש הוא ידע מבואו, גרם לא ידע מבואו.

[ג. בבוקרו של עשרים ותשעה]

רבי חייא חזינא לסיהרא דהנה קאי בצפרא דעשרים ותשעה. שקל קלא פתק ביה, אמר: לאורתא בעינן לקדושי בך, ואת קיימת חכא? זיל איפסי.

[ד. דוד מלך ישראל חי וקיים]

אמר ליה רבי לרבי חייא: זיל לעין טב וקדשיה לירחא, וישלח לי סימנא: "דוד מלך ישראל חי וקיים".

[ה. דמות לבנה בעשרים ותשעה לחודש]

תנו רבנן: פעם אחת נתקשרו שמים בעבים, ונראית דמות לבנה בעשרים ותשעה לחודש. כסבורים העם לומר ראש חדש, ובקשו בית דין לקדשו. אמר להם רבן גמליאל: כך מקובלני מבית אבי אבא – אין חדושה של לבנה פחותה מעשרים ותשעה יום ומחצה ושני שלישי שעה ושבעים ושלשה חלקים. ואותו היום מתה אמו של בן זאב, והספידה רבן גמליאל הספד גדול. לא מפני שראויה לכך, אלא כדי שיזעו העם שלא קידשו בית דין את החדש.

[ו. כל מה שעשה רבן גמליאל עשוי]

[משנה: שלח לו רבן גמליאל: גוזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעוטיך ביום הכפורים שחל להיות בחשבונך.

הלך ומצאו רבי עקיבא מיצר, אמר לו: יש לי ללמוד שכל מה שעשה רבן גמליאל עשוי, שנאמר: "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם", בין בזמן בין שלא בזמן – אין לי מועדות אלא אלו.

בא לו אצל רבי יוסא בן הורפינס, אמר לו: אם באין אנו לדון אחר בית דינו של רבן גמליאל, צריכין אנו לדון אחר כל בית דין ובית דין שעמד מימות משה ועד עכשיו. שנאמר: "ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל", ולמה לא נתפרשו שמותן של זקנים? אלא ללמד שכל שלשה ושלשה שעמדו בית דין על ישראל – הרי הוא כבית דינו של משה].

הלך רבי עקיבא ומצאו מיצר כוי. איבעיא להו: מי מיצר? רבי עקיבא מיצר, או רבי יהושע מיצר? תא שמע, דתנא: הלך רבי עקיבא ומצאו לרבי יהושע כשהוא מיצר, אמר לו: [רבי] מפני מה אתה מיצר? אמר לו: רבי עקיבא, ראוי לו שיפול למטה שנים עשר חדש, ואל יגזור עליו גזירה זו. אמר לו: רבי, תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתי. אמר לו: אומר. אמר לו: הרי הוא אומר "אתם" "אתם" "אתם" שלש פעמים. "אתם" – אפילו שוגגין, "אתם" – אפילו מזידין, "אתם" – אפילו מוטעין. בלשון הזה אמר לו: עקיבא נחמתני, נחמתני.

בא לו אצל רבי דוסא בן הורפינס כו'. תנו רבנן: למה לא נתפרשו שמותם של זקנים הללו? שלא יאמר אדם: פלוני כמשה ואהרן? פלוני כנדב ואביהוא? פלוני כאלדד ומידד? ואומר: "ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן". ואומר: "וישלח ה' את ירובעל ואת בן ואת יפתח ואת שמואל". "ירובעל" – זה גדעון, ולמה נקרא שמו ירובעל – שעשה מריבה עם הבעל. "בן" – זה שמשון, ולמה נקרא שמו בן – דאיתי מדן. יפתח – כמשמעו. [כה, ב] ואומר: "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו", שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם, לומר לך: ירובעל בדורו – כמשה בדורו, בן בדורו – כאהרן בדורו, יפתח בדורו – כשמואל בדורו. ללמדך: שאפילו קל שפסקין ונתמנה פרנס על הצביר – הרי הוא כאביר שבאבירים. ואומר: "ויבאת אל הכהנים הלזים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם", וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו? הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבגמיו. ואומר: "אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה".

[ז. בוא בשלום רבי ותלמידיו]

[משנה: נטל מקלו ומעותיו בידו, והלך ליבנה אצל רבן גמליאל ביום שחל יום הכפורים להיות בחשבונו. עמד רבן גמליאל ונשקו על ראשו, אמר לו: בוא בשלום רבי ותלמידיו! רבי – בחכמה, ותלמידיו – שקבלת את דברי].

נטל מקלו ומעותיו בידו. תנו רבנן: כינו שראה אותו, עמד מכסאו ונשקו על ראשו, אמר לו: שלום עליך רבי ותלמידיו! רבי – שלמדתיני תורה ברבים, ותלמידיו – שאני גוזר עליך גזירה ואתה מקיימה כתלמיד. אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים, קל וחומר קטנים לגדולים.

קל וחומר! חיובא הוא! אלא: מתוך שהגדולים נשמעים לקטנים – נושאין קטנים קל וחומר בעצמן.

הדרו עלך אם אינן מכירים

פרק שלישי

סוגיה ט [כה:-כו.]: בית דין

שופר של ראש השנה של געל פשוט ופני מצופה זהב, ושתי חצוצרות מן הצדדין. שופר מאריך וחצוצרות מקצרות, שמצנות היום בשופר. ובתעניות בשל זכרים כפופין, ופיהן מצופה כסף, ושתי חצוצרות באמצע. שופר מקצר וחצוצרות מאריכות, שמצנות היום בחצוצרות.

שנה היובל לראש השנה לתקיעה ולבכרות. **רבי יהודה** אומר: בראש השנה תוקעין בשל זכרים וביובלות בשל נעלים.

ראוהו בית דין וכל ישראל, נחקרו העדים, ולא הספיקו לומר "מקודש" עד שחשיכה – הרי זה מעובר. ראוהו בית דין בלבד – נעמדו שנים וניעידו בפניהם, ולאמרו: "מקודש מקודש". ראוהו שלשה ויהן בית דין – נעמדו השנים ויושיבו מביריהם אצל הדין, וניעידו בפניהם, ולאמרו: "מקודש מקודש", שאין הדין נאמן על ידי עצמו.

כל השופרות כשרים, חוץ משל פרה – מפני שהיא קרן. אמר **רבי יוסי**: והלא כל השופרות נקראו קרן, שנאמר: במשוד בקרן היובל.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
אמירת "מקודש" על ידי בית דין	כל השופרות כשרים	היו קורין ל...	שאל בבית המדרש	לא היו ידעו רבנו	שופר של ראש השנה ותעניות	ראש השנה ויובל

תמצית הסוגיה: הסוגיה עוסקת באמירת "מקודש" ובתקיעה על ידי בית הדין, בראש חודש, בראש השנה, בתעניות וביובלות.

נעיר קודם כל, שהלומדים מתחילים בדרך כלל את הלימוד של ענייני תקיעת שופר בראש השנה במשנה "כל השופרות כשרים". ואולם, לפי זה קשה, מדוע המשנה הפותחת את הפרק עוסקת בענייני קידוש החודש, והיא איננה נמצאת בפרקים ראשון ושני של המסכת. ובפרט, צריך לעיין בשאלת הפרדת המשנה שלנו מהמשנה בפרק שני: ראש בית דין אומר: "מקודש", וכל העם עוֹנִין אַחֲרָיו: "מקודש מקודש". בין שנקראה בזמנו, בין שלא נקראה בזמנו – מקדשין

אותו. רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: אם לא נראה בזמנו – אין מקדשין אותו, שכן קידשוהו שמים.

עיון במשניות מורה על כך, שהמשניות הפותחות את הפרק אינן על שופר של ראש השנה של כל יחיד ויחיד, אלא על שופר של בית הדין, וכמו שאומרת הברייתא על המשנה שופר של ראש השנה של יעל פשוט ופיו מצופה זהב, ושתי חצוצרות מן הצדדין: במה דברים אמורים – במקדש, אבל בגבולין, מקום שיש חצוצרות – אין שופר, מקום שיש שופר – אין חצוצרות.

כל ראש חודש נזכר בתורה כיום שבו היו תוקעים (במדבר י, י): וּבְיוֹם שְׁמִחְתְּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֳדְשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עֲלִיתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלֵמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן. לפיכך, אחרי שהגדרנו את עדות החודש בפרק הראשון והשני באה המשנה שלנו ואומרת, שבאמת אין ראש חודש תלוי דווקא בעדות או במציאות, אלא באמירת 'מקודש' על ידי בית הדין, ואם ראוהו בית דין וכל ישראל, נחקרו העדים, ולא הספיקו לומר "מקודש" עד שחשיכה – הרי זה מעובר.

כאשר מבינים כך את המשנה ברור מדוע היא קשורה לשופר, והחלק הראשון של הסוגיה הוא על אמירת 'מקודש' על ידי בית דין, ועל 'כל השופרות כשרים'. החלק השני של הסוגיה הוא על ימים נוספים בהם תקעו בשופר ובחצוצרות – ראש השנה, תעניות ויובל.

במרכז הסוגיה הגמרא מביאה דוגמאות ללשון שלא מבינים אותה, וכמו שנאמר על השופר בתהילים (פא, ד-ו): תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר, בַּכֶּסֶה לְיוֹם חֲגֵנוּ ... שְׁפֹת לֹא יִדְעָתִי אֲשַׁמֶּע. נראה, כי הדוגמאות הללו מצביעות על דרכים שונות בהן ניתן להבין את מה שלא מבינים. לפעמים הולכים לכרכי הים, לפעמים שואלים בבית

המדרש, ולפעמים שומעים כיצד אנשים קוראים לזה.
כך מנסים גם אנו להבין את קול השופר.

[א. אמירת "מקודש" על ידי בית דין]

[משנה: ראוהו בית דין וכל ישראל, נחקרו העדים, ולא הספיקו לומר
"מקודש" עד שחשיכה – הרי זה מעובר.]

ראוהו בית דין בלבד – נעמדו שנים ונעידו בפניהם, ויאמרו: "מקודש
מקודש".

ראוהו שלשה והן בית דין – נעמדו השנים וישיבו מחביריהם אצל היחיד,
ונעידו בפניהם, ויאמרו: "מקודש מקודש", שאין היחיד נאמן על ידי עצמו].

גמ'. למה לי למיתנא ראוהו בית דין וכל ישראל? איצטריך, סלקא דעתך
אמינא: הואיל וראוהו בית דין וכל ישראל – איפרסמא לה ולא ליעברוה, קא
משמע לן.

וכיון דתנא ליה ראוהו בית דין וכל ישראל – נחקרו העדים למה לי? הכי
קאמר: אי נמי נחקרו העדים ולא הספיקו לומר "מקודש" עד שחשיכה –
הרי זה מעובר.

וכיון דתנא עד שחשיכה הרי זה מעובר – למה לי למיתנא חקירת העדים
כלל?

איצטריך, סלקא דעתך אמינא: תיהוי חקירת עדים כתיחילת דין, ו"מקודש
מקודש" כגמר דין, ולקדשיה בליליא, מידי דהוה אדיני ממונות, דתנן: דיני
ממונות דנין ביום וגומרין בלילה – הכא נמי מסדשין בליליא, קא משמע לן.

ואימא הכי נמי? אמר קרא: "כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב",
אימת הוי "חק" – בגמר דין, וקא קרי ליה רחמנא "משפט", מה משפט ביום
– אף הכא נמי ביום.

ראוהו בית דין – נעמדו שנים ונעידו בפניהם. ואמאי? לא תהא שמיעה גדולה
מראייה! אמר רבי זירא: כגון שראוהו בלילה.

ראוהו שלשה והן בית דין – נעמדו שנים וישיבו מחביריהם אצל היחיד.
אמאי? הכא נמי גימא: לא תהא שמיעה גדולה מראייה! וכי תימא הכא נמי
– כגון שראוהו בלילה היינו הך!

סיפא איצטריכא ליה, דאין היחיד נאמן על ידי עצמו. דסלקא דעתך אמינא: הואיל ותנן דיני ממונות בשלשה, ואם היה מומחה לרבים דן אפילו בִּיחיד, הָכָא נמי ניקדְשִׁיה בִּיחִידִי – קא משמע לן.

ואימא הָכָא נמי? אין לך מומחה לרבים בִּישְׂרָאֵל יותר ממשנה רבינו, וקאמר ליה הקדוש ברוך הוא: עד דאיכא אחרן בהדך, דכתבי: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר. החדש הזה לכם".

למימרא דעד נעשה דיין? לימא מתניתין דלא פרבי עקיבא, דתנא: סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש – [כו, א] מקצתן נעשו עדים ומקצתן נעשו דיין, דברי רבי טרפון. **רבי עקיבא** אומר: כולן נעשו עדים, ואין עד נעשה דיין.

אפילו תימא רבי עקיבא, עד כאן לא קאמר רבי עקיבא התם אלא בדיני נפשות, דרַחֲמֵנָא אָמַר: "ושפטו העדה" "והצילו העדה", וכיון דחזויהו דקטל נפשא לא מצו חזו ליה זכותא. אבֵּל הָכָא – אפילו רבי עקיבא מודה.

[ב. כל השופרות כשרים]

[משנה: **כל השופרות כשרים, חוץ משל פרה – מפני שהוא קרן. אמר רבי יוסי: והלא כל השופרות נקראו קרן, שנאמר: "במשוף בקרן היובל".]**

גמ'. שפיר קאמר רבי יוסי ורבנן: כל השופרות אקרו שופר ואקרו קרן. דפרה – קרן אקרי, שופר לא אקרי, דכתבי: "בכור שורו הדר לו וקרניו ראם קרניו". ורבי יוסי אמר לך: דפרה נמי אקרי שופר, דכתבי: "ותיטב לה' משור פרה", אם שור – למה פרה, ואם פרה – למה שור? אלא: מאי "שור פרה" – משופר. ורבנן! כדרב מתנה. דאמר **רב מתנה**: מאי "שור פרה" – שהוא גדול כפר.

עולא אמר: היינו טעמא דרבנן, כדרב חסדא. דאמר **רב חסדא**: מפני מה אין להו גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה – לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. ולא? והא איכא דם פרה! הואיל ואשתני – אשתני. והא איכא ארון וכפורת וקרוב! חוטא בל יקריב קאמרינן. והא איכא פה ומחנה! חוטא בל יתנאה קאמרינן. והא איכא בגדי זהב מבחוץ! מבפנים קאמרינן. שופר נמי מבחוץ הוא! כיון דלזכרון הוא – כבפנים דמי. והא תנא "מפני שהוא קרן" קאמר! חדא ועוד קאמר: חדא – דאין קטיגור נעשה סניגור, ועוד – מפני שהוא קרן. ורבי יוסי אמר לך: דקא אמרת אין קטיגור נעשה סניגור –

הג' מילי מבפנים, והאי שופר מבחוץ הוא. ודקא אמרת מפני שהוא קרן – כל השופרות נמי אקרו קרן.

אבוי אמר, היינו טעמייהו דרבנן: שופר אמר רחמנא, ולא שנים ושלשה שופרות. והא דפרה, כיון דקאי גילדי גילדי – מיתחזי כשנים ושלשה שופרות. והא תנא "מפני שהוא קרן" קאמר! חדא ועוד קאמר: חדא – דשופר אחד אמר רחמנא, ולא שנים ושלשה שופרות. ועוד – מפני שהוא קרן. ורבי יוסי אמר לך: דקאמרת "שופר אחד אמר רחמנא, ולא שנים ושלשה שופרות" – כיון דמתברי אהדי, חד הוא. ודקאמרת "מפני שהוא קרן" – כל השופרות נמי אקרו קרן.

[ג. היו קורין ...]

מאי משמע דהאי יובלא לישנא דדכרא הוא? דתנינא, אמר **רבי עקיבא**: כשהלכתי לערבבא, היו קורין לדכרא "יובלא".

ואמר **רבי עקיבא**: כשהלכתי לגלגא, היו קורין לנדה גלמודה. מאי גלמודה – גמולה דא מבעלה.

ואמר **רבי עקיבא**: כשהלכתי לאפריקי, היו קורין למעה קשיטה. למאי נפקא מינה? לפרושי "מאה קשיטה" דאורייתא, מאה דנקי.

אמר **רבי**: כשהלכתי לכרפי הים, היו קורין למכירה פירה. למאי נפקא מינה? לפרושי "אשר כריתי לי".

אמר **רבי שמעון בן לקיש**: כשהלכתי לתחום קו נשרינא, היו קורין לפלה נינפי, ולתרנגול שכו. לפלה נינפי – מאי קרא: "יפה נוף משוש כל הארץ". ולתרנגול שכו – אמר **רב יהודה אמר רב**, ואיבעית אימא **רבי יהושע בן לוי**: מאי קרא – "מי שת בטוחות חכמה או מי נתן לשכו בינה". "מי שת בטוחות חכמה" – אלו כליות, "או מי נתן לשכו בינה" – זה תרנגול.

[ד. לשון לא ידועה]

לוי איקלע לההוא אתרא. אתא גברא לקמיה, אמר ליה: [כו, ב] קבען פלגיא. לא הנה ידע מאי קאמר ליה. אתא שאיל בי מדרשא, אמר ליה: גזלן אמר לך, דכתיב: "היקבע אדם אלהים וגו'".

אמר ליה **רבא מברגיש לרב אשי**: אי הוואי התם, הוה אמינא ליה: היכי קבעד? במאי קבעד? ואמאי קבעד? וממילא הוה ידעינא. ואיהו סבר: מילתא דאיסורא קאמר ליה.

[ח. לא הוו ידעי רבנן]

לא הוו ידעי **רבנן** מאי "סירוגין". שמעיה לאמקתא דבי רבי דחזנתהו רבנן דהוו עילי פסקי פסקי, אמרה להו: עד מתי אתם נכנסין סירוגין סירוגין.

לא הוו ידעי **רבנן** מאי "חלוגלות". יומא חד שמעיה לאמקתא דבי רבי דחזית לההוא גברא דקא מבדר פרפחיה, אמרה ליה: עד מתי אתה מפזר חלוגלות.

לא הוו ידעי **רבנן** מאי: "סלסלה ותרוממך". יומא חד שמעיה לאמקתא דבי רבי דהוות אמרה לההוא גברא דהוה קא מהפך בשעריה, אמרה ליה: עד מתי אתה מסלסל בשעריך.

לא הוו ידעי **רבנן** מאי "וטאטאטיה במטאטא השמד". יומא חד שמעיה לאמקתא דבי רבי דהוות אמרה להבירתה: שקולי טאטיתא וטאטי ביתא.

לא הוו ידעי **רבנן** מאי "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך". אמר **רבה בר בר חנה**: יומא חד הוה אזלינא בהדי ההוא טיעא, הוה דרינא טונא ואמר לי: שקול יהביך ושדי אגמלאי.

[ו. שופר של ראש השנה ותעניות]

[משנה: שופר של ראש השנה של געל פשוט ופיו מצופה זהב, ושתי חצוצרות מן הצדדין. שופר מאריך וחצוצרות מקצרות, שמצות היום בשופר. ובתעניות בשל זכרים כפופין, ופיהן מצופה כסף, ושתי חצוצרות באמצע. שופר מקצר וחצוצרות מאריכות, שמצות היום בחצוצרות].

גמ'. אמר **רבי לוי**: מצוה של ראש השנה ושל יום הכפורים בכפופין, ושל כל השנה בפשוטין. והתנן: שופר של ראש השנה של געל פשוט! הוא דאמר כי האי תנא דתנא, **רבי יהודה** אומר: בראש השנה היו תוקעין בשל זכרים כפופין, וביובלות בשל יעלים. ולימא הלכתא כרבי יהודה! אי אמרת הלכתא כרבי יהודה, הוה אמינא: אפילו של יובל נמי כרבי יהודה סבירא ליה, קא משמע לן.

במאי קמייפלג? מר סבר: בראש השנה – כמה דכיינ איניש דעתיה, טפי מעלי; וביום הכפורים – כמה דפשיט איניש דעתיה, טפי מעלי. ומר סבר: בראש השנה – כמה דפשיט איניש דעתיה, טפי מעלי; ובתעניות – כמה דכיינ איניש דעתיה, טפי מעלי.

[כז, א] ופיו מצופה זהב. והתנא: ציפהו זהב במקום הנחת פיו – פסול, שלא במקום הנחת פיו – פשר! אמר אביי: כי תנו נמי מתניתין – שלא במקום הנחת פה תנו.

ושתי חצוצרות מן הצדדים. ותרי קלי מי משתמע? והתנא: "זכור" ו"שמור", בדיבור אחד נאמרו, מה שאין הפה יכולה לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע! לך מאריך בשופר.

למיקרא דכי שמע סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה נצא, וממילא: תחילת תקיעה בלא סוף תקיעה נצא?

תא שמע: תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים – אין בידו אלא אחת. אמאי? תיסלק ליה בתרתי! פסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקין.

תא שמע: התוקע לתוך הבזר או לתוך הדות או לתוך הפיטס, אם קול שופר שמע – נצא, ואם קול הברה שמע – לא נצא. אמאי? ליפוק בתחילת תקיעה, מקמי דליערבב קלא! אלא: תרתי קלי מחד גברא – לא משתמע, מתרי גברי – משתמע.

ומתרי גברי מי משתמע? והא תנא: בתורה – אחד קורא ואחד מתרגם, ובלבד שלא יהו שנים קורין ושנים מתרגמין! הא לא דמיא אלא לסיפא: בהלל ובמגילה – אפילו עשרה קורין. אלמא, כיון דחביב – יהיב דעתיה, הכא נמי: כיון דחביב – יהיב דעתיה ושמע. אלא למה מאריך בשופר? לידע שמצות היום בשופר.

ובתעניות בשל זכרים כפופין ופיו מצופה כסף. מאי שנא התם דזהב, ומאי שנא הכא דכסף? איבעית אימא כל כינופיא דכסף הוא, דכתיב: "עשה לך שתי חצוצרות כסף"? ואיבעית אימא: התורה חסה על ממונו של ישראל. התם נמי נעביד דכסף! אפילו הכי, כבוד יום טוב עדיף.

רב פפא בר שמואל סבר למיעבד עובדא כמתניתין. אמר ליה **רבא**: לא אמרו אלא במקדש.

תניא נמי הכי: במה דברים אמורים – במקדש, אבל בגבולין, מקום שיש חצוצרות – אין שופר, מקום שיש שופר – אין חצוצרות. וכן הנהיג **רבי חלפתא** בציפורי ו**רבי חנניא בן תרדיון** בסיכני, וכשבא דבר אצל **חכמים** אמרו: לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית בלבד.

אמר **רבא**, ואיתימא **רבי יהושע בן לוי**: מאי קראה – דכתיב: "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'", לפני המלך ה' הוא דבעינו חצוצרות וקול שופר, אבל בעלמא – לא.

[ז. ראש השנה ויובל]

[משנה: שנה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות.

רבי יהודה אומר: בראש השנה תוקעין בשל זכרים וביובלות בשל יעלים].

שנה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות וכו'. אמר **רב שמואל בר יצחק**: כמאן מצלינן האידנא "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון", כמאן – **כרבי אליעזר**, דאמר: בתשרי נברא העולם.

מתיב **רב עינא**: שנה יובל לראש השנה לתקיעה ולברכות, והא איכא "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון", דבראש השנה איתא, ויובל ליתא! כי קתני – אשארא.

רב שישא בריה דרב אידי מתני הכי, אמר **רב שמואל בר יצחק**: הא דתנן שנה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות, כמאן – דלא כרבי אליעזר, דאי **רבי אליעזר**, פיון דאמר בתשרי נברא העולם, הא איכא "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון", דבראש השנה איתא, ויובל ליתא! כי קתני אשארא.

סוגיה י [כז.-כט.]: כוונת הלב

"וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל וְגו'..." וְכִי יָדָיו שֶׁל מֹשֶׁה עוֹשׂוֹת מַלְחָמָה או שׁוֹבְרוֹת מַלְחָמָה? אֵלֶּה לִזְמַר לָךְ: כָּל זְמַן שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל מַסְתַּכְלִין כָּלפִי מַעֲלָה וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת לִבָּם לְאַבְיָהֶם שְׂבִשְׁמִים – הָיוּ מִתְגַּבְּרִים, וְאִם לֹא – הָיוּ נֹפְלִים.

כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֶתְּהָ אוֹמֵר: "עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׂים אוֹתוֹ עַל גֵּס וְהָיָה כָּל הַנְּשׂוּף וְרָאָה אוֹתוֹ וְחִי", וְכִי נָחַשׁ מִמִּית, או נָחַשׁ מִחַיָּה? אֵלֶּה: בְּזִמְנֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל מַסְתַּכְלִין כָּלפִי מַעֲלָה וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת לִבָּם לְאַבְיָהֶם שְׂבִשְׁמִים – הָיוּ מִתְרַפְּאִין, וְאִם לֹא הָיוּ נִימְקִים.

שׁוֹפֵר שֶׁנֶּסְדַּק וְדָבָקוּ – פְּסוּל. דִּבְעָ שְׂבָרִי שׁוֹפְרוֹת – פְּסוּל. [כז, ב] נִיקָב וְסִתְּמוּ, אִם מַעֲבֵב אֶת הַתְּקִיעָה – פְּסוּל, וְאִם לֹא – כָּשֶׁר.

הַתּוֹקֵעַ לְתוֹךְ הַבּוֹר אוֹ לְתוֹךְ הַדּוּת אוֹ לְתוֹךְ הַפִּיטָס, אִם קוֹל שׁוֹפֵר שָׁמַע – יָצָא, וְאִם קוֹל הַבְּרָה שָׁמַע – לֹא יָצָא.

וְכֵן מִי שֶׁהָיָה עוֹבֵר אַחֲרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, אוֹ שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ סָמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְשָׁמַע קוֹל שׁוֹפֵר אוֹ קוֹל מְגִילָה, אִם כְּוִיֵּן לְבוֹ – יָצָא, וְאִם לֹא – לֹא יָצָא. אֵף עַל פִּי שֶׁזָּה שָׁמַע וְזֶה שָׁמַע, זֶה כְּוִיֵּן לְבוֹ, וְזֶה לֹא כְּוִיֵּן לְבוֹ.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
שופר	קול שופר	מצוות	מצוות	משמיע	ידיו של	נחש
פסול	וקול	אין	אין עובר	צריך	משה	מחיה!!
	חברה	צריכות	עליהם	כוונה		
		כוונה	אלא			
			בזמנם			

תמצית הסוגיה: הסוגיה עוסקת במצווה לשמוע שופר בראש השנה. תחילה עוסקת הסוגיה בשופרות כשרים ופסולים ובקולות שופר שיוצאים בהם ידי חובה, ובסוף הסוגיה באו שני מעשים על משה רבינו – ידידיו של משה במלחמת עמלק, ונחש הנחושת.

בתורה כתוב שראש השנה הוא "יום הזיכרון" או "זכרון תרועה", וברור שהפירוש של חכמים למצוות התורה, שצריך לתקוע בשופר ביום הזה לא באה לסתור את דברי התורה. לפיכך, הגמרא במרכז הסוגיה עוסקת בכוונת המצוות, ודורשת גם מהשומע וגם המשמיע להתכוון. יחד עם זאת רבא מבאר שימצוות אין צריכות כוונה. כלומר, עצם עשיית

המעשה של המצווה מספיק, ולפיכך אפילו עוברים על 'בל תוסיף' אם עושים את מעשה המצווה בזמנו.

מכל מקום, גם כשרות השופר, וגם קול השופר, הם דרכי ה'זיכרון' שלנו, והקפדה על הלכות המצווה תביא אותנו לכוונת הלב.

[א. שופר פסול]

[משנה: שופר שנסדק ונדבקו – פסול. דיבק שבברי שופרות – פסול. [כז, ב] ניקב וסתמו, אם מעבב את התקיעה – פסול, ואם לאו – כשר.]

גמ' תנו רבנן: ארוך וקצר – כשר. גרדו והעמידו על גלדו – כשר. ציפהו זהב במקום הנחת פה – פסול. שלא במקום הנחת פה – כשר. ציפהו זהב מבפנים – פסול. מבחוץ, אם נשתנה קולו מכמות שהיה – פסול, ואם לאו – כשר. ניקב וסתמו, אם מעבב את התקיעה – פסול, ואם לאו – כשר. נתן שופר בתוך שופר, אם קול פנימי שמע – יצא, ואם קול חיצון שמע – לא יצא.

תנו רבנן: גרדו, בין מבפנים בין מבחוץ – כשר. גרדו והעמידו על גלדו – כשר. הניח שופר בתוך שופר, אם קול פנימי שמע – יצא, ואם קול חיצון שמע – לא יצא. הקכו ותקע בו – לא יצא. אמר **רב פפא**: לא תימא דהפכיה ככתונא, אלא שהרחיב את הקצר וקיצר את הרחב. מאי טעמא – כדרב מתנה. דאמר **רב מתנה**: "והעברת" – דרך העברתו בעיניו.

דיבק שבברי שופרות – פסול. תנו רבנן: הוסיף עליו כל שהוא, בין במינו בין שלא במינו – פסול. ניקב וסתמו, בין במינו בין שלא במינו – פסול. **רבי נתן** אומר: במינו – כשר, שלא במינו – פסול. במינו כשר – אמר **רבי יוחנן**: והוא שנשתתיר רובו. מכלל דשלא במינו, אף על פי שנשתתיר רובו – פסול.

איכא דמתני לה אסיפא: שלא במינו – פסול, אמר **רבי יוחנן**: והוא שנפחת רובו. מכלל דבמינו, אף על פי שנפחת רובו – כשר.

ציפהו זהב, מבפנים – פסול. מבחוץ, אם נשתנה קולו מכמות שהיה – פסול, ואם לאו – כשר. נסדק לאורכו – פסול. לרוחבו, אם נשתתיר בו שיעור תקיעה – כשר, ואם לאו – פסול. וכמה שיעור תקיעה? פירש **רבי שמעון בן גמליאל**: כדי שיאחזנו בידו ויראה לזאן ולכאן.

הִיָּה קוֹלוֹ דָּק אוֹ עֲבָה אוֹ צָרוּר – כָּשֶׁר, שְׁכָל הַקּוֹלוֹת כְּשִׁירִין [בְּשׁוֹפָר]. שְׁלַחוּ לִיָּה לְאַבְוֵה דְשִׁמּוּאֵל: קִדְחוּ וְתִקְעוּ בּוֹ – יָצָא. פְּשִׁיטָא, כּוֹלְהוּ נָמִי מִיִּקְדָּח קִדְחוּ לְהוּ? אָמַר רַב אֲשִׁי: שְׁקִדְחוּ בְּזָכוּרוֹתוֹ. מַהוּ דְתִימָא: מִין בְּמִינוֹ – חוֹצֵץ, קָא מְשַׁמַּע לָן.

[ב. קול שופר וקול הברה]

[משנה: הַתּוֹקֵעַ לְתוֹדֵף הַבּוֹר אוֹ לְתוֹדֵף הַדּוֹת אוֹ לְתוֹדֵף הַפִּיטָס, אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע – יָצָא, וְאִם קוֹל הַבְּרָה שָׁמַע – לֹא יָצָא.

וְכֵן מִי שֶׁהִיָּה עוֹבֵר אַחֲרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, אוֹ שֶׁהִיָּה בֵּיתוֹ סְמוּךְ לְבֵּית הַכְּנֶסֶת, וְשָׁמַע קוֹל שׁוֹפָר אוֹ קוֹל מְגִילָה, אִם כּוֹוֹן לְבוֹ – יָצָא, וְאִם לֹא – לֹא יָצָא. אִף עַל פִּי שֶׁזָּה שָׁמַע וְזֶה שָׁמַע, זֶה כּוֹוֹן לְבוֹ, וְזֶה לֹא כּוֹוֹן לְבוֹ].

הַתּוֹקֵעַ לְתוֹדֵף הַבּוֹר אוֹ לְתוֹדֵף הַדּוֹת כּוֹי. אָמַר רַב הוֹנָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְאוֹתָן הָעוֹמְדִים עַל שְׁפַת הַבּוֹר, אֲבָל אוֹתָן הָעוֹמְדִין בְּבוֹר – יָצָאוּ.

תִּנְיָא נָמִי הֵכִי: הַתּוֹקֵעַ לְתוֹדֵף הַבּוֹר אוֹ לְתוֹדֵף הַדּוֹת – יָצָא. וְהִתְנַן: לֹא יָצָא! אֶלָּא לֹא, שָׁמַע מִינָהּ כְּדָרְבַּר הוֹנָא, שָׁמַע מִינָהּ.

אִיכָא דְרַמִּי לְהוּ מִירְמָא. תִּנְן: הַתּוֹקֵעַ לְתוֹדֵף הַבּוֹר אוֹ לְתוֹדֵף הַדּוֹת – לֹא יָצָא. וְהִתְנַנְיָא: יָצָא! אָמַר רַב הוֹנָא: לֹא קִשְׂיָא, כָּאֵן – לְאוֹתָן הָעוֹמְדִין עַל שְׁפַת הַבּוֹר, כָּאֵן – לְאוֹתָן הָעוֹמְדִין בְּבוֹר.

אָמַר רַבָּה: [כח, א] שָׁמַע מִקְצַת תְּקִיעָה בְּבוֹר וּמִקְצַת תְּקִיעָה עַל שְׁפַת הַבּוֹר – יָצָא. מִקְצַת תְּקִיעָה קוֹדֵם שְׁיַעְלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר וּמִקְצַת תְּקִיעָה לְאַחַר שְׁיַעְלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר – לֹא יָצָא. אָמַר לִי אַבְיִי: מֵאִי שָׁנָא הָתָם – דְּבַעֲיָנָא כּוֹלָה תְּקִיעָה בְּחִיּוּבָא, וְלִיכָא. הָכָא נָמִי – בַּעֲיָנָא כּוֹלָה תְּקִיעָה בְּחִיּוּבָא, וְלִיכָא! הֵכִי הִשְׁתַּיָּא? הָתָם – לִילָה לֹא זָמַן חִיּוּבָא הוּא כָּלֵל, הָכָא – בּוֹר מְקוֹם חִיּוּבָא הוּא לְאוֹתָן הָעוֹמְדִין בְּבוֹר.

לְמִימְרָא דְסַבְר רַבָּה: שָׁמַע סוֹף תְּקִיעָה בְּלֹא תַחֲלִילַת תְּקִיעָה – יָצָא, וּמִמִּילָא: תַּחֲלִילַת תְּקִיעָה בְּלֹא סוֹף תְּקִיעָה – יָצָא.

תָּא שָׁמַע: תִּקְעוּ בְּרֵאשׁוֹנָה, וּמִשָּׁד בְּשִׁנְיָה כְּשִׁתִּים – אֵין בִּידוֹ אֶלָּא אַחַת. וְאַמַּאי? תִּסְלַק לֵה בְּתַרְתִּי! פְּסוּקִי תְּקִיעָתָא מִהֲדָדִי לֹא פְּסָקִינוּ.

תא שָׁמַע: התוקע לְתוֹךְ הַבּוֹר או לְתוֹךְ הַדּוֹת או לְתוֹךְ הַפִּיטָס, אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע – יָצָא, וְאִם קוֹל הַבָּרָה שָׁמַע – לֹא יָצָא. וְאַמָּאי? לִפְּדוֹק בְּתַחֲלִילַת תְּקִיעָה מִקְמִי דְּלִיעֲרַבָּב קָלָא! כִּי קָאָמַר רַבָּה – בְּתוֹקֵעַ עוֹלָה לְנַפְשִׁיהָ. אִי הָכִי, מֵאִי לְמִימָרָא? מֵהוּ דְּתִימָא: זְמַנִּין דְּמַפִּיק רִישִׁיהָ וְאַפְתִּי שׁוֹפָר בְּבוֹר, וְקָא מִיעֲרַבָּב קָלָא – קָא מְשַׁמַּע לָן.

אָמַר רַב יְהוּדָה: בְּשׁוֹפָר שֶׁל עוֹלָה – לֹא יִתְקַע, וְאִם תְּקַע – יָצָא. בְּשׁוֹפָר שֶׁל שְׁלָמִים – לֹא יִתְקַע, וְאִם תְּקַע – לֹא יָצָא. מֵאִי טַעְמָא? עוֹלָה בֵּת מַעֲיִלָה הִיא, כִּינּוּ דְּמַעַל בָּהּ – נִפְקָא לָהּ לְחוּלִין. שְׁלָמִים דְּלָאוּ בְּגִי מַעֲיִלָה נִינְהוּ – אִיסוּרָא הוּא דִּרְכִיב בָּהּ, וְלֹא נִפְקִי לְחוּלִין. מִתְקִיף לָהּ רַבָּא: אֵימַת מַעַל – לְבִתָּר דְּתִקַּע, כִּי קָא תְּקַע – בְּאִיסוּרָא תְּקַע.

אָלָא אָמַר רַבָּא: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה – לֹא יָצָא.

הָדַר אָמַר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה – יָצָא. מִצּוֹת לָאוּ לִיהֲנוֹת נִיתְּנוּ.

אָמַר רַב יְהוּדָה: בְּשׁוֹפָר שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה – לֹא יִתְקַע, וְאִם תְּקַע – יָצָא. בְּשׁוֹפָר שֶׁל עִיר הַנִּדְחָת – לֹא יִתְקַע, וְאִם תְּקַע – לֹא יָצָא. מֵאִי טַעְמָא: עִיר הַנִּדְחָת פְּתוּתִי מִכַּפְתַּת שִׁיעוּרִיהָ.

אָמַר רַבָּא: הַמוֹדֵר הִנָּא מַחְבִּירוֹ – מוֹתֵר לְתַקּוּעַ לוֹ תְּקִיעָה שֶׁל מִצְוָה. הַמוֹדֵר הִנָּא מְשׁוֹפֵר – מוֹתֵר לְתַקּוּעַ בּוֹ תְּקִיעָה שֶׁל מִצְוָה.

וְאָמַר רַבָּא: הַמוֹדֵר הִנָּא מַחְבִּירוֹ – מִזָּה עָלָיו מִי חֲטָאת בִּימּוֹת הַגִּשְׁמִים, אָבֵל לֹא בִימּוֹת הַחֶמֶה. הַמוֹדֵר הִנָּא מִמַּעַן – טוֹבֵל בּוֹ טְבִילָה שֶׁל מִצְוָה בִּימּוֹת הַגִּשְׁמִים, אָבֵל לֹא בִימּוֹת הַחֶמֶה.

[ג. מצוות אין צריכות כוונה]

שְׁלַחוּ לִיהָ לַאֲבוּהָ דְּשִׁמּוּאֵל: כְּפָאוּ וְאָכַל מִצָּה – יָצָא. כְּפָאוּ מֵאֵן? אֵילִימָא כְּפָאוּ שָׁד, וְהִתְנָא: עֲתִים חָלִים עֲתִים שׁוֹטָה, כְּשֶׁהוּא חָלִים – הָרִי הוּא כְּפָקַח לְכָל דְּבָרָיו, כְּשֶׁהוּא שׁוֹטָה – הָרִי הוּא כְּשׁוֹטָה לְכָל דְּבָרָיו! אָמַר רַב אֲשִׁי: שְׁכַפְּאוּהוּ פָּרְסִים.

אָמַר רַבָּא, זֹאת אוֹמֶרֶת: הַתּוֹקֵעַ לְשִׁיר – יָצָא. פְּשִׁטָּא, הִינּוּ הָד! מֵהוּ דְּתִימָא: הָתָם, אֵכּוֹל מִצָּה אָמַר רַחֲמָנָא – וְהָא אָכַל, [כח, ב] אָבֵל הָכָא, "זָכְרוֹן תִּרְוַעָה" כְּתִיב, וְהָא מִתְּעַסֵּק בְּעִלְמָא הוּא – קָא מְשַׁמַּע לָן.

אלקמא קסבר רבא: מצות אין צריכות פונוה.

איתיביה: הנה קורא בתורה והגיע זמן המקרא, אם פונו לבו – יצא, ואם לאו – לא יצא. מאי לאו, פונו לבו: לצאת! לא: לקרות. לקרות! הנה קא קרי! בקורא להגיע.

תא שמע: הנה עובר אחורי בית הפנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הפנסת, ושמע קול שופר או קול מגילה, אם פונו לבו – יצא, ואם לאו – לא יצא. מאי לאו, אם פונו לבו לצאת! לא – לשמוע. לשמוע! והא שמע! סבור, חמור בעלמא הוא.

איתיביה: נתפנון שומע ולא נתפנון משמיע, משמיע ולא נתפנון שומע – לא יצא, עד שיתפנון שומע ומשמיע. בשלמא נתפנון משמיע ולא נתפנון שומע – כסבור חמור בעלמא הוא, אלא נתפנון שומע ולא נתפנון משמיע – היכי משכחת לה! לאו בתוקע לשיר! דלמא דקא מנבח נבוחי.

[ד. מצוות אין עובר עליהם אלא בזמנם]

אמר ליה אבוי: אלא מעתה, הישן בשמיני בסופה – ילקה! אמר לו, שאני אומר: מצות אינו עובר עליהן אלא בזמן.

מתיב רב שמן בר אבא: מנין לכהן שעולה לדוכן, שלא יאמר: הואיל ונתנה לי תורה רשות לברך את ישראל אוסיף ברכה אחת משלי, כגון: "ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם" – תלמוד לומר: "לא תוסיפו על הדבר". והא הקא, פינו דבריד ליה – עברה ליה זמניה, וקתני דעבר! הקא במאי עסקינו – בדלא סיים. והתנאי סיים! סיים ברכה אחת. והתנאי: סיים כל ברכותיו! שאני הקא, פינו דאלו מתרמי ליה צבורא אחרינא, הדר מברך – כוליה יוקא זמניה הוא.

ומנא תימרא – דתנן: הניתני במתנה אחת, שנתערבו בניתנין מתנה אחת – ניתנו מתנה אחת. מתן ארבע במתן ארבע – ניתנו במתן ארבע. מתן ארבע במתן אחת, רבי אליעזר אומר: ניתנו במתן ארבע, רבי יהושע אומר: ניתנו במתן אחת. אמר לו רבי אליעזר: הרי הוא עובר על "בל תגרע"! אמר לו רבי יהושע: הרי הוא עובר על "בל תוסיף"! אמר לו רבי אליעזר: לא נאמר "בל תוסיף" אלא כשהוא בעצמו. אמר לו רבי יהושע: לא נאמר "בל תגרע" אלא כשהוא בעצמו. ועוד אמר רבי יהושע: כשלא נתת – עברת על "בל תגרע" ולא עשית מעשה בידך, כשנתת – עברת על "בל תוסיף" ועשית מעשה בידך. והא

הָכָא, כִּינּוּ דִּיהִיב לִיה מִתְנָה מִבְּכּוֹר – עֲבָרָה לִיה לְזַמְנִיה, וְקִתְנִי דְעֵבֶר מְשׁוּם
 "בֵּל תּוֹסִיף". לָאוּ מְשׁוּם דְּאֶמְרִינּוּ: כִּינּוּ דְאִילוּ מִתְרַמִּי לִיה בּוֹכְרָא אַחֲרִינָא –
 הָדַר מְזָה מִינִיה, כּוֹלִיָּה יוֹמָא זְמַנִּיה? מִפּאִי? דְלָמָא קִסְבֵּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִצּוֹת
 עוֹבֵר עָלֶיהוּ אֶפִּילוּ שְׁלָא בְזַמְנָן. אֲנִן הָכִי קְאָמְרִינּוּ: רַב שְׁמֹן בַּר אֲבָא מֵאִי
 טַעְמָא שְׂבִיק מִתְנִיתִין וּמוֹתִיב מִבְּרִיתָא, לוֹתִיב מִמִּתְנִיתִין! מִתְנִיתִין מֵאִי
 טַעְמָא לֹא מוֹתִיב? כִּינּוּ דְאִילוּ מִתְרַמִּי לִיה בּוֹכְרָא אַחֲרִינָא בְּעִי מְזָה מִינִיה –
 כּוֹלִיָּה יוֹמָא זְמַנִּיה הוּא, בְּרִיתָא נָמִי, כִּינּוּ דְאִי מִתְרַמִּי צְבוּרָא אַחֲרִינָא הָדַר
 מִבְּרִד – כּוֹלִיָּה יוֹמָא זְמַנִּיה. וְרַב שְׁמֹן בַּר אֲבָא: הָתֵם, לֹא סָגִי דְלֹא יְהִיב. הָכָא,
 אִי בְּעִי – מִבְּרִד, אִי בְּעִי – לֹא מִבְּרִד.

רְבָא אָמַר, לְצֹאת – לֹא בְּעִי כְּוֹנָה, לְעֵבֹר – בְּעִי כְּוֹנָה. וְהָא מִתָּן דְּמִים לְרַבִּי
 יְהוֹשֻׁעַ, דְּלְעֵבֹר וְלֹא בְּעִי כְּוֹנָה!

אֲלֵא אָמַר **רְבָא**: לְצֹאת – לֹא בְּעִי כְּוֹנָה. לְעֵבֹר, בְּזַמְנָן – לֹא בְּעִי כְּוֹנָה, שְׁלָא
 בְּזַמְנָן – בְּעִי כְּוֹנָה.

[ה. משמיע צריך כוונה]

אָמַר לִיה **רַבִּי זִירָא** לְשִׁמְעִיה: [כט, א] אִיפּוּוּן וּתְקַע לִי. אֲלָמָא קִסְבֵּר: מְשִׁמִּיעַ
 בְּעִי כְּוֹנָה.

מִיתִיבִי: הִיָּה עוֹבֵר אַחֲרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, אוֹ שֶׁהִיָּה בֵּיתוֹ סְמוּךְ לְבֵּית הַכְּנֶסֶת,
 וְשָׁמַע קוֹל שׁוֹפָר אוֹ קוֹל מְגִלָּה, אִם כְּוֹן לְבוֹ – יָצָא, וְאִם לָאוּ – לֹא יָצָא. וְכִי
 כְּוֹן לְבוֹ מֵאִי הָוִי? הִיאָדָּה לֹא קָא מִיכְּוִין אֲדַעְתָּא דִּידִיה! הָכָא בְּשָׁלִיחַ צִיבּוֹר
 עֲסָקִינוּ, דִּדְעִיתִיה אֲכּוּלִיָּה עֲלָמָא.

תָּא שְׁמַע: נִתְכַּוֵּן שׁוֹמֵעַ וְלֹא נִתְכַּוֵּן מְשִׁמִּיעַ, נִתְכַּוֵּן מְשִׁמִּיעַ וְלֹא נִתְכַּוֵּן שׁוֹמֵעַ
 – לֹא יָצָא, עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּן שׁוֹמֵעַ וּמְשִׁמִּיעַ. קִתְנִי מְשִׁמִּיעַ דּוּמְיָא דְשׁוֹמֵעַ. מָה שׁוֹמֵעַ
 – שׁוֹמֵעַ לְעַצְמוֹ, אִף מְשִׁמִּיעַ – מְשִׁמִּיעַ לְעַצְמוֹ, וְקִתְנִי לֹא יָצָא.

תִּנְאִי הִיא, דִּתְנָא: שׁוֹמֵעַ – שׁוֹמֵעַ לְעַצְמוֹ, וּמְשִׁמִּיעַ – מְשִׁמִּיעַ לְפִי דְרַכּוֹ. אָמַר
רַבִּי יוֹסִי: בְּמָה דְּבָרִים אֲמּוּרִים – בְּשָׁלִיחַ צִיבּוֹר, אֲבָל בְּיַחֲד – לֹא יָצָא, עַד
 שֶׁיִּתְכַּוֵּן שׁוֹמֵעַ וּמְשִׁמִּיעַ.

[ו. ידיו של משה]

[משנה: "וְהָיָה כְּאִשֶּׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וַגִּבֹּר יִשְׂרָאֵל וְגו'", וְכִי יָדָיו שֶׁל מֹשֶׁה עוֹשׂוֹת מִלְחָמָה אוֹ שׁוֹבְרוֹת מִלְחָמָה? אֵלָּא לֹאמַר לָךְ: כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְסִתְּפָלִין כָּל־פִּי מַעֲלָה וּמִשְׁעֲבָדִין אֶת לִבָּם לְאַבְיָהֶם שְׂבֻשָּׁמִים – הָיוּ מִתְּגַבְּרִים, וְאִם לֹא – הָיוּ נֹפְלִים.]

[ז. נחש מחיה]

כִּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אֵתָּה אוֹמֵר: "עָשָׂה לָךְ שְׂרָף וְשִׂים אוֹתוֹ עַל גֵּס וְהָיָה כָּל הַנְּשׁוּף וְרָאָה אוֹתוֹ וְחִי", וְכִי נָחַשׁ מִמִּית, אוֹ נָחַשׁ מִחִיָּה? אֵלָּא: בְּזִמְנֵי שִׁישְׁרָאֵל מְסִתְּפָלִין כָּל־פִּי מַעֲלָה וּמִשְׁעֲבָדִין אֶת לִבָּם לְאַבְיָהֶם שְׂבֻשָּׁמִים – הָיוּ מִתְּרַפְּאִין, וְאִם לֹא הָיוּ נִימוּקִים.]

סוגיה יא [כט.-כט:] מי חייב בתקיעת שופר?

חרש שוטה וקטן אין מוציאין את הרבים
זו הפלל: כל שאינו מחוייב בדבר – אינו מוציא את הרבים ידי חובתו.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
חרש	אין	הכל	ברכת	אף על פי	כל שאינו	אינו
שוטה	מוציאין	חייבים	הנהנין	שיצא	מחוייב	מוציא
וקטן	את	בשופר	של	מוציא	בדבר	את
	הרבים ידי		מצווה			הרבים
	חובתו					ידי חובתו

בכמה מילים: הסוגיה עוסקת באנשים שחייבים בתקיעת שופר. המשנה אינה מדברת על חיוב, אלא הוצאת הרבים ידי חובה.

הסוגיה פותחת בדיני חרש, שוטה וקטן, שאין מוציאין את הרבים ידי חובתם, ומסיימת בהפיכת המקרים הספציפיים לכלל – כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתם.

במרכז הסוגיה, הברייתא ש'הכל חייבין בתקיעת שופר', והשאלה אם אפשר להוציא אחרים ידי חובה בברכת הנהנין כאשר זו גם מצווה. המסקנה של רב אשי שאפשר להוציא ידי חובה במקרה זה, ומוסיפה הברייתא שאפשר גם לחנך את בניו ובני ביתו ולברך עבורם, וגם מי שיצא מוציא בהלל ובמגילה.

[א-ב. חרש שוטה וקטן]

[משנה: חרש שוטה וקטן אין מוציאין את הרבים ידי חובתו].

[ג. הכל חייבין בתקיעת שופר]

גמ'. תנו רבנן: הכל חייבין בתקיעת שופר. כהנים ולוים וישראלים. גרים ועבדים משוחררים. וטומטום ואנדרוגינוס. מי שחציו עבד וחציו בן חורין. טומטום – אינו מוציא לא את מינו, ולא את שאינו מינו. אנדרוגינוס – מוציא

את מינו, אבל לא את שאינו מינו. מי שחציו עבד וחציו בן חורין – אינו מוציא לא את מינו, ולא את שאינו מינו.

אמר מר: הכל חייבין בתקיעת שופר, כהנים לזים וישראלים. פשיטא! אי הני לא מיחייבי – מאן מיחייבי?! כהנים אצטריךא ליה, סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב "יום תרועה יהיה לכם", מאן דליתיה אלא בתקיעה דחד יומא – הוא דמיחייב, והני כהנים, הואיל ואיתנהו בתקיעות דכל השנה, דכתוב: "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם", אימא לא ליחייבו – קא משמע לן. מי דמי? התם חצוצרות והקא שופר! אלא אצטריך: סלקא דעתך אמינא, הואיל ותנן: שוה היוכל לראש השנה לתקיעה ולברכות, מאן דאיתיה במצות היוכל – איתיה במצוה לראש השנה, והני כהנים, הואיל וליתנהו במצוה דיוכל, דתנן: כהנים ולוים מוכרין לעולם וגואלין לעולם, אימא: במצוה דראש השנה לא ליחייבו – קא משמע לן.

מי שחציו עבד וחציו בן חורין – אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו. אמר **רב הונא**: ולעצמו מוציא. אמר ליה **רב נחמן לרב הונא**: מאי שנא לאחרים דלא – דלא אתי צד עבדות ומפיק צד חירות, לעצמו נמי – לא אתי צד עבדות דידיה ומפיק צד חירות דידיה. אלא אמר **רב נחמן**: אף לעצמו אינו מוציא.

תנא נמי הכי: מי שחציו עבד וחציו בן חורין – אף לעצמו אינו מוציא.

[ד. כל הברכות כולן, אף על פי שיצא מוציא]

תני **אבהו ברין דרבי זירא**: כל הברכות כולן, אף על פי שניצא – מוציא. חוץ מברכת הלחם וברכת היין, שאם לא יצא – מוציא, ואם יצא – אינו מוציא.

בעי **רבא**: [כט, ב] ברכת הלחם של מצה, וברכת היין של קידוש היום, מהו? פיון דחובה הוא – מפיק, או דלמא: ברכה לאו חובה היא.

תא שמע, דאמר **רב אשי**: כי הוינן **בי רב פפי**, הנה מקדש לן. וכי הנה אתי אריסיה מדברא, הנה מקדש להו.

[ה. אף על פי שיצא – מוציא]

תנו רבנן: לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אלא אם כן אוכל עמהם, אבל פורס הוא לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצות. ובהלל ובמגילה, אף על פי שיצא – מוציא.

[ו-ז. כל שאינו מחוייב בדבר]

[משנה: זה הפלל: כל שאינו מחוייב בדבר – אינו מוציא את הרבים ידי חובתן].

הדרן עלך ראיהו בית דין

פרק רביעי

סוגיה יב [כט:-לב]: תקנות רבן יוחנן בן זכאי

[בריייתות] תנו רבנן: אין פהנים ורשאים לעלות בסנדליתן לדוכן, וזו אחד מתשע תקנות שהתקין **רבן יוחנן בן זכאי**.

שית דהאי פירקא, וחדא דפירקא קמא.

ואידך, דתנא: גר שנתגגר בזמן הזה, צריך שיפריש רובע לקינו. אמר **רבי שמעון בן אלעזר**: כבר נמנה עליה **רבן יוחנן** וביטלה, מפני התקלה.

ואידך פלוגתא דרב פפא ורב נחמן בר יצחק. **רב פפא** אמר: כרם רבעי, **רב נחמן בר יצחק** אמר: לשון של זהורית.

רב פפא אמר: כרם רבעי, דתנא: כרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום לכל צד, וזו היא תחומה: אילת מן הצפון, ועקרבית מן הדרום, לוד מן המערב, ונרדן מן המזרח. ואמר **עולא**, ואיתימא **רבה בר עולא** אמר **רבי יוחנן**: מה טעם – כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות. ותנא: כרם רבעי היה לו **לרבי אליעזר** במזרח לוד בצד כפר טבי, וביקש רבי אליעזר להפקירו לעניים. אמרו לו תלמידיו: רבי, כבר נמנו חביריך עליו והתירוהו. מאן חביריך – **רבן יוחנן בן זכאי**.

רב נחמן בר יצחק אמר: לשון של זהורית, דתנא: בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח אולם מבחוץ, הלבין – היו שמחין, לא הלבין – היו עצבין, התקינו שיהיו קושרין אותו על פתח אולם מבפנים. וצדין היו מציצין ורואין, הלבין – היו שמחין, לא הלבין – היו עצבין, התקינו שיהיו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו של שעיר המשתלח.

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת – במקדש היו תוקעין, אבל לא במדינה. משחרב בית המקדש, התקין **רבן יוחנן בן זכאי** שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. אמר **רבי אלעזר**: לא התקין **רבן יוחנן בן זכאי** אלא ביבנה בלבד. אמרו לו: אחד יבנה, ואחד כל מקום שיש בו בית דין. ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה, שכל עיר שהיא רואה, ושומעת, וקרובה, ויכולה לבוא – תוקעין. וביבנה לא היו תוקעין אלא בבית דין בלבד.

בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה, ובמדינה יום אחד. משחרב בית המקדש, התקין **רבן יוחנן בן זכאי** שיהא לולב ניטל במדינה שבעה, זכר למקדש.

ושיהא יום הנץ כולו אסור.

בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום. פעם אחת נשתחו העדים מלבוא, ונתקלקלו הלויים בשיר. התקינו שלא יהיו מקבלין אלא עד המנחה. ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה – נוהגין אותו היום קודש, ולמחר קודש. משחרב בית המקדש, התקין **רבן יוחנן בן זכאי** שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום.

אמר **רבי יהושע בן קרחה**: ועוד זאת התקין **רבן יוחנן בן זכאי**, שאפילו ראש בית דין בכל מקום, שלא יהו העדים הולכין אלא למקום הנעד.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
תקנות	תקנות	שיר של	עשר	עבד לווה	תשע	גר
זכר	קידוש	יום	מסעות	לאיש	תקנות:	שנגייר
למקדש	החדש			מלווה	כהן לא	בזמן הזה
					מעלה	לא יפריש
					בסנדלו	לקינו
					לדוכן	

תמצית הסוגיה: הסוגיה עוסקת בתשע תקנות של רבן יוחנן בן זכאי. התקנות בתחילת הסוגיה הן 'משחרב בית המקדש', ואילו התקנות בסוף הסוגיה הן 'מפני התקלה'.

השאלה על כל תקנה היא: אם זו תקנה נצרכת, מפני מה היא לא נקבעה בתחילה. נראה, כי במרכז הסוגיה באו כמה דוגמאות לשינויים, שמבארים את הצורך בתקנות חדשות. ראשית, מדובר על 'שיר של יום' ושינוי בזמן, וכך רואים כיצד לכל יום יש שיר משלו. לאחר מכן מדובר על כך שכנגד עשר מסעות שנסעה השכינה, גם הסנהדרין למטה גולה לעשר מקומות. בסוף, מדגיש רב אשי שכל שינוי יש לבחון גם בסיבת השינוי, וכאשר אין את טעם התקנה 'נמצאת מכשילן לעתיד לבוא', נשאר הדין שהולכים למקום ראש בית הדין.

[א. תקנות זכר למקדש]

[משנה: יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת – במקדש היו תוקעין, אָבֵל לא במדינה. משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. אמר רבי אלעזר: לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא בִּיבְנָה בלבד. אמרו לו: אחד יבנה, ואחד כל מקום שיש בו בית דין. ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה, שכל עיר שהיא רואה, ושומעת, וקרובה, ויכולה לבוא – תוקעין. ובִּיבְנָה לא היו תוקעין אלא בבית דין בלבד.]

**בְּרֵאשׁוֹנָה הָיָה הַלּוּלָב נִיטָל בַּמִּקְדָּשׁ שְׁבָעָה, וּבַמִּדְבָּר יוֹם אֶחָד. מִשְׁחָרְבַּת בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִין רַבּוֹ יוֹחָנָן בֶּן זַפְאִי שֶׁיְהֵא לּוּלָב נִיטָל בַּמִּדְבָּר שְׁבָעָה, זָכָר
לְמִקְדָּשׁ.**

וְשִׁיחָא יוֹם הַנֶּפֶס כּוּלּוֹ אֶסּוּר.

**גְּמ'. מָנָא הָנִי מִימֵי? אָמַר רַבִּי לִוי בְּרַחֲמֵי אָמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַחֲמֵי: כְּתוּב
אֶחָד אֹמֵר: "שְׁבַתוֹן זָכְרוֹן תְּרוּעָה". וְכְתוּב אֶחָד אֹמֵר: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה
לָכֶם!" לֹא קִשְׁיָא: כָּאן – בְּיוֹם טוֹב שְׁחָל לְהֵיוֹת בְּשַׁבָּת, כָּאן – בְּיוֹם טוֹב שְׁחָל
לְהֵיוֹת בַּחוּל. אָמַר רַבָּא: אֵי מִדְּאוּרֵייתָא הֵיא, בַּמִּקְדָּשׁ הֵיכִי תִקְעִינָּ? וְעוֹד:
הָא לֹא מִלְּאכָה הֵיא, דְּאֶצְטְרִיף קָרָא לְמַעוּטִי. דִּתְנָא דְּבִי שְׁמוּאֵל: "כָּל
מִלְּאכָתָא עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ", יִצְתָה תִקְיעַת שׁוֹפָר וּרְדִייתָא הַפֹּת, שֶׁהֵיא חֲכָמָה
וְאֵינָה מִלְּאכָה.**

**אֵלָא אָמַר רַבָּא: מִדְּאוּרֵייתָא מִשְׁרָא שְׁרִי, וְרַבָּנָן הוּא דְגִזּוּר בֵּיה כְּדַרְבָּה.
דְּאָמַר רַבָּה: הַכֹּל חִיבִין בְּתַקִּיעַת שׁוֹפָר, וְאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בְּתַקִּיעַת שׁוֹפָר,
גְּזִירָה שְׁמָא יִטְלֵנוּ בִידּוֹ וְיִלְדּוּ אֶצֶל הַבָּקִי לְלִמּוּד, וְיַעֲבִירוּנוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת
הַרְבִּים. וְהֵינֵינוּ טַעֲמָא דְּלוּלָב, וְהֵינֵינוּ טַעֲמָא דְּמַגִּילָה.**

**מִשְׁחָרְבַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִין רַבּוֹ יוֹחָנָן בֶּן זַפְאִי וְכוּ'. תֵּנוּ רַבָּנָן: פַּעַם אַחַת חָל
רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְהֵיוֹת בְּשַׁבָּת, וְהָיָה כָּל הָעָרִים מִתְּכַנְסִין. אָמַר לָהֶם רַבּוֹ יוֹחָנָן בֶּן
זַפְאִי לְבָנֵי בְּתִירָה: נִתְקַע! אָמְרוּ לוֹ: נָדוֹן. אָמַר לָהֶם: נִתְקַע, וְאַחֵר כִּדְ נָדוֹן.
לְאַחֵר שֶׁתִּקְעוּ, אָמְרוּ לוֹ: נָדוֹן! אָמַר לָהֶם: כָּבֵר נִשְׁמָעָה קֶרֶן בִּיבְנָה, וְאֵין
מְשִׁיבִין לְאַחֵר מַעֲשֶׂה.**

**אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הִתְקִין רַבּוֹ יוֹחָנָן בֶּן זַפְאִי אֵלָא בִּיבְנָה בְּלִבָּד. אָמְרוּ לוֹ:
אֶחָד יִבְנֶה וְאֶחָד כָּל מְקוֹם שֵׁישׁ בּוֹ בֵּית דִּין.**

'אָמְרוּ לוֹ' הֵינֵינוּ תֵּנָא קָמָא! אֵיכָא בִּינִיחוּ בִּי דִּינָא דְּאֶקְרֵא.

אָמְרוּ לוֹ: אֶחָד יִבְנֶה וְאֶחָד כָּל מְקוֹם שֵׁישׁ בּוֹ בֵּית דִּין.

**אָמַר רַב הוּנָא: [ל, א] וְעַם בֵּית דִּין. מָאִי וְעַם בֵּית דִּין? בְּפָנֵי בֵּית דִּין, לְאַפּוֹקִי
שְׁלֹא בְּפָנֵי בֵּית דִּין – דִּלָּא.**

**מַתִּיב רַבָּא: וְעוֹד זֹאת הִתְנָה יְרוּשָׁלַיִם? תִּתִּירָה עַל יִבְנָה וְכוּ'. מָאִי וְעוֹד זֹאת?
אֵילִימָא כְּדִקְתָּנִי – "זֹאת" מִיבָעִי לִיה. אֵלָא: דְּבִירוּשָׁלַיִם תּוֹקְעִין יְחִידִין,
וּבִיבְנָה אֵין תּוֹקְעִין יְחִידִין. וּבִיבְנָה אֵין תּוֹקְעִין יְחִידִין! וְהָא כִּי אֶתָּא רַב יִצְחָק
בְּרַי יוֹסֵף, אָמַר: כִּי מִסִּיִּים שְׁלִיחָא דְּצִיבוּרָא תִקְיעָה בִּיבְנָה – לֹא שְׁמַע אֵינִישׁ**

קל אונייה מקל תקועניא דיחידאי. אלא לאו: דבירושלים תוקעין בין בזמן בית דין ובין שלא בזמן בית דין, ובבבנה, בזמן בית דין – אין, שלא בזמן בית דין – לא. הא בזמן בית דין מיהא תוקעין, ואפילו שלא בפני בית דין! לא: דאילו בירושלים תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין, ובבבנה, בפני בית דין – אין, שלא בפני בית דין – לא.

איכא דמתני להא דרב הונא אהא דכתיב "ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם" – מלמד שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע. אמר רב הונא: ועם בית דין. מאי ועם בית דין – בזמן בית דין. לאפוקי שלא בזמן בית דין, דלא.

מתיב רבא: תקיעת ראש השנה ויובל דוחה את השבת בגבולין, איש וביתו. מאי "איש וביתו"? אילימא איש ואשתו – איתתא מי מיחייב? והא מצות עשה שהזמן גרמא היא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא – נשים פטורות. אלא לאו: איש בביתו, ואפילו שלא בזמן בית דין! לא, לעולם בזמן בית דין.

מתיב רב ששת: שנה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות, אלא שביובל תוקעין בין בבית דין שקידשו בו את החדש, ובין בבית דין שלא קידשו בו את החדש, וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע. בראש השנה לא היו תוקעין אלא בבית דין שקידשו בו את החדש, ואין כל יחיד ויחיד חייב לתקוע. מאי אין כל יחיד ויחיד חייב לתקוע? אילימא דביובל תוקעין יחידין ובראש השנה אין תוקעין יחידין – והא כי אתא רב יצחק בר יוסף, אמר: כי הוה מסיים שליחא דציבורא תקיעתא בבבנה – לא שמע איניש קל אונייה מקל תקועניא דיחידאי. אלא לאו: דאילו ביובל תוקעין בין בזמן בית דין בין שלא בזמן בית דין, ובראש השנה, בזמן בית דין – אין, שלא בזמן בית דין – לא. קתני מיהת: ביובל בין בזמן בית דין, בין שלא בזמן בית דין! לא, לעולם בזמן בית דין, והכי קתני: ביובל, בזמן בית דין – תוקעין בין בפני בית דין, בין שלא בפני בית דין. בראש השנה, תוקעין בזמן בית דין, ובפני בית דין.

איתמר נמי: אמר רבי חייה בר גמא אמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי: אין תוקעין אלא כל זמן שפית דין יושבין.

בעי רבי זירא: ננערו לעמוד ולא עמדו, מהו? בית דין יושבין בעינן – והא איכא, או דלמא: זמן בית דין בעינן – וליכא? תיקו.

ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על גבנה וכו'. רואה – פרט ליושבת בנחל. שומעת – פרט ליושבת בראש ההר. קרובה – פרט ליושבת חוץ לתחום. ויכולה לבוא – פרט למפסיק לה נהרא.

גמ'. ומנלו דעבדינו זכר למקדש? דאמר קרא: "כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה' כי נדחה קראי לך ציון היא דורש אין לה", מכילל דבעיא דרישה.

ושיהא יום הנה כולו אסור. מאי טעמא – מהרה יבנה בית המקדש, ויארמו: אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח – עכשיו נמי ניכול. ולא נדעי דאשתקד לא הוה עומר, האיר מזרח – התיר. השתא דאיכא עומר – עומר מתיר.

דמיבני אימת? אילמא דאיבני בשיתסר, הרי האיר מזרח – התיר. אלא דאיבני בחמיסר. מחצות היום ולהלן לשיתרי, דהא תנו: הרחוקין – מותרין מחצות היום ולהלן, לפי שאין בית דין מתעצלים בו! לא נצרכא, דאיבני בחמיסר סמוך לשקיעת החמה. אי נמי, דאיבני בלילא.

אמר **רב נחמן בר יצחק**: רבן יוחנן בן זכאי [ל, ב] בשיטת רבי יהודה אמרה, דאמר: "עד עצם היום הזה", עד עצמו של יום. וקסבר: עד, ועד בכלל. ומי סבר לה כוותיה? והא מפליג פליג עליה, דתנו: משחרב בית המקדש, התקין **רבן יוחנן בן זכאי** שיהא יום הנה כולו אסור. אמר **רבי יהודה**: והלא מן התורה הוא אסור, דכתיב: "עד עצם היום הזה"! התם – רבי יהודה הוא דקא טעי. איהו סבר רבן יוחנן בן זכאי מדרבנן קאמר, ולא היא, מדאורייתא קאמר. והא התקין קתני! מאי התקין – דרש והתקין.

[ב. תקנות עדות החודש]

בראשונה היו מקבלין עדות החודש כל היום. פעם אחת נשתהו העדים מלבוא, ונתקלקלו הלויים בשיר. התקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה. ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה – נוהגין אותו היום קודש, ולמחר קודש. משחרב בית המקדש, התקין **רבן יוחנן בן זכאי** שיהו מקבלין עדות החודש כל היום.

אמר **רבי יהושע בן קרחה**: ועוד זאת התקין **רבן יוחנן בן זכאי**, שאפילו ראש בית דין בכל מקום, שלא יהו העדים הולכין אלא למקום הוצד.

גמ'. מה קלקול קלקלו הלויים בשיר? הכא תרגימו: שלא אמרו שירה כל עיקר. **רבי זירא** אמר: שאמרו שירה של חול עם תמיד של בין הערבדים. אמר לו **רבי זירא לאהבה בריה**, פוק תני להו: התקינו שלא יהו מקבלין עדות החודש אלא כדי שיהא שהות ביום להקריב תמידין ומוספין ונספיהם, ולומר שירה שלא בשיבוש. אי אמרת בשלמא אמור שירה דחול – היינו דאיכא

שיבוש. אֵלֶּא אֵי אֶמְרַתְּ לָא אָמור כָּלֵל – מאי שיבוש איכא! כִּיּוֹן דְּלָא אָמור כָּלֵל – אֵין לָךְ שיבוש גְּדוֹל מְזַה.

מתיב רב אחא בר הונא: תמיד של ראש השנה שחרית קרב כהלכתו, במוסף מהו אומר – "הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאליה יעקב", במנחה מהו אומר – "קול ה' נחיל מדבר". ובזמן שחל ראש השנה להיות בחמישי בשבת, שהשירה שלו "הרנינו לאלהים עוזנו" – לא היה אומר בשחרית "הרנינו", מפני שחזור וכופל את הפרק. אֵלֶּא מהו אומר – "הסירותי מסביל שכימו". ואם באו עדים אחר תמיד של שחר, אומר "הרנינו" אף על פי שחזור וכופל את הפרק. אי אמרת בשלמא, כל היכא דמסתפקא אמרינן שירה דחול – היינו דקאמר: אומרם וכופלו. אֵלֶּא אי אמרת לָא אָמור כָּלֵל – מאי אומרם וכופלו? [לא, א] שאני התם, דשירה דיומיה היא.

[ג. שיר של יום]

תנא, רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא: בראשון מה היו אומרים – "לה' הארץ ומלואה", על שם שקנה והקנה ושלט בעולמו. בשני מה היו אומרים – "גדול ה' ומהולל מאד", על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן. בשלישי היו אומרים: "אלהים נצב בעדת אל", על שם שגילה ארץ בחקמתו, והכין תביל לעדתו. ברביעי היו אומרים: "אל נקמות ה'", על שם שבא חמה ולבנה, ועתיד ליפרע מעובדיהן. בחמישי היו אומרים: "הרנינו לאלהים עוזנו", על שם שבא עופות ודגים לשבח לשמו. בששי היו אומרים: "ה' מלך גאות לבש", על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהן. בשביעי היו אומרים: "מזמור שיר ליום השבת", ליום שכולו שבת. אמר רבי נחמיה: מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו? אֵלֶּא: בראשון – שקנה והקנה ושלט בעולמו. בשני – שחילק מעשיו ומלך עליהם. בשלישי – שגילה ארץ בחקמתו והכין תביל לעדתו. ברביעי – שבא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן. בחמישי – שבא עופות ודגים לשבח לשמו. בששי – שגמר מלאכתו ומלך עליהם. בשביעי – על שם ששבת.

וקמיפלגי בדרב קטינא, דאמר רב קטינא: שיתא אלפי שני הוה עלמא וחד חרוב, שנאמר: "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". אמר אבוי: תרי חרוב, שנאמר: "יחינו מיומיו".

במוספי דשבתא מה היו אומרים? אמר **רב ענו בר רבא אמר רב**: "הזיו לך".
ואמר **רב חנו בר רבא אמר רב**: כדרך שחלוקים כאן – כך חלוקין בבית
הכנסת.

במנחתא דשבתא מה היו אומרים? אמר **רבי יוחנן**: "אז ישיר", ו"מי כמוך",
ו"אז ישיר".

איבעיא להו: הני כולוהו בחד שבתא אמרי להו, או דלמא כל שבתא ושבתא
אמרי חד? תא שמע, דתנא, אמר **רבי יוסי**: עד שהראשונה אומרת אחת –
שניה חוזרת שתיים. שמע מינה כל שבתא ושבתא אמרי חד, שמע מינה.

[ג. עשר מסעות]

אמר **רב יהודה בר אידי אמר רבי יוחנן**: עשר מסעות נסעה שכינה, מקראי,
וכנגדן גלתה סנהדרין, מגמרא. עשר מסעות נסעה שכינה, מקראי: מכפרת
לכרוב, ומכרוב לכרוב, ומכרוב למפתן, ומפתן לחצר, ומחצר למזבח,
וממזבח לגג, ומגג לחומה, ומחומה לעיר, ומעיר להר, ומחר למדבר, וממדבר
עלתה וישבה במקומה – שנאמר: "אלך אשובה אל מקומי". מכפרת לכרוב,
מכרוב לכרוב, ומכרוב למפתן – דכתיב: "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל
הכפרות", ודכתיב: "וירכב על כרוב ויעף", ודכתיב: "ויכבוד אלהי ישראל נעלה
מעל הכרוב אשר היה עליו אל מפתן הבית". וממפתן לחצר, דכתיב: "וימלא
הבית את הענן והחצר מלאה את נגה כבוד ה'". מחצר למזבח, דכתיב:
"ראיתי את ה' נצב על המזבח". וממזבח לגג, דכתיב: "טוב לשבת על פנת
גג". מגג לחומה, דכתיב: "והנה ה' נצב על חומת אנך". מחומה לעיר, דכתיב:
"קול ה' לעיר יקרא". ומעיר להר, דכתיב: "ויעל כבוד ה' מעל תוף העיר
ויעמד על הקר אשר מקדם לעיר". ומחר למדבר, דכתיב: "טוב שבת בארץ
מדבר". וממדבר עלתה וישבה במקומה, דכתיב: "אלך אשובה אל מקומי
וגו'".

אמר **רבי יוחנן**: ששה חדשים נתעכבה שכינה לישראל במדבר, שפא יחזרו
בתשובה. כיון שלא חזרו – אמר: תיפח עצמו, שנאמר: "ויעני רשעים תכלינה
ומנוס אבד מניהם ותקוהם מפח נפש".

וכנגדן גלתה סנהדרין, מגמרא: מלשפת הגזית לחנות, ומחנות לירושלים,
ומירושלים לבינה, [לא, ב] ומיבנה לאושא, ומאושא לבינה, ומיבנה לאושא,
ומאושא לשפרעם, ומשפרעם לבית שער, ומבית שערם לצפורי, ומצפורי
לטבריא. וטבריא עמוקה מכולן, שנאמר: "ושפלת מארץ תדברי".

רבי אלעזר אומר: שש גלות, שנאמר: "כי השח יושבי מרום קריה נשגבה נשפילנה נשפילה עד ארץ נגיענה עד עפר".

אמר **רבי יוחנן**: ומשם עתידין ליגאל, שנאמר: "התנערי מעפר קומי שבי".

[ד. עבד לוה לאיש מלווה]

גמ': ההיא איתתא דאזמנוה לדינא קמיה דאמימר בנהרדעא. אזל אמימר למחוזא, ולא אזלה בתריה. כתב פתיחא עילוה. אמר ליה **רב אשי לאמימר**, והא אנן תנו: אפילו ראש בית דין בכל מקום, שלא יהו העדים הולכין אלא למקום הועד! אמר ליה: הני מילי לענן עדות החדש, דאם כן נמצאת מכשילן לעתיד לבא. אבל הכא – "עבד לזה לאיש מלווה".

[ו. תשע תקנות]

תנו רבנן: אין כהנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן, וזו אחת מתשע תקנות שהתקין **רבן יוחנן בן זכאי**.

שית דהאי פירקא, וחדא דפירקא קמא.

ואידך, דתנא: גר שנתגייר בזמן הזה, צריך שיקריש רובע לקינו. אמר **רבי שמעון בן אלעזר**: כבר נמנה עליה **רבן יוחנן** וביטלה, מפני התקלה.

[ז. כרם רבעי ולשון של זהורית]

ואידך פלוגתא דרב פפא ורב נחמן בר יצחק. **רב פפא** אמר: כרם רבעי, **רב נחמן בר יצחק** אמר: לשון של זהורית.

רב פפא אמר: כרם רבעי, דתנא: כרם רבעי הוה עולה לירושלים מהלך יום לכל צד, וזו היא תחומה: אילת מן הצפון, ועקרבת מן הדרום, לוד מן המערב, וירדן מן המזרח. ואמר **עולא**, ואיתימא **רבה בר עולא** אמר **רבי יוחנן**: מה טעם – כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות. ותנא: כרם רבעי הוה לו **לרבי אליעזר** במזרח לוד בצד פפר טבי, וביקש **רבי אליעזר** להפקירו לעניים. אמרו לו תלמידיו: רבי, כבר נמנו חביריך עליו והתירוהו. מאן חביריך – **רבן יוחנן בן זכאי**.

רב נחמן בר יצחק אמר: לשון של זהורית, דתנא: בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח אולם מבחוץ, הלבין – היו שמים, לא הלבין – היו עצבין, התקינו שיהיו קושרין אותו על פתח אולם מבפנים. ועדיין היו מציצין ורואין, הלבין – היו שמים, לא הלבין – היו עצבין, התקינו שיהיו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו של שעיר המשתלח.

רב נחמן בר יצחק מאי טעמא לא אמר כרב פפא? אמר לך: אי סלקא דעתך רבן יוחנן בן זכאי, חבריו דרבי אליעזר מי הוה? רבו הוה. ואידך? כיון דתלמידים הוו – לאו אורח ארעא למימרא ליה לרביה "רבך".

ורב פפא מאי טעמא לא אמר כרב נחמן בר יצחק? אמר לך: אי סלקא דעתך רבן יוחנן בן זכאי – בימי רבן יוחנן בן זכאי מי הוה לשון של זהורית? והתנא: כל שנותניו של **רבן יוחנן בן זכאי** מאה ועשרים שנה. ארבעים שנה – עסק בפרקמטיא, ארבעים שנה – למד, ארבעים שנה – לימד. ותנא: ארבעים שנה קודם שנחרב הבית לא היה לשון של זהורית מלבין אלא מאדים. ותנן: משחרב הבית התקין **רבן יוחנן בן זכאי**! ואידך: אותם ארבעים שנה דלמד – תלמיד יושב לפני רבו הוה, ואמר מילתא ואסתבר טעמיה. [לב, א] וקבעיה רביה בשמיה.

סוגיה יג [לב.-לב.]: תקיעה וברכות בציבור

מתחיל בתורה, ומשלים בנביא, **רבי יוסי** אומר: אם השלים בתורה – נצא.

העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה, השני מתקיע. ובשעת החלל, הראשון מקרא את החלל.

סדר ברכות: אומר אבות וגבורות וקדושת השם, וכולל מלקיות עמך, ואינו תוקע. קדושת היום ותוקע, זכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים, דברי **רבי יוחנן בן נורי**. אמר לו **רבי עקיבא**: אם אינו תוקע למלקיות – למה הוא מזכיר? אלא: אומר אבות וגבורות וקדושת השם, וכולל מלקיות עם קדושת היום ותוקע, זכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים.

אין פותחין מעשרה מלקיות, מעשרה זכרונות, מעשרה שופרות. **רבי יוחנן בן נורי** אומר: אם אמר שלש שלש מכולן – נצא. אין מזכירין זכרון מלקיות ושופר של פורענות.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
<u>סדר ברכות</u>	<u>הפסוקים</u>	<u>פורענות של גוים</u>	<u>זיכרון של יחיד</u>	<u>מחלוקות רבי יוסי ורבי יהודה</u>	<u>מתחיל בתורה ומשלים בנביא</u>	<u>העובר לפני התיבה</u>

תמצית הסוגיה: הסוגיה עוסקת בתפילת המוסף של ראש השנה ובתקיעות שבה.

הסוגיה פותחת בסדר הברכות והתקיעות בתפילת המוסף, ובמספר הפסוקים שנאמרים בכל ברכה. סיום הסוגיה בכך שישנו סדר לפסוקים ובכך שהעובר לפני התיבה במוסף הוא המתקיע.

האם הפסוקים הם חלק עיקרי של הברכה, או שהברכה היא עיקר והפסוקים טפלים לה? מרכז הסוגיה הוא על פסוקים חריגים – פורענות של גוים, זיכרון של יחיד, ושם מחלוקות בין רבי יוסי ורבי יהודה על פסוקים שונים. הדיוק שרואים בבחירת הפסוקים השונים מוביל להבנה שהפסוקים שנבחרו הם אלו שמשקפים את הברכות, ולא ניתן להמיר אותם או לפחות מהם.

[א. סדר ברכות]

[משנה: סדר ברכות: אומר אבות וגבורות וקדושת השם, וכולל מלקיות עמה, ואינו תוקע. קדושת היום ותוקע, זכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים, דברי רבי יוחנן בן נורי. אמר לו רבי עקיבא: אם אינו תוקע למלקיות – למה הוא מזכיר? אלא: אומר אבות וגבורות וקדושת השם, וכולל מלקיות עם קדושת היום ותוקע, זכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים].

גמ'. אמר לו רבי עקיבא: אם אינו תוקע למלקיות – למה הוא מזכיר? למה הוא מזכיר?! רחמנא אמר אידכר! אלא: למה עשר? לימא תשע, דהואיל ואשתני אשתני!

תנו רבנן: מנין שאומרים אבות – שנאמר: "הבו לה' בני אלים". ומנין שאומרים גבורות – שנאמר: "הבו לה' כבוד ועוז". ומנין שאומרים קדושות – שנאמר: "הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש".

ומנין שאומרים מלקיות זכרונות ושופרות – רבי אליעזר אומר: דכתביב "שבתון זכרון תרועה מקרא קדש". "שבתון" – זה קדושת היום; "זכרון" – אלו זכרונות; "תרועה" – אלו שופרות; "מקרא קדש" – קדשהו בעשיית מלאכה. אמר לו רבי עקיבא: מפני מה לא נאמר "שבתון" – שבות, שבו פתח הכתוב תחילה! אלא: "שבתון" – קדשהו בעשיית מלאכה; "זכרון" – אלו זכרונות; "תרועה" – אלו שופרות; "מקרא קדש" – זו קדושת היום.

מנין שאומרים מלקיות? תנא, רבי אומר: "אני ה' אלהיכם", ו"בחדש השביעי" – זו מלכות. רבי יוסי בר יהודה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר: "יהיו לכם לזכרון לפני אלהיכם", שאין תלמוד לומר "אני ה' אלהיכם", ומה תלמוד לומר "אני ה' אלהיכם" – זה בנה אב לכל מקום שנאמר בו זכרונות – יהיו מלקיות עמה.

והיכן אומרה לקדושת היום? תנא, רבי אומר: עם המלקיות אומרה. מה מצינו בכל מקום ברכיעית – אף כאן ברכיעית. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עם הזכרונות אומרה. מה מצינו בכל מקום באמצע – אף כאן באמצע. וכשקידשו בית דין את השנה באושא, נרד רבי יוחנן בן ברוקא לפני רבן שמעון בן גמליאל, ועשה כרבי יוחנן בן נורי. אמר לו רבן שמעון: לא היו נוהגין כן בבגנה. ליום השני נרד רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי ועשה כרבי עקיבא. אמר רבן שמעון בן גמליאל: כך היו נוהגין בבגנה.

לְמִימָרָא דְרַבּוֹן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל כְּרַבִּי עֲקִיבָא סְבִירָא לֵיהּ? וְהָא אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מַלְכוּת עִם קְדוּשַׁת הַיּוֹם אָמַר לְהוֹ, וְרַבּוֹן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: קְדוּשַׁת הַיּוֹם עִם הַזְכָּרוֹנוֹת אָמַר לְהוֹ? אָמַר רַבִּי זִירָא: לוֹמַר שְׁתּוּקָעִין לְמַלְכוּת.

ליום השני ירד רבי חנינא. מאי שני? אילימא יום טוב שני – למימרא דעבריה לאלול?! והאמר רבי חנינא בר כהנא: מימות עזרא ואילך לא מציינו אלול מעובר! אמר רב חסדא: מאי שני – ליום שני, לשנה הבאה.

[ב. הפסוקים]

[משנה: אין פוחתין מעשרה מלכיות, מעשרה זכרונות, מעשרה שופרות. רבי יוחנן בן נורי אומר: אם אמר שלש שלש מכולן – יצא. אין מזכירין זכרון מלכות ושופר של פורענות].

גמ'. הני עשרה מלכיות כנגד מי? אמר רבי: כנגד עשרה הלולים שאמר דוד בספר תהלים. הלולים טובא הוו! הנך דכתיב בהו "הללוהו בתקע שופר". **רב יוסף** אמר: כנגד עשרת הדברות שנאמרו לו למשה בסיני. **רבי יוחנן** אמר: כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם. הי נביה? "ויאמר" – "ויאמר" דבראשית תשעה הוו! "בראשית" נמי מאמר הוא, דכתיב: "בדבר ה' שמים נעשו".

רבי יוחנן בן נורי אומר: אם אמר שלש שלש מכולן – יצא. איבעניא להו, היכי קתני: שלש מן התורה, שלש מן הנביאים, ושלש מן הכתובים – דהוו תשע, ואיכא בינייהו חדא, או דלמא: אחד מן התורה, ואחד מן הנביאים, ואחד מן הכתובים – דהויין להו שלש, ואיכא בינייהו טובא? תא שמע, דתנא: אין פוחתין מעשרה מלכיות, מעשרה זכרונות, מעשרה שופרות, ואם אמר שבע מכולן – יצא, כנגד שבעה רקיעים. **רבי יוחנן בן נורי** אמר: הפוחת – לא יפחות משבע, ואם אמר שלש מכולן – יצא, כנגד תורה נביאים וכתובים, ואמרי לה: כנגד כהנים לויים וישׂראלים.

אמר רב הונא אמר שמואל: הלכה כרבי יוחנן בן נורי.

[לב, ב] **גמ'.** מלכיות, כגון: "חי אני נאם ה' [אלהים] אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוד עליכם", ואף על גב דאמר **רב נחמן**: כל כי האי ריתחא לירתח קודשא בריך הוא עלן וליפרוקינו, פיון דבריתחא אמור –

אֲדַכְּרִי רִיתְחָא בְּרִישׁ שְׁתָּא לֹא מִדְּכָרִינוּ. זָכְרוֹן – כְּגוֹן: "וַיִּזְכֹּר כִּי בֶשֶׁר הָמָּה וְגו'". שׁוֹפָר – כְּגוֹן: "תִּקְעוּ שׁוֹפָר בַּגִּבְעָה וְגו'".

[ג]. זיכרון ושופר של פורענות של נכרים

אָבֵל אִם בָּא לִזְמַר מַלְכוּת זָכְרוֹן וְשׁוֹפָר שֶׁל פּוֹרְעָנוּת שֶׁל נְכָרִים, אוֹמֵר. מַלְכוּת – כְּגוֹן: "ה' מֶלֶךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים, וְכָגוֹן: "ה' מֶלֶךְ עוֹלָם וְעַד אָבְדוּ גוֹיִם מֵאֶרֶצוֹ". זָכְרוֹן – כְּגוֹן: "זָכֹר ה' לְבִנֵּי אֲדָוָה וְגו'". שׁוֹפָר – כְּגוֹן: "וְהָאֱלֹהִים בְּשׁוֹפָר יִתְקַע וְהַלֵּל בְּסַעֲרוֹת תִּימָן", וְכָתִיב: "ה' צָבָאוֹת יְגַן עַלְיָהֶם".

[ד]. זיכרון של יחיד

אֵין מִזְכִּירֵי זָכְרוֹן שֶׁל יַחֲדִיד, וְאִפִּילוּ לְטוֹבָה, כְּגוֹן: "זָכְרָנִי ה' בְּרָצוֹן עֲמָד", וְכָגוֹן: "זָכְרָה לִי אֱלֹהֵי לְטוֹבָה".

[ה]. מחלוקות רבי יוסי ורבי יהודה

פְּקֻדוֹנוֹת – הָרִי הֵן כְּזָכְרוֹנוֹת, כְּגוֹן: "וְהָאֵת שְׁרָה", וְכָגוֹן: "פְּקוּדֵי פְּקֻדָּתֵי אֲתָכֶם", דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינָן כְּזָכְרוֹנוֹת.

וְלִרְבִּי יוֹסִי נִהִי נָמִי דְּפְקֻדוֹנוֹת הָרִי הֵן כְּזָכְרוֹנוֹת, "וְהָאֵת שְׁרָה" – פְּקֻדוֹן דְּיַחֲדִיד הוּא! כִּינּוּן דְּאֵתוֹ רַבִּים מִינֵה – כְּרַבִּים דְּמִנְיָא.

"שָׂאוּ שְׁעָרִים רֹאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹאוּ מֶלֶךְ הַכְּבוֹד. מִי זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד ה' עֲזָזוּ וְגִבּוֹר ה' גִּבּוֹר מִלְחָמָה. שָׂאוּ שְׁעָרִים רֹאשֵׁיכֶם וּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹאוּ מֶלֶךְ הַכְּבוֹד. מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד ה' צָבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סֵלָה". רִאשׁוֹנָה – שְׁתֵּים, שְׁנִיָּה – שְׁלֹשׁ, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רִאשׁוֹנָה – אַחַת, שְׁנִיָּה – שְׁתֵּים.

"זָמְרוּ אֱלֹהִים זָמְרוּ לְמַלְכֵּנוּ זָמְרוּ. כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים" – שְׁתֵּים, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַחַת. וְשׁוֹיֵן בְּ"מֶלֶךְ אֱלֹהִים עַל גּוֹיִם אֱלֹהִים יָשָׁב עַל כֹּסֶא קְדָשׁוֹ", שְׁהִיא אַחַת.

זָכְרוֹן שְׁנִישׁ בּוֹ תִּירוּעָה – כְּגוֹן: "שִׁבְתוֹן זָכְרוֹן תִּירוּעָה מִקְרָא קִדְּשׁ" – אוֹמְרָה עִם הַזְכָּרוֹנוֹת וְאוֹמְרָה עִם הַשׁוֹפָרוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ אוֹמְרָה אֶלָּא עִם הַזְכָּרוֹנוֹת בְּלִבָּד.

מלכות שיש עמו תרועה – כגון: "ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו" – אומרה עם המלכיות ואומרה עם השופרות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינו אומרה אלא עם המלכיות בלבד.

תרועה שאין עמה לא כלום – כגון: "יום תרועה יהיה לכם" – אומרה עם השופרות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינו אומרה כל עיקר.

[ו. מתחיל בתורה ומשלים]

[משנה: מתחיל בתורה, ומשלים בנביא, רבי יוסי אומר: אם השלים בתורה – נצא.]

מתחיל בתורה ומשלים בנביא, רבי יוסי אומר: אם השלים בתורה – נצא. "אם השלים", דיעבד – אין, לכתחילה – לא. והתנא, רבי יוסי אומר: המשלים בתורה – הרי זה משופח! אימא: "משלים". והא "אם השלים" קתני, דיעבד – אין, לכתחילה – לא! הכי קאמר: מתחיל בתורה ומשלים בנביא. רבי יוסי אומר: משלים בתורה, ואם השלים בנביא – נצא.

תנא נמי הכי, אמר רבי אלעזר ברבי יוסי: וותיקין היו משלימין אותה בתורה. בשלמא זכרונות ושופרות איפא טובא, אלא מלכיות – תלת הוא דהויין: "ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו", "ויהי בישורון מלך", "ה' ימלוך לעולם ועד", ואנן בעינן עשר, וליפא! אמר רב הונא, תא שמע: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" – מלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות. "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים אין עוד" – מלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות. "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו" – מלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות.

[ז. העובר לפני התיבה]

[משנה: העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה, השני מתקיע. ובשעת החלל, הראשון מקרא את החלל.]

גמ'. מאי שנא שני מתקיע – משום ד"ברוב עם הדרת מלך", אי הכי הלל נמי – גימא בשני משום ד"ברוב עם הדרת מלך"! אלא: מאי שנא הלל דבראשון – משום דזריזין מקדימין למצות, תקיעה נמי נעבד בראשון, משום דזריזין מקדימין למצות! אמר רבי יוחנן: בשעת השמד שנו.

מִדְקָאֱמַר "בְּשַׁעַת הַלֵּל", מִכָּלֵל דְּבִרְאֵשׁ הַשָּׁנָה לִיכָא הַלֵּל. מַאי טַעְמָא? אָמַר
רַבִּי אֲבָהוּ: אָמְרוּ מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! מִפְּנֵי
 מָה אֵין יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים שִׁירָה לִפְנֵיךָ בְּרִאשׁ הַשָּׁנָה וּבִיּוֹם הַכְּפוּרִים? אָמַר
 לָהֶם: אֲפָשָׁר מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דִין, וְסִפְרֵי חַיִּים וְסִפְרֵי מֵתִים פְּתוּחִין לִפְנֵיו
 – וְיִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים שִׁירָה?!

סוגיה יד [לב:-לה.]: תקיעות וברכות ביחיד

מי שפירך ואחר כך נתמנה לו שופר –
תזקע ומריע ותזקע שלש פעמים.

כשם ששליח צבור חייב, כך כל יחיד
ויחיד חייב. **רבן גמליאל** אומר: שליח
צבור מוציא את הרבים ידי חובתו.

שופר של ראש השנה אין מעבירין עליו
את התחום, ואין מפקחין עליו את הגל.
לא עולין באילן, ולא רוכבין על גבי
בהמה, ולא שטין על פני המים, ואין
חותכין אותו – בין בדבר שהוא משום
שבות, ובין בדבר שהוא משום לא תעשה.

אבל אם רצה ליתן לתוכו מים או יין –
יתן.

אין מעבירין את התנוקות מלתקוע, אבל
מתעסקין עמהן עד שילמדו.

והמתעסק – לא יצא, והשומע מן
המתעסק – לא יצא.

סדר תקיעות: שלש של שלש שלש.

שיעור תקיעה כשלש תרועות, שיעור
תרועה כשלש יבבות.

תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים –
אין בגדו אלא אחת.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
שופר של ראש השנה	סדר תקיעות	מנין שבשופר?	תשע תקיעות בתשע שעות	אין מעכבות זו את זו	שופר בלי ברכות ביחיד	חובת היחיד בברכות

תמצית הסוגיה: הסוגיה עוסקת בתקיעת שופר
ובתפילת המוסף של יחיד בראש השנה.

בתחילת הסוגיה מדובר על מה שמותר ואסור לעשות
כדי לשמוע קול שופר בראש השנה, ועל סדר
התקיעות. בסוף הסוגיה מדובר על תקיעה בלי תפילת
מוסף, מפני שכבר התפללו, או מפני שהיחיד פטור
מתפילת המוספין. במרכז הסוגיה ישנו הסבר לחובה
לתקוע בשופר בראש השנה, והכרעה שהתקיעות אינן

מעכבות זו את זו, ולא צריך דווקא לשמוע אותן ברצף.

נראה, שאם הסוגיה הקודמת נתנה דגש על המוסף והברכות, הסוגיה שלנו נותנת תוקף לתקיעת השופר בראש השנה גם אם היא באה בלי ברכות המוסף.

[א. שופר של ראש השנה]

[משנה: שופר של ראש השנה אין מעבירין עליו את התחום, ואין מפקחין עליו את הגל. לא עולין באילן, ולא רוכבין על גבי בהמה, ולא שטין על פני המים, ואין חותכין אותו – בין בדבר שהוא משום שבות, ובין בדבר שהוא משום לא תעשה.]

אבל אם רצה ליתן לתוכו מים או יין – יתן.

אין מעבירין את התנוקות מלתקוע, אבל מתעסקין עמהן עד שילמדו.

והמתעסק – לא יצא, והשומע מן המתעסק – לא יצא.

גמ' מאי טעמא? שופר עשה הוא, ויום טוב עשה ולא תעשה – ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה.

לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה וכו'. השתא דרבענו אמרת לא, דאורייתא מיבעיא? זו ואין צריך לומר זו קתני.

[לג, א] ואין חותכין אותו, בין בדבר שהוא משום שבות ובין בדבר שהוא משום לא תעשה. משום שבות – מגלא. לא תעשה – סכינא. השתא משום שבות אמרת לא – לא תעשה מיבעיא? זו ואין צריך לומר זו קתני.

אבל אם רצה ליתן לתוכו מים או יין – יתן. מים או יין – אין, מי רגלים – לא. מתניתין מני – אבא שאול היא. דתנינא, אבא שאול אומר: מים או יין – מותר, כדי לצחצחו. מי רגלים – אסור, מפני הכבוד.

אין מעבירין את התנוקות מלתקוע. הא נשים – מעבירין, והתניא: אין מעבירין לא את הנשים ולא את התנוקות מלתקוע ביום טוב! אמר אבאי, לא קשיא: הא רבי יהודה, הא רבי יוסי ורבי שמעון. דתניא: "דבר אל בני ישראל". בני ישראל סומכין, ואין בנות ישראל סומכות, דברי רבי יהודה. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: נשים סומכות – רשות.

אבל מתעסקין בהם עד שילמדו. אמר רבי אלעזר: אפילו בשבת.

תנא נמי הכי: מתעסקין בהן עד שילמדו, אפילו בשבת. ואין מעבדין התניוקות מלתקוע בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב.

הא גופא קשיא, אמרת: מתעסקין בהן עד שילמדו, ואפילו בשבת – אלא לכתחלה אמרין תקעו. והדר תנא: אין מעבדין – עכובא הוא דלא מעבדין, הא לכתחלה לא אמרין תקעו! לא קשיא: כאן [לג, ב] בקטן שהגיע לחינוך, כאן בקטן שלא הגיע לחינוך.

והמתעסק לא נצא. הא תוקע לשיר – נצא. לימא מסייע ליה לרבא, דאמר רבא: התוקע לשיר – נצא. דלמא תוקע לשיר – נמי מתעסק קרי ליה.

והשומע מן המתעסק – לא נצא. אבל השומע מן המשמיע לעצמו, מאי? נצא. לימא תיהוי תיובתיה דרבי זירא, דאמר ליה רבי זירא לשמעיה: איכון ותקע לי! דלמא אידי דתנא רישא מתעסק, תנא סיפא נמי מתעסק.

[ב. סדר תקיעות]

[משנה: סדר תקיעות: שלש של שלש.]

שיעור תקיעה כשלש תרועות, שיעור תרועה כשלש יבבות.

תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים – אין ביזו אלא אחת].

גמ'. והתנא: שיעור תקיעה בתרועה! אמר אבוי: תנא דידן קא חשיב תקיעה דכולהו בבי ותרועות דכולהו בבי. תנא ברא קא חשיב חד בבא ותו לא.

שיעור תרועה כשלש יבבות. והתנא: שיעור תרועה כשלשה שבבים! אמר אבוי: בהא ודאי פליגי, דכתיב: "יום תרועה יהיה לכם", ומתרגמין: "יום יבבא יהא לכו". וכתיב באימיה דסיסרא: "בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא". מר סבר גנוחי גנח. ומר סבר גלולי גליל.

[ג. מנין שבשופר?]

תנו רבנן: מנין שבשופר? תלמוד לומר: "והעברת שופר תרועה". אין לי אלא ביזבל, בראש השנה מנין? תלמוד לומר: "בחדש השביעי", שאין תלמוד לומר "בחדש השביעי", ומה תלמוד לומר "בחדש השביעי" – שיהיו כל תרועות של

חדש שביעי זה כזה. ומנין שפשוטה לפניה – תלמוד לומר: "והעברת שופר תרועה". ומנין שפשוטה לאחריה – תלמוד לומר: "תעבירו שופר". ואין לי אלא ביובל, בראש השנה מנין? תלמוד לומר: "בחדש השביעי". [לד, א] שאין תלמוד לומר "בחדש השביעי", ומה תלמוד לומר "בחדש השביעי" – שיהו כל תרועות החדש השביעי זה כזה. ומנין לשלש של שלש – תלמוד לומר: "והעברת שופר תרועה", "שבתון זכרון תרועה", "יום תרועה יהיה לכם". ומנין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה – תלמוד לומר: "שביעי" "שביעי" לגזירה שנה. הא כיצד? שלש שהן תשע. שיעור תקיעה בתרועה, שיעור תרועה כשלשה שברים. האי תנא, מעיקרא מיתי לה בהיקישא, והשתא מיתי לה בגזירה שנה? הכי קאמר: אי לאו גזירה שנה, הנה מיתניא לה בהיקישא. השתא דאתנא בגזירה שנה – היקישא לא צריך.

והאי תנא מיתי לה בגזירה שנה ממדבר, דתנא: "ותקעתם תרועה" – תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה. אתה אומר תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה, או אינו אלא תקיעה ותרועה אחת היא – כשהוא אומר: "ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו", הוי אומר: תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה. ומנין שפשוטה לפניה – תלמוד לומר: "ותקעתם תרועה". ומנין שפשוטה לאחריה – תלמוד לומר: "תרועה יתקעו". **רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא** אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר: "ותקעתם תרועה שנית", שאין תלמוד לומר "שנית", ומה תלמוד לומר "שנית" – זה בנה אב, שכל מקום שנאמר "תרועה" – תהא תקיעה שניה לה. אין לי אלא במדבר, בראש השנה מנין? תלמוד לומר: "תרועה" "תרועה" לגזירה שנה. ושלש תרועות נאמרו בראש השנה: "שבתון זכרון תרועה", "יום תרועה", "והעברת שופר תרועה", ושתי תקיעות לכל אחת ואחת. מצינו למדין: שלש תרועות ושש תקיעות נאמרו בראש השנה, שתיים מדברי תורה, ואחת מדברי סופרים. "שבתון זכרון תרועה", "והעברת שופר תרועה" – מדברי תורה. "יום תרועה יהיה לכם" – לתלמודו הוא בא. **רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן**: אחת מדברי תורה, ושתיים מדברי סופרים. "והעברת שופר תרועה" – מדברי תורה. "שבתון זכרון תרועה", "יום תרועה יהיה לכם" – לתלמודו הוא בא.

מאי לתלמודו הוא בא? מיבעי: ביום ולא בלילה. ואידך, ביום ולא בלילה מנא ליה? נפקא ליה מ"ביום הכפורים". אי "ביום הכפורים" זלף, נגמור נמי מיניה לפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה! "והעברת" "תעבירו" לא משמע להו. אלא מאי דרשי בהו? "והעברת" כדב מתנא. דאמר **רב מתנא**: "והעברת" – דרך העברתו, "תעבירו" – דקאמר רחמנא נעבירה ביד. ואידך?

דָּרַב מִתְנָא – מִדְּשָׁנִי בְּדִבּוּרֶיהָ. "תַּעֲבִירוּ" בְּיָד – לֹא מְצִית אֶמְרָתָּ, דְּגָמַר "עֲבָרָה" "עֲבָרָה" מִמֶּנָּשָׁה. כְּתִיב הָכָא: "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה", וְכִתִּיב הֵתָם: "וַיֹּצֵא מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמִּחָנָה", מָה לְהֵלֵךְ בְּקוֹל – אֵף כָּאֵן בְּקוֹל.

וְלֵהֱאִי תֵנָא דְּמִיִּיתִי לֵה מִמְדָּבָר, אִי מָה לְהֵלֵךְ חֲצוּצְרוֹת, אֵף כָּאֵן חֲצוּצְרוֹת? תִּלְמִיד לומר: "תִּקְעוּ בְּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּפֶּסַח לְיוֹם חֲגֹנִי", אִי זָהוּ חַג שֶׁהַחֹדֶשׁ מִתְפַּסֵּה בּוֹ? הֲוֵי אוֹמֵר זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְקֹאֶמֶר רַחֲמָנָא: "שׁוֹפָר".

אַתְקִין רַבִּי אֲבָהוּ בְּקֶסְרִי: תִּקְיעָה, שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים, תְּרוּעָה, תִּקְיעָה. מָה נִפְשָׁד? אִי יָלּוּלִי יָלִיל – לְעֵבִיד תִּקְיעָה תְּרוּעָה וְתִקְיעָה, וְאִי גִנוּחִי גִנַּח – לְעֵבִיד תִּקְיעָה שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים וְתִקְיעָה! מִסְפָּקָא לִיה אִי גִנוּחִי גִנַּח אִי יָלּוּלִי יָלִיל.

מִתְקִיף לֵה רַב עֲוִירָא: וְדִלְמָא יָלּוּלִי הָנָה, וְקָא מִפְסִיק שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים בֵּין תְּרוּעָה לְתִקְיעָה! דְּהָדָר עֲבִיד תִּקְיעָה תְּרוּעָה וְתִקְיעָה.

מִתְקִיף לֵה רַבִּינָא: וְדִלְמָא גִנוּחִי הָנָה, וְקָא מִפְסָקָא תְּרוּעָה בֵּין שְׁבָרִים לְתִקְיעָה! דְּהָדָר עֲבִיד תִּקְיעָה שְׁבָרִים תִּקְיעָה. אֶלָּא רַבִּי אֲבָהוּ מַאי אַתְקִין? אִי גִנוּחִי גִנַּח – הָא עֲבָדִיה, אִי יָלּוּלִי יָלִיל – הָא עֲבָדִיה! מִסְפָּקָא לִיה דִּלְמָא גִנַּח וְיָלִיל. אִי הָכִי, לְעֵבֶד נְמִי אִיפְכָא: תִּקְיעָה, תְּרוּעָה, שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים, וְתִקְיעָה – דִּלְמָא יָלִיל וְגִנַּח! סְתֵמָא דְּמִילְתָא, כִּי מִתְרַע בְּאִינִישׁ מִילְתָא – בְּרִישָׁא גִנַּח וְהָדָר יָלִיל.

[ד. תשע תקיעות בתשע שעות]

תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים.

אמר רבי יוחנן: שמע (לד, ב) תשע תקיעות בתשע שעות ביום – נצא.

תנאי נמי הכי: שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום – נצא. מתשעה בני אדם כאחד – לא נצא. תקיעה מזזה ותרועה מזזה – נצא. ואפילו בסירוגין, ואפילו כל היום כולו.

ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: בהלל ובמגילה, אם שעה כדי לגמור את כולה – חוזר לראש! לא קשיא: הא דידיה, הא דרביה.

וידיה לא? והא רבי אבהו הוה שקיל ואזיל בתריה דרבי יוחנן והוה קרי קריאת שמע, כי מטא למבואות מוטנפות, אישתיק, בטר דחליף אמר ליה:

מהו לגמור? אמר לו: אם שהית כדי לגמור את כולך – חזור לראש. הכי קאמר ליה: לדידי – לא סבירא לי, לדידך, דסבירא לך: אם שהית כדי לגמור את כולך – חזור לראש.

[ח. אין מעכבות זו את זו]

תנו רבנן: תקיעות – אין מעכבות זו את זו. ברכות – אין מעכבות זו את זו. תקיעות וברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים – מעכבות.

מאי טעמא? אמר רבה: אמר הקדוש ברוך הוא, אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות – כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות – כדי שיבא לפני זכרונכם לטובה, ובמה – בשופר.

[ו. שופר בלא ברכות ביחיד]

[משנה: מי שפירך ואחר כך נתמנה לו שופר – תוקע ומריע ותוקע שלש פעמים].

מי שפירך ואחר כך נתמנה לו שופר – תוקע ומריע ותוקע. טעמא דלא הוה ליה שופר מעיקרא, הא הוה ליה שופר מעיקרא, כי שמע להו – אסדר ברכות שמע להו.

רב פפא בר שמואל קם לצלווי, אמר ליה לשמעיה: כי נהירנא לך תקע לי. אמר ליה רבא: לא אמרו אלא בחבר עיר.

תניא נמי הכי: כשהוא שומען – שומען על הסדר, ועל סדר ברכות. במה דברים אמורים – בחבר עיר, אבל שלא בחבר עיר – שומען על הסדר ושללא על סדר ברכות. ויחיד שלא תקע – חבירו תוקע לו, ויחיד שלא בירך – אין חבירו מברך עליו. ומצוה בתוקעין יותר מן המברכין. כיצד? שתי צירות, באחת תוקעין, ובאחת מברכין – הולכין למקום שתוקעין, ואין הולכין למקום שמברכין. פשיטא – הא דאורייתא, הא דרבנן! לא צריכא, דאף על גב דהא ודאי והא ספק.

[ז. חובת היחיד בברכות]

[משנה: כשם ששליח צבור חייב, כך כל יחיד ויחיד חייב. רבן גמליאל אומר: שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן].

כָּשֶׁם שֶׁשְּׁלִיחַ צָבוּר חַיִּיב, כִּךְ כָּל יָחִיד וְיָחִיד וְכוּ'.

תִּנָּא, אָמְרוּ לוֹ לָרֶבֶן גַּמְלִיאֵל: לְדַבְּרִידָא, לָמָּה צָבוּר מִתְפַּלְלִין! אָמַר לָהֶם: כִּדִּי לְהַסְדִּיר שְׁלִיחַ צָבוּר תִּפְּלֹתוֹ, אָמַר לָהֶם רֶבֶן גַּמְלִיאֵל: לְדַבְּרִיכֶם, לָמָּה שְׁלִיחַ צָבוּר יוֹרֵד לִפְנֵי הַתִּיבָה? אָמְרוּ לוֹ: כִּדִּי לְהוֹצִיא אֶת שְׁאֵינוּ בְּקִי. אָמַר לָהֶם: כָּשֶׁם שֶׁמוֹצִיא אֶת שְׁאֵינוּ בְּקִי, כִּךְ מוֹצִיא אֶת הַבְּקִי.

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹדִים חֲכָמִים לָרֶבֶן גַּמְלִיאֵל. וְרַב אָמַר: עֲדִין הִיא מַחְלוּקֶת. שְׁמַעְיָה רַבִּי חֲזִיא בְּרִיָּה דְּרַבָּה בַּר נַחֲמָנִי, אֶזְל, אִמְרָה לְשִׁמְעֵתָא קַמִּיה דְּרַב דִּימִי בַּר חִינָנָא. אָמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַב: עֲדִין הִיא מַחְלוּקֶת. אָמַר לֵיהּ: רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה נָמִי הָכִי קָאָמַר. כִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לָהֵא שְׁמַעְיָתָא, אִפְלִיג עָלֵיהּ רִישׁ לְקִישׁ וְאָמַר: עֲדִין הִיא מַחְלוּקֶת. וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָאֵמַר רַבִּי חֲנָה צִיפּוֹרָאָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הִלְכְּתָא כְּרֶבֶן גַּמְלִיאֵל, הִלְכְּתָא מִכָּל דְּפָלִיגִי! [לָהּ, א] כִּי סָלִיק רַבִּי אַבָּא מִיָּמִי, פִּירְשָׁה: מוֹדִים חֲכָמִים לָרֶבֶן גַּמְלִיאֵל בְּבִרְכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְהִלְכָּה מִכָּל דְּפָלִיגִי בְּבִרְכּוֹת דְּכָל הַשָּׁנָה. אִינִי! וְהָאֵמַר רַבִּי חֲנָה צִיפּוֹרָאָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הִלְכָּה כְּרֶבֶן גַּמְלִיאֵל בְּבִרְכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים! אֵלָּא אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק: מֵאֵן מוֹדִים – רַבִּי מֵאִיר, וְהִלְכָּה מִכָּל דְּפָלִיגִי – רַבִּנּוּ. דִּתִּנָּא: בְּבִרְכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים – שְׁלִיחַ צָבוּר מוֹצִיא הַרְבֵּים יָדִי חוֹבְתָן, דְּבַרִּי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּשֶׁם שֶׁשְּׁלִיחַ צָבוּר חַיִּיב – כִּךְ כָּל יָחִיד וְיָחִיד חַיִּיב. מֵאִי שָׁנָא הֵנִי? אֵילִימָא מִשּׁוּם דְּנִפְיִשִׁי קָרְאִי – וְהָאֵמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: כִּין שְׁאָמַר "וּבִתְוֹרֶתָךְ כְּתוּב לֹאמַר" שׁוּב אֵינוֹ צָרִיד! אֵלָּא מִשּׁוּם דְּאָוֹשִׁי בְּבִרְכּוֹת.

גּוּפָא, אָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: כִּין שְׁאָמַר "וּבִתְוֹרֶתָךְ כְּתוּב לֹאמַר" – שׁוּב אֵינוֹ צָרִיד. סְבוּר מִינָּה: הֵנִי מִלִּיל בְּיָחִיד, אֲבָל בְּצָבוּר לֹא. אִתְמַר, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי: אֶחָד יָחִיד אֶחָד צָבוּר, כִּין שְׁאָמַר "וּבִתְוֹרֶתָךְ כְּתוּב לֹאמַר" – שׁוּב אֵינוֹ צָרִיד.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לְעוֹלָם יִסְדִּיר אָדָם תִּפְּלֹתוֹ, וְאַחֵר כִּךְ יִתְפַּלֵּל. אָמַר רַבִּי אַבָּא: מִסְתַּבְּרָא מִלְּתִיָּה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּבִרְכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים וְשֶׁל פְּרָקִים, אֲבָל דְּכָל הַשָּׁנָה – לֹא. אִינִי!! וְהָאֵמַר רַב יְהוּדָה מְסַדֵּר צְלוֹתֵיהּ וּמְצַלִּי! שְׁאֵנִי רַב יְהוּדָה, כִּין דְּמִתְלַתִּין יוֹמִין לְתַלְתִּין יוֹמִין הָנֹה מְצַלִּי, כְּפָרְקִים דְּמִי.

אָמַר רַב אַחָא בַּר עֲזַרְיָה אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא: פּוֹטֵר הִנֵּה רַבִּין גַּמְלִיאֵל אִפְּלוֹ עִם שְׁבַשְׁדוֹת. וְלֹא מִיבְּעִנָּא הֵנִי דְּקִימִי הָכָא? אִדְרַבָּה: הֵנִי אֲנִיסִי, הֵנִי

לֹא אָנִיסִי, דִּתְנִי אָבֶּא בְּרִיָּה דְּרַב בְּנִימִין בַּר חִיָּיא: עִם שְׁאַחוּרֵי כְּהָנִים – אֵינֶן בְּכָלֵל בְּרָכָה.

אֶלָּא, כִּי אֶתָּא רַבִּין: אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא: לֹא פָטַר רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אֶלָּא עִם שְׁבַעֲדוֹת, מֵאִי טַעְמָא – מִשּׁוּם דְּאִנִּיסִי בְּמַלְאָכָה, אֲבָל בְּעִיר – לֹא.

הַדָּרוֹן עֲלֶיךָ יוֹם טוֹב וְסָלִיקָא לָהּ מִסְכָּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה

להורדת החוברת המלאה/סוגיות בודדות
סרקו את הקוד, או היכנסו לאתר שלנו:

www.peneyhamenora.com